

ORTAÖĞRETİM

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI 10 DERS KİTABI

ATA
YAYINCILIK

ORTAÖĞRETİM

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

10

DERS KİTABI

YAZAR
Hadi GÜNDÜR

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (ekli listenin 232. sırasında) kurul kararıyla 2019 - 2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

ATA DERSANECİLİK, KİTAPÇILIK, YAYINCILIK, MATBAACILIK, EĞİTİM,
TURİZM, İNŞ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ
Zübeyde Hanım Mah. Sebzebahçeleri Sok. No.: 11/44 (1. Kat) İskitler/ANKARA
tel: (0 312) 341 23 85 - 384 52 58 - 342 41 83 - 342 41 84 - 384 52 00

Her hakkı saklıdır ve ATA DERSANECİLİK, KİTAPÇILIK, YAYINCILIK, MATBAACILIK, EĞİTİM, TURİZM, İNŞ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ'ne aittir. İçindeki şekil, yazılı metin, grafikler yayınevinin izni olmadan alınamaz; fotokopi, teksir, film şeklinde ve başka bir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve yayımlanamaz.

DİL UZMANI

Mehmet ÖZKAN

GÖRSEL TASARIM

Burcu GÜRCAN

BASKI

Özgün Matbaacılık San. Tic. AŞ - Ankara, 2019

Tel: 0 (312) 645 19 10

Matbaa Sertifika No: 44327

ISBN

978-605-261-191-3

Yayıncı Sertifika No: 43185

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

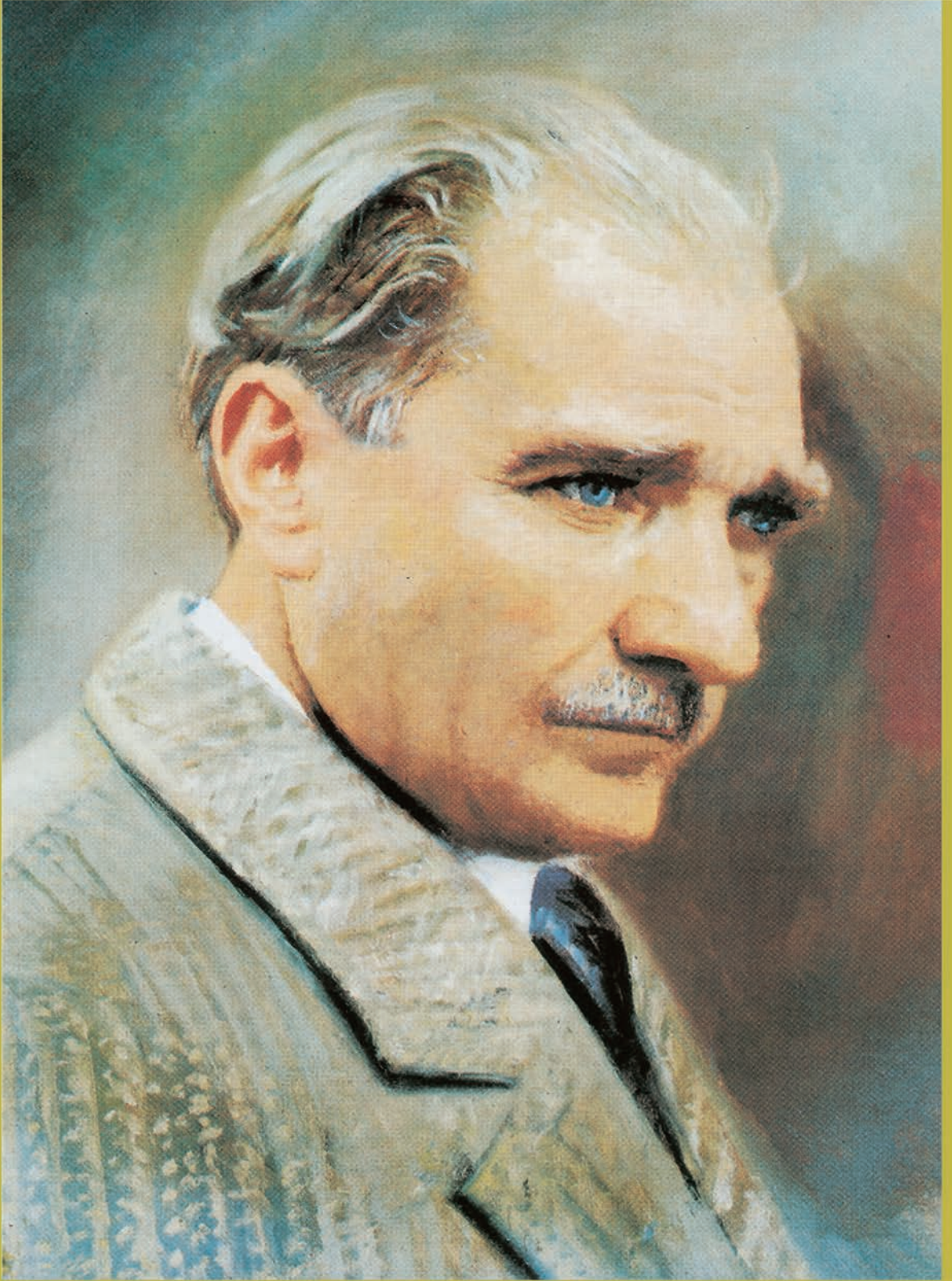
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

TANITIM ŞEMASI	8
----------------------	---

1. ÜNİTE: ŞAHSİYET OLARAK EN GÜZEL ÖRNEK	9
1. Peygamberimizin Ahlaki Vasıfları	10
1.1. Peygamberimizin Tevazuu.....	10
1.2. Peygamberimizin Edep ve Hayâsı	12
1.3. Peygamberimizin Sabrı	14
1.4. Peygamberimizin Merhameti.....	16
1.5. Peygamberimizin Hilm ve Rıfkı	18
1.6. Peygamberimizin İhlâsı	21
1.7. Peygamberimizin Takvası.....	23
1.8. Peygamberimizin Şecaati.....	25
2. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Osman (r.a.).....	27
3. Hadisten Hayata.....	29
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	31

2. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'DE EN GÜZEL ÖRNEK	33
1. Peygamberimizin Tebliğ Görevi.....	34
2. Peygamberimizin Tebyin Görevi.....	36
3. Peygamberimizin Teşri Görevi.....	39
4. Peygamberimizin Temsil Görevi	41
5. Peygamberimizin Tezkiye Görevi	44
6. Peygamberimizin Talim Görevi	47
7. Peygamberimizin Tilavet Görevi.....	50
8. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Ebu Bekir (r.a.).....	52
9. Hadisten Hayata.....	56
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	58

3. ÜNİTE: İBADET HAYATINDA EN GÜZEL ÖRNEK	59
1. Peygamberimizin Hayatında Namaz	60
2. Peygamberimizin Hayatında İnfak ve Zekât	63
3. Peygamberimizin Hayatında Oruç	67
4. Peygamberimizin Hayatında Hac	69
5. Peygamberimizin Hayatında Cihat	71
6. Peygamberimizin Hayatında Dua, Tevekkül ve Zikir	75
7. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Ömer (r.a.)	78
8. Hadisten Hayata	82
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	85

4. ÜNİTE: SOSYAL HAYATTA EN GÜZEL ÖRNEK	87
1. Peygamberimiz ve İnsana Saygı	88
2. Peygamberimiz ve Adalet	91
3. Peygamberimiz ve İstişare	96
4. Peygamberimiz ve Barış	99
5. Peygamberimiz ve Ticaret	102
6. Peygamberimiz ve Ahde Vefa	105
7. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Ali (r.a.)	109
8. Hadisten Hayata	111
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	114

CEVAP ANAHTARI	115
SÖZLÜK	116
KAYNAKÇA	126

TANITIM ŞEMASI

Ünite numarası

Ünite adı

Ünite ile ilgili görsel

Üniteye hazırlık çalışmaları

Konuda öne çıkarılmak istenen ve konunun pekiştirilmesi amacıyla verilen bilgi bölümü

Öğrencilerin konu ile ilgili düşüncelerini yazabilmeleri amacıyla hazırlanmış çalışma bölümü

Öğrencilerin konu ile ilgili konuşabilmeleri, tartışabilmeleri ve değerlendirme yapabilmeleri amacıyla hazırlanmış etkinlik bölümü

Konuyu destekleyici ve bilgilendirici metnin bulunduğu bölüm

Üniteyle ilgili değerlendirme çalışmalarının yer aldığı bölüm

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.)¹ sabrını vurgulayan bir hadis mealini araştırıp defterinize yazınız.
2. Tevazu, hilm ve rıfk kavramlarının anlamını sözlükten bulup defterinize yazınız.
3. Güzel ahlakı öğütleyen ayet ve hadis meallerinden ikiser örnek bularak arkadaşlarınıza okuyunuz.
4. Arkadaşlarınızda güzel ahlakla ilgili aradığınız özellikleri defterinize yazınız.
5. Hz. Osman'ın (r.a.)² hayatını İslam tarihi kitaplarından okuyunuz.

Bilgi Notu

Kâbe'yi ziyaret, hac mevsiminde ve Arafat vakfesiyle birlikte yapılırsa "hac"; belli bir zamana bağlı olmayarak ve Arafat'ta vakfeye durmadan yapılırsa "umre" adını alır.

Yazalım

Nazik ve ağırbaşı kişilerin davranışlarının sosyal hayattaki yansımalarını arkadaşlarınızda değerlendirerek ilkeler belirleyiniz. Belirlediğiniz ilkeleri yazınız.

• Saygındırlar

•

•

Etkinlik

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisine göre;

- Cimrilikten, korkaklıktan ve tembellikten Allah'a (c.c.) sığınmak ne demektir?
- Cimli, korkak ve tembelle insanların sağlıklı bir toplumun oluşmasına ne tür zararları vardır? Sınıfınızda tartışınız.

Okuma Metni

Allah, adaleti ayakta tutarak (delilleriyle) şu hususu açıklamıştır ki, kendisinden başka ilah yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de (bunu ikrar etmişlerdir. Evet.) mutlak güç ve hikmet sahibi Allah'tan başka ilah yoktur.

(Âlî İmrân suresi, 18. ayet.)

Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bu-

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. "Hayâ imandandır." (Buhârî, İmân, 16.) hadisiyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
2. Peygamberimizin (s.a.v.) tevazusu nasıldı? Bir örnekle açıklayınız.
3. Takva ne demektir? Peygamberimizin (s.a.v.) hayatından bir örnekle açıklayınız.

1. ÜNİTE

ŞAHSİYET OLARAK EN GÜZEL ÖRNEK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.)⁽¹⁾ sabrını vurgulayan bir hadis mealini araştırıp defterinize yazınız.
2. Tevazu, hilm ve rıfk kavramlarının anlamını sözlükten bulup defterinize yazınız.
3. Güzel ahlaki öğütleyen ayet ve hadis meallerinden ikişer örnek bularak arkadaşlarınıza okuyunuz.
4. Arkadaşlarınızda güzel ahlakla ilgili aradığınız özellikleri defterinize yazınız.
5. Hz. Osman'ın (r.a.)⁽²⁾ hayatını İslam tarihi kitaplarından okuyunuz.

1. Peygamberimizin Ahlaki Vasıfları

Allah (c.c.)⁽³⁾, insanı yaratmış; onu başıboş, sahipsiz ve rehbersiz bırakmamıştır. Bu dünya hayatındaki söz ve davranışlarında insana yol gösterici; hakkı, hakikati öğretici, insanın doğruyu ve yanlışı ayırt etmesini sağlayan peygamberler ve onlarla birlikte ilahi mesajlar göndermiştir.

Peygamberlerin gönderiliş amaçlarından en önemlisi, insanlığa örnek ve model olmalarıdır. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) hayatı boyunca insanlık için her bakımdan örnek olmuştur. Yüce Allah (c.c.) Peygamberimizle (s.a.v.) ilgili bir ayette **“Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”**⁽⁴⁾ buyurur. İşte bu yüzden, ashab-ı kiram onun hayatını titizlikle izlemiş, onun söz ve davranışlarını hem kendileri için örnek almış hem de sonraki nesillere büyük bir gayret ve özenle nakletmişlerdir.

1.1. Peygamberimizin Tevazuu

Sözlükte “alçak gönüllü olmak” anlamına gelen tevazu, ahlak kavramı olarak “kişinin nefsinin Hakk'ın huzurunda kulluk mevkisine koyması, insanlara karşı kibirli ve gururlu olmaması”⁽⁵⁾ demektir.

Dinimizde tevazu sahibi olmak övülmüş; kibirlenmek ve büyüklük taslamak ise yerilmiştir. Kur'an'da mümin kimselerin özellikleri arasında alçak gönüllü olmak da sayılmıştır. **“Rahmân'ın (has) kulları onlardır ki yeryüzünde tevazu ile yürürler ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında (incitmek-sizin) “Selam!” derler (geçerler).”**⁽⁶⁾ Diğer bir ayette de Yüce Allah (c.c.) **“Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseleri asla sevmez.”**⁽⁷⁾ buyurarak kibir ve övünme gibi davranışları kınamıştır.

Etkinlik

“Alçak gönüllü (mütevazı) kimseler toplumda daha çok sevilir ve saygı görürler.” görüşüne katılıyor musunuz? Niçin? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) söz ve davranışlarında son derece mütevazıdır. İnsanların da tevazu sahibi olmalarını tavsiye etmiştir. O, bir hadisinde **“Allah bana mütevazı olup birbirinize karşı**

(1) (s.a.v.): “Sallallahü Aleyhi ve Sellem” ifadesinin kısaltılmışıdır. Peygamberimizin adının geçtiği yerde kullanılır. “Allah'ın (c.c.) rahmeti bereketi ve selamı onun üzerine olsun.” demektir.

(2) (r.a.) “Radiyallahu anhu / Radiyallahu anha” ibaresinin kısaltılmışı olup “Allah (c.c.) ondan razı olsun.” anlamına gelen bir dua sözüdür. Sahabenin ve İslam büyüklerinin adı anıldığında kullanılır.

(3) (c.c.): “Celle Celalühû” ifadesinin kısaltılmışıdır. “Onun şanı yücedir.” anlamındadır. Allah'ın (c.c.) adı anıldığında kullanılır.

(4) Ahzâb suresi, 21. ayet.

(5) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 657.

(6) Furkân suresi, 63. ayet.

(7) Lokmân suresi, 18. ayet.

övünmemenizi ve birbirinize karşı haddi aşan davranışlarda bulunmamanızı vahyetti.”⁽⁸⁾ buyurarak insanların birbirine karşı mütevazı olmalarını öğütlemiştir.

Kur’an ahlakı ile eğitilmiş olan Hz. Peygamber (s.a.v.), mütevazı olmayı hayatı boyunca değişmez bir davranış kuralı olarak özenle uygulamıştır. Bu nedenle Müslümanların “Ey Allah’ın Resulü, anam babam sana feda olsun.” diyecekleri derecede onu çok sevmelerinde Hz. Peygamber’in (s.a.v.) alçak gönüllüğünün büyük bir rolü olmuştur. Bu sebeple İslam ahlak geleneğinde tevazu, peygamber sünneti olarak değer kazanmıştır.

Peygamberimiz (s.a.v.) çok şefkatli ve merhametli biriydi.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Mekke müşriklerinin bütün haksız tutumlarına ve onu öz yurdundan çıkarmaya kadar varan baskılarına rağmen, Mekke’nin fethinde büyüklük hissine kapılmamış, Mekkeli-lere tevazu göstermiştir.⁽⁹⁾ O, **“Kim Allah rızası için bir derece tevazu gösterirse bu sebeple Allah onu bir derece yükseltir.”⁽¹⁰⁾** buyurarak mütevazı olmanın önemini vurgulamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) cemiyet içerisinde insanlara böyle değer verdiği ve saygılı olduğu gibi, aile fertleri ve çevresi içerisinde de son derece mütevazı ve saygılıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.), aile efradına değer verdiği için ev hizmetinde onlara yardımcı olurdu. Kendisi hizmet paylaşımını sever ve aile efradına karşı olan sevgi ve saygısını göstermekten geri kalmazdı. Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) ev hizmeti olarak yatağını kaldırdığı gibi sağılması gereken (keçi vb.) hayvanları da kendisi sağmıştır. O, insanları ten rengine göre ayırmamıştır. Hür, köle, zengin, fakir ayrımı gözetmeksizin herkesle yemek yemiştir. Lüks ve saltanat içerisinde yaşamaktan kaçınmıştır. Kişisel işlerini kendisi yapmış, ailesine yük olmama-ya gayret etmiştir. Ev işlerinde ailesine yardımcı olmuş, elbiselerini yamamış ve ayakkabılarını kendisi tamir etmiştir.⁽¹¹⁾ Hz. Peygamber (s.a.v.), zengin fakir demeden herkes ile görüşmüştür. İster küçük ister büyük karşılaştığı herkese değer vermiştir. Kendisine getirilen hediye- yi azlığına, çokluğuna veya kıymetine, cinsine bakmadan karşısındakini mutlu etmek için kabul etmiştir. Ancak bir bardak süt dahi olsa kabul ettiği hediye- yi karşılıksız bırakmamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) düşün gibi hayırlı davetlere icabet, hastaları ziyaret etmiş; cenazelere katılmıştır.⁽¹²⁾

(8) Müslim, Cennet, 64.

(9) Kâdi İyâz, Ebu’l-Fadl, eş-Şifâ bi Ta’rifi Hukûkî’l-Mustafâ, C I, s. 132.

(10) İbn Mâce, Zühd, 16.

(11) bk. İbn Sâ’d, et-Tabakatü’l-Kübra, 306.

(12) bk. İbn Mâce, Cenâiz, 2.

Mütevazı bir hayat yaşayan Allah Resulü kendisini kul ve beşer olarak ifade etmiş, kendisine insanüstü nitelikler atfedilmemesini özellikle istemiştir.⁽¹³⁾ Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.v.) verdiği bir ziyafette arkadaşlarına hizmet ederken uzaklardan bir atlı gelerek onlara yaklaşır. “Bu kavmin efendisi kimdir? Onu arıyorum.” der. Peygamberimiz (s.a.v.), “Benim.” demez. O sırada sahabeye hizmet etmekte olduğundan gelen kişiye şu cevabı verir: “**Bir kavmin efendisi, ona hizmet edendir.**”⁽¹⁴⁾ Adiy bin Hatim et-Tai, Müslüman olmadan önce Medine’ye gelir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yanında birtakım insanların ve çocukları görünce onda İran ve Bizans krallarında bulunmayan vasıflar olduğunu fark eder. Adiy, Peygamberimizin (s.a.v.) yolda yaşlı bir kadını uzun müddet dinlediğine şahit olur. Daha sonra Adiy bin Hatim, Peygamberimizin mütevazı evine gider. Hz. Peygamber (s.a.v.), oturması için içi lif dolu minderini ona verir ve kendisi yere oturur. Bu davranıştan çok etkilenen Adiy bin Hatim, “Vallahi bu bir kral değildir.”⁽¹⁵⁾ diyerek Müslüman olur.

Dinimiz bize çevresiyle barışık, sevgiyi ve saygıyı ilke edinen, alçak gönüllü, anlayışlı kişiler olmamızı öğütler. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) hayatı boyunca İslam’ın ahlak ilkelerine bağlı kalmış, Allah’ın (c.c.) emirlerini uygulamaya özen göstermiştir. Kadın, erkek, genç ve yaşlı ayırt etmeksizin bütün insanlara adil davranmıştır. Hiçbir zaman gurura ve kibre kapılmamış, kendisini insanlardan üstün görmemiştir. Bizler Peygamberimizin (s.a.v.) uygulamalarını örnek almalı, söz ve davranışlarımızda mütevazılığı elden bırakmamalıyız.

1.2. Peygamberimizin Edep ve Hayâsı

Edep, Allah (c.c.) ve Resulü’nün (s.a.v.) emrettiği bütün istekleri yerine getirip sakındırdıklarından kaçınarak elde edilen güzel huy ve davranışa denir.⁽¹⁶⁾ Hayâ ise kişinin Allah’a (c.c.) olan içten sevgi ve saygısından dolayı kötü, çirkin, ahlak dışı ve günah olan davranışlardan rahatsız olup onlardan kaçınmasıdır.⁽¹⁷⁾

Etkinlik

“Edep bir tac imiş Nur-i Hûda’dan
Giy ol tacı, emin ol her beladan.”

Nâbi

(N. Ahmet Özalp, Bilgelikler Divanı, s. 189.)

Yukarıdaki beyitte edep ile bela arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hayâ, insanda doğuştan var olan ve imandan kaynaklanan bir duygudur. Her insanın yaradılışında hayâ duygusu vardır. Bu nedenle vicdanına ters düşen bir şey yapan her insan az veya çok utanma duygusu yaşar. Hayâ sahibi ise kötü ve çirkin sayılan şeylerden uzak durur, herhangi bir işte haddini aşmamaya çalışır.⁽¹⁸⁾

Hız. Muhammed (s.a.v.), insanlar arasında hayâ duygusuna en fazla sahip olan kişidir. Onun hayatında hayâ ve edep dışı bir davranışa rastlamak mümkün değildir. O, ashabına toplum içinde veya yalnızken devamlı edepli olmaları gerektiğini öğütlerdi. Bu konuda “**Yanınızdan hiç ayrılmayan melekler**

(13) Afzalurrahman, Siret Ansiklopedisi, C 1, s. 63.

(14) Aclunî, Keşfü'l-Hafa ve Müzilu'l-İlbas, C 2, s. 463.

(15) İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 270.

(16) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 66.

(17) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 130.

(18) Ömer Çelik, Mustafa Öztürk, Murat Kaya, Üsve-i Hasene, s. 272.

vardır... Onlardan utanınız ve onlara saygılı olun.”(19) buyurmuştur. İnsan hiçbir zaman yalnız değildir. Onun yanında her zaman onu koruyan ve ona yardım eden Allah ve Allah'ın melekleri vardır.

Peygamberimiz (s.a.v.), hayâyı imanla ilişkilendirdiği gibi ahlakla da ilişkilendirmiştir. O, bir hadisinde “**Her bir dinin kendine has bir ahlakı vardır. İslam'ın ahlakı hayâdır.**”(20) buyurarak buna işaret etmiştir. Bir diğer hadisinde de “**Gerçekten hayâ ile iman bütün olarak her ikisi birbirine bağlıdır. Bunlardan biri kaldırılınca diğeri de kalkar.**”(21) buyurarak hayâ ile imanın birbiriyle ilişkisine dikkat çekmiştir.

Etkinlik

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir gün, “Allah'tan hakkıyla hayâ ediniz!” buyurmuştu. Yanında bulunan sahabe “Ey Allah'ın Resulü! Zaten hayâlî davranıyoruz elhamdulillah!” dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) şu açıklamayı yaptı: “**Söylemek istediğim, sizin anladığınız hayâ değildir! Allah'tan hakkıyla hayâ etmek demek; baş ve başta bulunan azaları (dil, göz, kulak ve akıl vb.), bedeni ve ondaki azaları (el, ayak, mide ve kalp vb.) her türlü günah ve haramlardan muhafaza etmeniz; ölümü ve toprakta çürümeyi daima hatırlamanızdır. Kim bu söylenenleri yerine getirirse Allah'tan hakkıyla hayâ etmiş olur.**”

(Tirmizi, Sıfat'ül Kıyamet, 24.)

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisinde hayâ ile ilgili nelere dikkat çekilmektedir? Vücudun sayılan organlarını haramdan muhafaza etmek nasıl olur? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Hayâ, insanı Allah'a (c.c.) karşı günah işlemekten, başkalarına karşı da mahcup olacağı bir davranışta bulunmaktan korur. Günah işleyen insan yine bu hayâ duygusu sebebiyle pişmanlık duyar ve tövbe eder.

Etkinlik

الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً

وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“İman altmış küsur şubedir. Hayâ da imandan bir şubedir.”

(Buhari, İman, 3.)

- Peygamberimiz (s.a.v.) hayâyı imanla nasıl ilişkilendirmiştir? Sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
- Sizce edep ve hayânın insani değerlerle ilişkisi var mıdır?

(19) Tirmizi, Edeb, 42.

(20) İbn Mâce, Zühd, 17.

(21) Buhari, el – Edebü'l-Müfred, 445.

Hız. Peygamber (s.a.v.) hayâ sahibi kişilere son derece saygı göstermiş ve onlara değer vermiştir. Örneğin, Hız. Osman'ı (r.a.) hayâsından ve edebinden dolayı çok sever, Hız. Osman (r.a.) kendisini ziyarette geldiğinde saygısından dolayı onu ayakta karşıladı. Bunun sebebi kendisine sorulduğunda, **“Meleklerin bile hayâ ettiği insandan benim hayâ etmemem doğru olmaz.”**⁽²²⁾ derdi.

Peygamberimiz Hız. Muhammed (s.a.v.) **“Eğer utanmıyorsan istediğini yap.”**⁽²³⁾ buyurmuştur. Peygamberimizin (s.a.v.) bu sözü Müslümanların ahlak anlayışının temelini oluşturur. Ayıplanmaktan çekinmeyen ve kaygı duymayan kişiyi, kötülük yapmaktan alıkoyacak bir güç yoktur. Çünkü herkesin başına bir bekçi dikmek mümkün değildir. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.v.) her fırsatta hayânın önemini vurgulamış, kötülüklerden alıkoyan ahlaki işlevine işaret etmiştir.

Hız. Peygamber (s.a.v.), davranışlarındaki incelik ve kibarlık sayesinde insanlar arasında hayranlık uyandıran yüksek edep sahibiydi. İstemediği bir durumla karşılaştığında veya hoşlanmadığı bir durumu gördüğünde mahcubiyetinden Hız. Peygamber'in (s.a.v.) yüzü kızarırdı. Yanında bulunanlar onun yüz ifadelerinde yaşanan o durumun edebe aykırı olup olmadığını hemen anlardı.

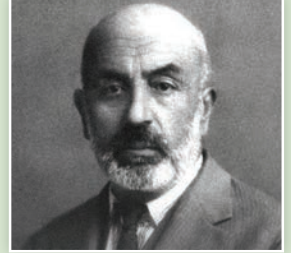
İslam'a göre hayâ sahibi insan, toplum içinde davranışlarına dikkat ettiği gibi tek başınayken de davranışlarına dikkat etmelidir. Çünkü Müslüman her zaman Allah'ın (c.c.) huzurundadır. Bu hususta Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde **“Allah kendisinden utanılmaya insanlardan daha layıktır.”**⁽²⁴⁾ buyurarak Müslümanları her an duyarlı olmaya ve hayâlı davranmaya çağırıştır.

Etkinlik

“Hayâ sıyrılmış inmiş, öyle yüzüzlük ki her yerde
Ne çirkin yüzleri örtermiş, meğer o incecik perde.”

M. Âkif Ersoy,
(Safahat, s. 525.)

Yukarıdaki beyitte M. Âkif Ersoy'un vurguladığı durum nedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

M. Âkif Ersoy

1.3. Peygamberimizin Sabrı

Sabır; hoşla gitmeyen olaylar, nefse ağır gelen şeyler ve insanı zorlayan durumlar karşısında ruhsal dengeyi bozmamak için dünya ve ahiret yararını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvveti, Allah'a (c.c.) sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç göstermektir.⁽²⁵⁾ Peygamberimizin (s.a.v.) ahlakının en önemli özelliklerinden biri de onun sabırlı olmasıdır.

Sabır, haksızlık ve zorluklara boyun eğmek değildir. Aksine onlara karşı dirençli olmak ve onlarla mücadele etmektir. Sabır aynı zamanda iyi ve güzel şeyleri yapmak için kararlı olmaktır. İbadetleri yerine getirme hususunda devamlılık göstermektir. Bu yönüyle sabır, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) güzel ahlakının ayrılmaz bir parçasıdır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), çocukluğundan itibaren pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Babası, Peygamberimiz (s.a.v.) henüz doğmadan vefat etmiştir. Annesinin de vefatıyla küçük yaşta öksüz kalmıştır. Eşi Hız. Hatice'yi (r.a.) kaybetmiş, doğup büyüdüğü şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Hız. Fatıma (r.a.)

(22) Müslim, Fedail, 26

(23) Buhari, Edeb, 78.

(24) Buhari, Gusûl, 20.

(25) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 314.

hariç tüm çocuklarının vefatına şahit olmuştur. Peygamberimiz (s.a.v.) tüm bu zorluk ve sıkıntılara karşı sabretmiş, sabrı ile müminlere örnek olmuştur. Müslümanlara da her zaman sabırlı olmayı tavsiye etmiştir. Sabreden Müslümanlara **“Kim sabrederse Allah ona dayanma gücü verir. Kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ikram verilmemiştir.”**⁽²⁶⁾ buyurarak sabırlı davranmanın mükâfatının Allah (c.c.) tarafından verileceğini belirtmiştir.

Hiz. Peygamber (s.a.v.) insanlara İslam'ı tebliğ ederken kendisi ve ona inananlarla alay edilmiş, hakarete uğramış, geçtiği yollara dikenler dökülmüştür. Onu ve arkadaşlarını açlığa mahkûm etmek için Mekke müşrikler tarafından boykot uygulanmıştır. O, en zor anlarında sabır göstermiş, yaşadığı sıkıntının hafiflemesi ve hayırlı bir şekilde çözülmesi için Allah'a (c.c.) dua edip gayret göstermeyi tercih etmiştir. Hiz. Aişe (r.a.) validemiz, bir defasında Resulullah'a (s.a.v.) “Uhud Savaşı'ndan daha fazla sıkıntıya düştüğünüz bir gününüz oldu mu?” diye sorunca Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle cevap vermiştir: **“Ey Âişe! Hayatımda Kureyş'in sebep olduğu sayısız zorluklar ile karşılaştım. Fakat Akâbe günü karşılaştığım durum hepsinden zordu. Kureyş'ten gördüğüm baskı üzerine Taif'e gitmiş, korunmamı İbn Abdi Ya'lîl'e teklif etmiştim. O, buna yanaşmadı. Ben de elemli, kederli, nereye gideceğimi ve ne yapacağımı bilemez bir hâlde Mekke'ye dönüyordum. Karn-ı Seâlib denilen mevkiye gelince, başımı kaldırıp gökyüzüne baktım. Bir bulutun beni gölgelediğini gördüm. Dikkatlice baktığımda, bulutun içinde Cebrail'in bulunduğunu fark ettim.”** Cebrail bana “Ey Muhammed, Allah (c.c.), milletin senin hakkında söylediklerini duydu. Seni korumaktan kaçındıklarını gördü. O, sana meleğini gönderdi. Onlar hakkında ne yapılmasını dilerse emret!” dedi. Bunun üzerine melek seslenip selam verdi ve “Ey Muhammed, Cebrail doğru söyledi. Ne emredersen yerine getirmeye hazırım. Eğer şu yalçın dağın Mekkeliler üzerine çökerek birbirine kavuşmasını istersen emret!” dedi. **Bunun üzerine şöyle dedim: “Hayır! Ben, Allah'ın o müşriklerin soyundan, hiçbir şeyi ortak koşmayıp yalnızca Allah'a kulluk edecek nesiller yaratmasını dilerim.”**⁽²⁷⁾

Peygamberimiz (s.a.v.), sosyal ilişkilerinde şefkat, merhamet ve sevgi çerçevesinde hareket etmiş, kendisine kötülük edenlerin bile helak olmasını istememiştir. O, Yüce Allah'ın (c.c.):

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ

“Azim ve kararlılık sahibi Peygamberlerin sabrettikleri gibi sen de sabret. ...”⁽²⁸⁾ emrine uygun davranmıştır. Onun hem Mekke hem de Medine hayatı, sabır örnekleri ile doludur.

Peygamberimiz (s.a.v.) ölüm karşısında da sabırlı ve metanetli davranmıştır. Bir ölüm haberi aldığı zaman **“...Biz Allah'a aidiz ve kuşkusuz O'na döneceğiz, derler.”**⁽²⁹⁾ ayetini okumuş ve etrafındakileri de sabırlı olmaya çağırmıştır. Ölüm karşısında Allah'ın (c.c.) razı olmayacağı sözleri asla söylememiş, yalnızca Allah'ın (c.c.) iradesine teslim olmuştur.

Peygamberimizin (s.a.v.) oğlu İbrahim, bir buçuk yaşındayken hastalanmıştı. Hiz. Peygamber (s.a.v.), bazı arkadaşlarıyla birlikte oğlu İbrahim'in yanına geldi. Onu, kucağına aldı ve üzüntüyle bağrına bastı. Küçük İbrahim, son nefesini babasının kollarında verdi. İbrahim'in acısına dayanamayan Peygamberimizin (s.a.v.) gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Onun yanında bulunan arkadaşları üzüntü ve şaşkınlıkla: “Siz de mi ağlıyorsunuz, ey Allah'ın Resulü?” diye sordular. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.)

(26) Müslim, Zekât, 124.

(27) Buhari, Bedü'l-Halk 7.

(28) Ahkâf suresi, 35. ayet.

(29) Bakara suresi, 156. ayet.

arkadaşlarına dönerek: “**Kalp üzülür, göz yaşarır. Fakat Rabbimizi kızdıracak bir söz de söylemeyiz. Şüphesiz biz Allah’a aidiz ve ona döneceğiz. Ey İbrahim! Rabbim Allah’tır, dinim İslamdır, babam da Allah’ın Peygamberidir, de.**”⁽³⁰⁾ buyurarak sabretmenin önemini söz ve davranışıyla göstermiştir.

Hiz. Muhammed (s.a.v.), asabi davranışların egemen olduğu cahil bir toplumu terbiye ederek örnek bir toplum oluşturmayı hedeflemiştir.

لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ

“**Güçlü kimse, güreşte başkalarını yenen değil öfkelenildiğinde iradesine hâkim olandır.**”⁽³¹⁾ buyurarak öfkelenince sabır gösterilmesini öğütlemiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), hayatı boyunca Allah’a (c.c.) güvenmiş ve karşılaştığı zorluklara karşı sabırlı olmuştur. Bizler de onu örnek alarak her zaman Allah’a (c.c.) güvenmeliyiz. Karşılaştığımız zorluklar karşısında sabır göstermeli ve Allah’a (c.c.) tevekkül etmeliyiz.

Bilgi Notu

Hastalıklara karşı sabırlı olmak da Peygamberimizin (s.a.v.) özelliklerinden biridir. Nitekim o, bir gün Enes bin Malik (r.a.) ile birlikte, gözlerinden rahatsız olan Hiz. Zeyd bin Erkam’ı (r.a.) ziyarete gitmişti. Hiz. Zeyd’e (r.a.), “Gözlerin bu şekilde kalırsa ne yaparsın?” diye sordu. Zeyd (r.a.):

“Sabreder ve Allah’ın rızasını dilerim.” cevabını verdi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“**Eğer böyle bir durumla karşılaşır da sabreder ve Allah’ın rızasını diler-sen, O’nun huzuruna günahsız olarak varırsın.**”

(Ahmet b. Hanbel, Müsned, C. 3, s. 155, 156.)

1.4. Peygamberimizin Merhameti

Merhamet, insanı insan yapan en temel vicdani duygulardan biridir. Şefkat gösterme, acıma, yumuşak huylu olma, affetme, bağışlama ve iyilik etme manalarına gelmektedir.⁽³²⁾

Hiz. Muhammed’in (s.a.v.) başlıca ahlaki özelliklerinden biri de merhametli olmasıdır. Hiz. Muhammed (s.a.v.) herkese karşı sevgi ve merhametle dolu bir insandır. Arkadaşlarını çok sevmiş, kendisine düşmanlık edenlere bile merhamet göstermiştir. O, yalnızca insanlara değil yaratılmış tüm varlıklara karşı yaşamı boyunca merhametli davranmıştır. Kur’an-ı Kerim’de, “**Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.**”⁽³³⁾ buyrulurken Hiz. Muhammed’in (s.a.v.) şefkat ve merhamet örneği olduğu vurgulanmıştır. Bir başka ayette ise “**(Resulüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.**”⁽³⁴⁾ buyrulmuştur.

(30) Müslim, Fedail, 62.

(31) Buhari, Edebiyatı, 76.

(32) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 231.

(33) Tevbe suresi, 128. ayet.

(34) Enbiyâ suresi, 107. ayet.

H. Muhammed'in (s.a.v.) merhametli oluşu yaşamının her döneminde açıkça görülür. İnsanlara sevgi ve merhametle yaklaşmış, hiç kimsenin incinmesini istememiş, kimseden intikam almayı düşünmemiştir. Açları doyurmuş; yetim, öksüz ve kimsesizleri daima korumuştur. Yoksullara yardım etmiş, yaşlı ve hastaları ziyaret ederek onların sıkıntılarını paylaşmıştır.

Peygamberimiz (s.a.v.), çocukları yaşamın en değerli varlıkları olarak görmüştür. Çocuklar arasında herhangi bir ayırım yapmamış, yetim ve öksüz çocukları da sevmiş, sevindirmiştir. Onlara ilgi göstermiş, şefkat ve merhametle yaklaşmıştır.

Doğadaki canlıları korumak Peygamberimizin (s.a.v.) öğütlerindendir (bk. İbn Mâce, Sayd, 10.).

Etkinlik

H. Muhammed'in (s.a.v.) torunlarını kucağına alıp sevdiğini gören Akra b. Habis et-Temîmi "Benim on çocuğum var; daha hiçbirini öpmüş değilim." dedi. H. Muhammed (s.a.v.) Akra'ya şu cevabı verdi: **"Merhamet etmeyene merhamet edilmez."**

(Buhari, Edeb, 18.)

Peygamberimizin yukarıdaki hadisini arkadaşlarınızla yorumlayınız.

H. Peygamber (s.a.v.), bütün çocuklara merhametli davranmıştır. H. Peygamber (s.a.v.) yetimlerin gözetilmesine önem vermiş ve şöyle buyurmuştur: **"Müslüman evlerinin en hayırlısı, içinde yetime bakılıp iyilik edilen evdir; Müslüman evlerinin en kötüsü ise içinde yetime kötülük edilen evdir."**⁽³⁵⁾

H. Muhammed (s.a.v.) tüm canlılara karşı da sevgi ve merhamet göstermiştir. Çevresindekilere, hayvanlara eziyet etmemelerini ve onları aç bırakmamalarını öğütlemiştir. O, hayvanlara fazla yük yüklenmesini de yasaklamıştır. Bir gün Peygamberimiz (s.a.v.), bir devenin ağızdan bağırdığını görmüş ve sahibine, **"Bu hayvana yaptığın davranıştan dolayı Allah'tan korkmaz mısın? Bak senden şikayet ediyor. Onu aç bırakıyor ve haddinden fazla yoruyor muşsun?"**⁽³⁶⁾ diyerek o kişiye uyarıda bulunmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir gün arkadaşlarıyla yolculuk sırasında dinlenmek amacıyla bir yerde konakladılar. Bir kuş buradaki ağaçlardan birine yuva yapmıştı. Bazı kimseler yuvadan kuşun yavrularını almıştı. Kuş hâliyle çırpınmaya başladı. Kuşun bu durumunu gören H. Muhammed (s.a.v.), **"Kim bu zavallının yavrusunu alıp onu ıstıraba attı? Yavrusunu geri verin!"**⁽³⁷⁾ buyurarak hayvanların yavrularını annelerinden ayırmamalarını istemiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.), ağaçların kesilmesini ve çevreye zarar verilmesini yasaklamıştır. Herkese doğayı korumayı öğütlemiştir. Bir çocuğun hurma yemek için ağaca taş attığını gören H. Muhammed (s.a.v.) onu güzel bir dille uyarmış, bu davranışının yanlış olduğunu ona anlatmıştır.⁽³⁸⁾

(35) İbn Mâce, Edeb, 6.

(36) Muhyiddin Nevevi, Riyazü's - Salihin Tercümesi, C 1, s. 540.

(37) Ebu Davûd, Cihat, 122.

(38) bk. Tirmizi, Büyü, 54.

Hız. Muhammed (s.a.v.) bütün varlıklara merhametle yaklaşmıştır. O, bu konuda “**Merhametli olanlara Allah (c.c.) da merhamet eder. Yeryüzündekilere merhamet ediniz ki, gökteki melekler de size merhamet etsin.**”⁽³⁹⁾ buyurmuştur. Çünkü merhamet, insan ilişkilerinin temeli ve toplumun vazgeçemeyeceği güzel davranışlardır. Merhamet duygusu ile yapılan iyi davranışlar sayesinde insanlar arasındaki sevgi, güven, birlik ve dayanışma artar ve huzurlu bir toplum oluşur.

Etkinlik

NAAT

...
Şimdi seni ananlar,
Anıyor ağlar gibi...
Ey yetimler yetimi,
Ey garipler garibi!
Düşkünlerin kanadıydın
Yoksulların sahibi...
Nerde kaldın ey Resul,
Nerde kaldın ey Nebi!

Arif Nihat ASYA
(Dualar ve Âminler, s. 64.)

Yukarıdaki dizelerde Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hangi özelliklerinden söz edilmiştir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Bilgi Notu

Müminlerin birbirlerine karşı şefkatli ve sevecen olmasını isteyen Hz. Muhammed (s.a.v.), Müslümanlardan ayrı yaşamamıştır. Onlara olan sevgisinin bir göstergesi olarak onlarla oturmuş, onlarla kalkmış, gecesini gündüzünü sahabileriyle paylaşmıştır. Müminlerin içerisinde yaşamıştır. İnsanların eziyetlerine ve sıkıntılarına katlanan müminin, eziyetlerine katlanmayan müminden daha hayırlı olduğunu söylemiştir. Müslümanların her türlü sosyal, iktisadi, ailevi ve hukuki sorunlarını kendisine dert edinen Resulullah (s.a.v.), bir ömür boyu bu sorunları çözmeye çalışmıştır. Onun bu gayretinin kaynağı Müslümanlara olan sevgisi ve merhametidir.

Mehmet Sürmeli, *Gaye İnsan Hz. Muhammed*, s. 120.

1.5. Peygamberimizin Hilm ve Rifkı

Hilm, sözlük anlamıyla yumuşak huyluluk; ağırbaşlı, akıllı olma ve uygarca davranma demektir. Dinî terim olarak gücü kuvveti yerinde olan birinin öfke anında haklı olduğu hâlde karşısındakini cezalandırmak yerine onu bağışlayıp affetmesine denir.⁽⁴⁰⁾ Rifk ise bir Müslüman'da olması gereken incelik, naziklik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özelliklerdir.⁽⁴¹⁾

(39) Tirmizi, Birr, 16.

(40) Dinî Terimler Sözlüğü, s.139,

(41) Dinî Terimler Sözlüğü, s.306

Toplum hayatında yumuşak huylu ve nezaket sahibi olmak çok önemlidir. Çünkü her toplumda farklı inanç, kültür, örf ve âdetler bulunur. Her insan, kendi kabul ettiği değerler doğrultusunda yaşamak ister. Toplumun yapısı farklılıklara açık ise o toplumda huzur olur. Farklılıklar o toplumun zenginliği kabul edilir. Bu zenginlik de ancak kibarlık ve yumuşak huylulukla gerçekleşir. Şayet farklılıklara izin verilmez, herkesin aynı değerleri kabul etmesi istenirse o zaman toplumda kaos ortaya çıkar. Bu yüzden İslam dini, toplumsal barış için yumuşak huylu olmaya ve nazik davranışlara büyük önem verir.

Peygamberimizin (s.a.v.) en önemli özelliklerinden biri de yumuşak huylu ve nazik olmasıdır. O, kibarlık ve yumuşak huylulukta insanların en üstünüydü. Sadece ailesine ve yakınlarına değil, çevresindeki herkese karşı nazikti. Söz ve davranışlarında çok kibar, ağırbaşlıydı. Onun bu özelliği Kur'an-ı Kerim'in bir ayetinde şöyle anlatılır: **“O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet; bağışlanmaları için dua et; iş hakkında onlara danış. Kararını verdiğin zaman da artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.”**⁽⁴²⁾ Hz. Peygamber (s.a.v.) de nezaketin önemini şöyle ifade etmiştir: **“Bir kimse yumuşak davranmaktan mahrum ise hayırdan da mahrum olur.”**⁽⁴³⁾

Arkadaşlarımıza karşı güler yüzlü ve yumuşak huylu olmalıyız.

Yumuşak huyluluk ile müsamaha arasında sıkı bir ilişki vardır. Çünkü yumuşak huylu kimseler, beşerî ilişkilerinde de müsamahalı olurlar. **“Yumuşak huydan yoksun olan, iyilikten de yoksun olur.”**⁽⁴⁴⁾ buyuran Hz. Peygamber (s.a.v.), beşerî ilişkiler ve İslam'ı tebliğde bu ahlaki ölçüyü kendisine şiar edinmişti. Hz. Enes'in (r.a.) anlattığı şu olay oldukça ilginçtir: “Resulullah (s.a.v.) ile beraber yürüyordum. Üzerinde Necran kumaşından yapılmış kenarları sert ve kalın bir hırka vardı. Bir bedevi, yaklaşıp Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hırkasından sertçe çekti. Hırkanın boynuna gelen kısmı bedevinin çekmesinden dolayı Peygamberimizin (s.a.v.) boynunda iz yapmıştı. Bedevi şöyle dedi: ‘Ey Muhammed (s.a.v.) sende olan Allah'a (c.c.) ait mallardan (ganimetlerden) bana da verilmesini söyle’ dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), o adama döndü, gülümsedi ve kendisine bir şeyler verilmesini emretti.”⁽⁴⁵⁾

Peygamberimizin (s.a.v.) bu davranışında Müslümanlar için örnek alınması gereken hususlar vardır. Öncelikle, çölde yaşayan bir kimsenin rahatça gelip elbisesinden çekebildiği şahıs, Allah'ın (c.c.) insanlık için seçtiği bir peygamberdir. Onun bu kimliği dışında ayrıca siyasi kişiliği de vardı. Çünkü O, aynı zamanda bir devlet başkanıdır. Uğrunda can verebilecek binlerce kişinin bulunduğu bir kimseye, nezaket kurallarını ihlal ederek yapılan bu davranış çok çirkindir. Bütün bunlara rağmen, Peygamberimizin (s.a.v.) bu kimseye olan tavrı müsamahanın ötesinde bir davranıştır. Herkesin kolayca gösterebileceği bir tutum da değildir. Esasen bilgelik ve mükemmellik taşıyan bu davranış, başarının kaynağı ve peygamberlerin

(42) Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

(43) Müslim, Birr 74.

(44) Müslim, Birr ve's-Sıla ve'l-Adâb, 23.

(45) Buhari, Libas, 18. İbn Mâce, Libas, 1.

Allah (c.c.) yoluna davet metotlarından biridir. Son Peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatı bu tür örneklerle doludur. İnsanlara örnek olma durumundaki kişilerin de gerektiğinde bu müsamahayı gösterebilmesi çok önemlidir. Öfkelenildiğinde bile yumuşak huylu olabilenlerin, güreş meydanlarında başkalarını yenen pehlivanlardan daha güçlü olduğunu ifade eden Hz. Peygamber (s.a.v.) öfkelenildiğinde kendine sahip olabilmenin önemine dikkat çekmiştir.⁽⁴⁶⁾

Hz. Peygamber (s.a.v.) insanlara değer vermiş, konuşurken onları rencide etmemeye çalışmıştır. O iyi bir dosttur. Kendisine derdini anlatan ya da bir ihtiyaç için gelenlere asla kaba davranmamış, onlara rahatlatıcı sözlerle hep moral vermiştir. Bir gün Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına bir adam gelir. Adamın heyecandan omuzları titremektedir. Bunu gören Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) onu şöyle sakinleştirir: **“Sakin ol! Ben bir kral değilim. Ben güneşte kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum.”**⁽⁴⁷⁾

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) çocuklara karşı da yumuşak huylu, nazik ve cana yakındır. Onlarla oynar ve şakalaşırdı. Bir gün yolda yürürken çocuklarla oyuna dalmış olan torunu Hz. Hüseyin'i gördü. Torununu görünce mutlu olan Hz. Peygamber (s.a.v.) onu kucağına alıp sevmek istedi. Dedesini (Hz. Peygamber) gören küçük Hz. Hüseyin (r.a.) ise sevincinden sağa sola kaçmaya başladı. Dedesi de (Hz. Peygamber) arkasından koşarak onu yakaladı. Kucağına alarak onu öptü ve etrafında olup kendisine bakanlara **“Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim.”**⁽⁴⁸⁾ dedi.

Hz. Peygamber (s.a.v.), yalnızca aile içinde değil düşmanlarına karşı bile yumuşak davranır ve yumuşak davranılmasını tavsiye ederdi. Yahudiler Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bulunduğu meclise uğradıklarında “es-Samü aleykum” (Ölüm üzerinize olsun) diye ifadeler kullanırlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) ise sadece **“ve aleykum”** (Size de) şeklinde karşılık verirdi. Hz. Aişe'nin, “Ölüm ve lanet size olsun” diye karşılık vermesi üzerine, **“Ey Aişe, Ağır ol! Allah her şeyde merhametli davranmayı sever; ‘ve aleyke’ (sana olsun) demek yeterli.”**⁽⁴⁹⁾ buyurmuştur. Bu ifadeleriyle O (s.a.v.) birlikte yaşadığı farklı din mensuplarının olumsuz ilişkilerine rağmen Müslümanları onlarla iyi ilişkiler içerisinde olmaya teşvik etmiş ve müsamahakar tavrını göstermiştir.

Hüseyin (r.a.) yazılı levha

Hz. Muhammed (s.a.v.) insanlarla konuşurken her zaman yumuşak huylu, samimi, nazik, cana yakın, seviyeli ve zaman zaman nüktedan davranırdı. Bizler de konuşmalarımızda ve davranışlarımızda Sevgili Peygamberimizi (s.a.v.) örnek almalıyız. İnsanlarla konuşurken samimi olmalı, yumuşak huyluluğu elden bırakmamalıyız. Bir iyilik gördüğümüz zaman onu yapana mutlaka teşekkür etmeliyiz. Karşıımızdaki kişiye güzel sözler söylemeli, boş ve faydasız konuşmalardan uzak durmalıyız.

(46) bk. Müslim, Bîr ve's-Sıla ve'l-Âdâb, 30.

(47) İbn Mâce, Et'ime 30.

(48) İbn Mâce, Mukaddime, 11.

(49) bk. Buhârî, Edeb, 35.

1.6. Peygamberimizin İhlası

İhlas, insanın bütün davranış, söz, inanç ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmesidir.⁽⁵⁰⁾

İhlas; şirk ve riyadan, batıl inançlardan, kötü duygulardan, çıkar hesaplarından ve genel manada gösteriş arzusundan kalbi temizlemeyi, her türlü hayırlı faaliyete iyi niyetle yönelmeyi ve her durumda yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmeyi ifade eder.

Peygamberimiz (s.a.v.), her zaman Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için ihlasla çalışmıştır. Sadece ona yönelmiş ve ona kulluk etmiştir. Çünkü Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de kendisine **“Biz bu kitabı sana gerçeğin bilgisi olarak indirdik; öyleyse içten bir inanç ve bağlılık göstererek Allah'a ibadet et.”** buyurmaktadır.⁽⁵¹⁾ Peygamberimiz (s.a.v.), ihlas ile amel arasında sıkı bir ilişki olduğuna işaret etmiş ve ihlas ile ibadet etmenin gereğini Allah'a (c.c.) dua ederek şu şekilde vurgulamıştır: **“Yâ Rabbi! Beni sana karşı ihlaslı bir kul yap.”**⁽⁵²⁾ Başka bir hadisinde de şöyle buyurmuştur: **“Allah, amelin samimi olanından ve yalnız kendi rızası için yapılanından başkasını kabul etmez.”**⁽⁵³⁾

Ayrıca Peygamberimiz (s.a.v.), yapılacak dualarda da ihlaslı olunmasını⁽⁵⁴⁾ belirtmiş; ihlaslı bir kalple iman etmiş kişinin, ahirette kurtuluşa ereceğini müjdelemiştir.⁽⁵⁵⁾

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) tek ve en üstün varlık olduğuna iman etmiş, bunu her fırsatta dile getirmiştir. Allah'a (c.c.) ait olan özellikleri ondan başka varlıklara vermenin şirk olduğunu söylemiş ve insanları en çok bu konuda uyarmıştır. O, yaşadığı toplumda yaygın olan putperestliğe karşı ihlasla mücadele etmiş; insanları tek olan Allah'a (c.c.) inanmaya ve sadece ona kulluk etmeye çağırmıştır. Putlara tapan ve onları Allah'a (c.c.) ortak koştan Mekkelilere **“Rabb'im beni size peygamber olarak gönderdi. Ben size Allah'ın emirlerini tebliğ ediyorum. İman ederseniz dünya ve ahirette mutlu olursunuz. Yeter ki putlara tapmaktan vazgeçip Allah'a iman ve kulluk ediniz.”**⁽⁵⁶⁾ diye seslenerek çevresindeki insanları Allah'a (c.c.) kulluğa davet etmiştir.

Namazımızı ihlasla kılmalıyız.

Sevgili Peygamberimize (s.a.v.) göre Allah'a (c.c.) inanmak, ona güvenmek anlamına geliyordu. Bu nedenle müşriklerin bütün baskı ve işkenceleri karşısında Hz. Peygamberimiz (s.a.v.), Allah'a (c.c.) güvendi ve ona olan bağlılığından asla taviz vermedi. Müşrikler, onun Allah'a (c.c.) olan sarsılmaz bağlı

(50) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.

(51) Zümer Suresi, 2. ayet.

(52) Ebu Davûd, Vitri, 25.

(53) Nesâî, Cihat, 24.

(54) Ebu Davûd, Cenaiz, 56.

(55) bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 147.

(56) İbn Hişâm, C 1, s. 315-316.

görünce amcası Ebu Talib aracılığıyla ona anlaşma teklif ettiler. Peygamberimize (s.a.v.), İslam'ı yaymaktan vazgeçmesi karşılığında istediği kadar para verebileceklerini, isterse onu Mekke'ye yönetici yapabileceklerini; onun, istediği kadınla evlenmesini sağlayabileceklerini söylediler. Amaçları Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) Allah (c.c.) ile olan bağıını koparmaktı. Ancak Peygamberimiz (s.a.v.) **“Allah’a yemin ederim ki sağ elime Güneş’i, sol elime de Ay’ı koysalar ben yine de yolumdan dönmem.”**⁽⁵⁷⁾ diyerek bu teklifleri reddetti.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) her an Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğu duygu ve düşüncesini aklından hiç çıkarmamıştır. Allah'ın (c.c.) her an kendisini görüp gözettiğinin bilincindedir. Allah'ın (c.c.) her an kendisini görüp gözettiğini düşünen kimse elini harama uzatamaz, başkasına zarar veremez. İnsanlar görmese bile kimsenin iffetini, namusunu kirletemez ve kul hakkı yiyemez. Çünkü Müslüman, hiçbir şeyin gizli kalmadığına ve her davranışının hesabının sorulacağına inanır. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle anlatılır: **“İki melek (insanın) sağında ve solunda oturarak yaptıklarını yazmaktadırlar. İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın.”**⁽⁵⁸⁾

Allah'ın Resulü (s.a.v.) yaşadığı olumlu veya olumsuz her durumda Allah'a (c.c.) ihlasla bağlıydı. Bir iyilikle karşılaştığı zaman bunu Allah'ın (c.c.) bir lütfu olarak bilir ve ona şükrederdi. Olumsuz bir durumla karşılaştığı zaman ise Allah'a (c.c.) bağlılığını gösterir ve onun hükmüne razı olurdu.

Peygamberimiz (s.a.v.), iyi ve kötü zamanlarında Allah'a (c.c.) gösterdiği bağlılıkla bize örnek olmuştur. Bu nedenle bizler de karşılaştığımız iyi ve güzel şeylerde Allah'ı (c.c.) hatırlayarak ona şükretmeliyiz. Ölüm, hastalık ve başarısızlık gibi olumsuzluklar karşısında ümitsizliğe düşmemeliyiz. Peygamberimiz (s.a.v.) gibi Allah'a (c.c.) güvenip ona sığınmalı ve zorlukları aşmak için ihlasla çalışmalıyız.

Etkinlik

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), insanlara İslam'ı anlatmak için Taif'e gitmişti. Taifliler Sevgili Peygamberimizi (s.a.v.) misafirperverlikle karşılamak yerine ona taşlarla saldırdılar. Vücudunun çeşitli yerlerinden yaralanan Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Taif çıkışında bir bağa sığındı. Yorgun ve bitkin bir hâlde ellerini kaldırarak Allah'a (c.c.) şöyle yalvardı:

“Allah'ım! Güçsüz ve çaresiz kaldığımı, insanlar tarafından hor ve hakir görüldüğümü ancak sana arz ederim.

Ey merhametlilerin en merhametlisi! Herkesin hor görüp ezdiği çaresizlerin Rabb'i sensin. Benim de Rabb'im sensin.

Allah'ım! Senin gazabına uğramayayım da çektiklerimin hepsine katlanırım!

Senin af ve merhametin bana bunları göstermeyecek kadar geniştir.

Allah'ım, senin gazabına uğramaktan, ilahî rızana uzak kalmaktan, senin karanlıkları aydınlatan, dünya ve ahiret işlerini yoluna koyan ilahî nuruna sığınırım.

Allah'ım! Sen hoşnut oluncaya kadar affını dilerim.

Allah'ım! Her kuvvet ve her kudret ancak seninle kaimdir.”

(İbn Hişâm, Siret-i Nebi, C 1, s. 420; Taberi, Tarih-i Taberi, C 2, s. 345.)

Peygamberimizin (s.a.v.) Allah'a (c.c.) bağlılığını gösteren metni okuyarak metinde verilmek istenen mesajları belirleyiniz.

(57) Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 101.

(58) Kâf suresi, 17-18. ayetler.

1.7. Peygamberimizin Takvası

Takva sözlükte; bilinçli davranma, uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme ve kaygılanma gibi anlamlara gelir. Dinî terim olarak ise müminin tüm tutum ve davranışlarında Allah'a (c.c.) kulluk bilinciyle hareket ederek Allah'ın (c.c.) koruması altına girmesi, ona duyduğu sevgi ve saygıyı güçlendirmeye gayret etmesi, bu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkması demektir.⁽⁵⁹⁾

Etkinlik

Peygamberimiz'in (s.a.v.) Hayatı dersi 9. sınıf konularından öğrendiklerinizden faydalanarak "Medine'de İslam toplumunun nasıl oluştuğunu" Peygamberimiz'in (s.a.v.) örnek davranışlarıyla ilişkilendirerek sınıfınızda arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Takva sahibi müminler Kur'an-ı Kerim'de "muttaki" sıfatıyla tanıtılmışlardır. Muttaki insanı, bazı ahlaki nitelikleriyle veya ibadetlerinin çokluğuyla tanımlamak eksik bir yaklaşımdır. Muttaki bir Müslüman'ın özelliğini Tabiin'in büyüklerinden, Hasan el-Basri "Allah'ın koymuş olduğu haramlardan kaçınıp farzları yerine getirme olarak ifade etmiştir."⁽⁶⁰⁾

Muttaki sıfatını elde etmede inancın önemini vurgulayan İslam bilginleri, asıl takvanın şirki terk etmekten başladığını belirterek şöyle demişlerdir: Muttaki; herhangi bir varlığı Allah'a (c.c.) ortak koştuktan, büyük günahlardan ve fuhşiyatın her türlüşünden kaçınandır. Allah'ın (c.c.) emirlerini en güzel biçimde yerine getirip yasakladıklarından uzaklaşmak suretiyle azapla kendisi arasına engel koyandır.⁽⁶¹⁾

Bilgi Notu

İslam âlimleri takvanın dereceleri üzerinde önemle durmuşlar ve bunu şöyle sıralamışlardır:⁽⁶²⁾

1. Allah'a (c.c.) itaatte ihlaslı olmak
2. Allah'ın (c.c.) dışında herhangi bir varlığı ilah edinmemek
3. Nefsin arzuladığı kötü istekleri terk etmek
4. Allah'tan (c.c.) başka hiçbir varlığı amaç edinmemek
5. Kendisinin başkalarından daha hayırlı olduğunu iddia etmemek
6. Hz. Muhammed'e (s.a.v.), söz ve fiilleriyle uyup tabi olmak
7. Allah'ın (c.c.) yasaklarına uymak ve her türlü çirkinliği bırakmak
8. Ahlakın en güzeliyle donanmak
9. Manevi sırları ortaya dökmek
10. Cahillerin yanında durmamak

(59) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 349.

(60) İbn Recep, Camiu'l-Ulum Ve'l-Hikem, C I, s. 399.

(61) Mehmet Sürmeli, Gaye İnsan Hz. Muhammed, s. 132.

(62) Mehmet Sürmeli, Gaye İnsan Hz. Muhammed, s. 130.

İslam dinine göre insanların birbirlerine karşı üstünlüklerini belirleyen ölçü “takva”dır. Çünkü takva, insanın özgür bir şekilde İslam’ı ihsan düzeyinde yaşamasıyla kalpte oluşan ve davranış olarak dışa yansıyan bir değerdir. Takvada bir zorlama yoktur. Hz. Peygamber de (s.a.v.), insanın özgürlük alanına girmeyen şeylerle birbirlerine üstünlük taslayıp övünmelerini “cahiliye” âdeti olarak belirtmiş ve takvanın yeri ile ilgili **“Müminin şerefi takvası, dini asaleti, erdemi de ahlakıdır.”**⁽⁶³⁾ sözüyle belirtmiştir.

Takva ile Allah’ı (c.c.) bilme (marifet) arasında önemli bir ilişki vardır. İslam’a göre Allah’ı (c.c.) en iyi tanıyanlar hem en takvalı olur hem de şerefin en büyüğünü elde ederler. Allah’ı (c.c.) en iyi bilen Hz. Peygamber (s.a.v.), insanların en takvalısıdır. Bu durumu kendisi şu hadis-i şerifiyle dile getirmiştir: **“Allah’ı en iyi bileniniz ben olduğum için en takvalı olanınız da benim.”**⁽⁶⁴⁾ Ümmetini de takvalı olmaya yönlendiren Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuda bizi teşvik etmek için şöyle buyurmuştur: **“İnsanların en hayırlısı; Kur’an-ı Kerim’i güzel okuyan, takva sahibi, emr-i bi’l-maruf nehy-i ani’l-münker görevini yerine getiren ve akrabalık ilişkilerini (en güzel biçimde) devam ettirendir.”**⁽⁶⁵⁾ Hz. Muhammed (s.a.v.), insanın cennete girmesine en çok vesile olan şeyin takva⁽⁶⁶⁾ olduğunu söylerdi. Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) bir sözünde, Müminlere, her (hayırlı) şeyin başının takva olduğunu⁽⁶⁷⁾ açıkladıktan sonra insanın muttaki olmasıyla ilgili de şu ayeti okuyarak Müslümanlara yol göstermiştir: **“... Kim Allah’a karşı gelmekten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu açar.”**⁽⁶⁸⁾

Takva, insanı kibir ve gurur gibi kötü ahlaki davranışlardan arındırır. Kur’an-ı Kerim’in ifadesine göre müşrikler, Allah’ı (c.c.) “gereği gibi bilemedikleri”⁽⁶⁹⁾ için hem inkârcı olmuşlar hem de kötü davranışları alışkanlık hâline getirmişlerdir. Peygamberimiz (s.a.v.) Allah’ı (c.c.) bilmeyi ve takvalı olmayı bir değer ölçüsü hâline getirmiş ve müşriklerin insana yaklaşımlarını kınamıştır. Mekke müşrikleri, insanın üstünlüğünü soy, mal, fiziki güzellik, siyasi etkinlik ve çok sayıda erkek çocuğa sahip olmak gibi maddi değerlerde aramışlardır. Bu yapay değerlere uzak kalan kişileri, “insan” yerine koymamışlardır.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah’ın (c.c.) emrine uyarak takvalı bir hayat yaşardı. Allah’tan (c.c.) korkar, Allah’ın (c.c.) emir ve yasaklarına riayet ederdi. Biz de imandan sonra küfre dönme endişesi taşıyarak Allah’a (c.c.) gerçek anlamda kul olmalıyız. Allah’ın (c.c.) emir ve yasaklarına uymalıyız. Allah’ın (c.c.) huzurundan kovulmaktan endişe duymalı, buna göre davranmalıyız.

Etkinlik

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Muhakkak ki, helaller apaçık bellidir, haramlar da apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmezler. Her kim bu şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını da (şerefini) korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere yönelirse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah’ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, vücutta bir et parçası var, eğer o sağlıklı olursa, vücudun tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, vücudun tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir.”

Buhari, İman, 39; Tirmizi, Büyû, 1.

Peygamberimizin yukarıdaki hadisinde verdiği mesajları arkadaşlarınızla konuşarak takvalı olmanın önemiyle ilgili sonuçları belirleyiniz.

(63) İmam Malik, Muvatta, 21, Cihat 15, İbn Mâce, Zühd, 24.

(64) Buhari, İman, 13.

(65) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 6, s. 432.

(66) bk. İbn Mâce, Zühd 29.

(67) bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 82.

(68) Talâk suresi, 2. ayet.

(69) bk. En’âm suresi, 91. ayet

1.8. Peygamberimizin Şecaati

Şecaat; hakkını alma, haksızlığa boyun eğmeme ve savaşlarda düşmana karşı cesaretli davranma gibi anlamlara gelir.⁽⁷⁰⁾

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) başlıca özelliklerinden biri de cesaretli olmasıdır. O, yaşamı boyunca inanç, adalet ve insan hakları için mücadele etmiştir. Güçsüzleri ve kimsesizleri savunmuş, zorluklar karşısında hiçbir zaman yılgınlık göstermemiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.), yumuşak huylu ve müsamahalı olduğu kadar azimli ve cesurdur. Mekke Dönemi'nde, İslam'ın yayılmasına çalışırken akla gelmedik zorluklarla karşılaşmıştır. Fakat o, bunlardan yılmamış; engelleri azim ve cesaretiyle aşmıştır. Bir gece Medineliler bir gürültü ile sarsılmışlar, korku içinde ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ashabını korkutan bu gürültüyü işitince kılıcını aldı, bir ata binerek gürültünün duyulduğu tarafa tek başına gitti, olayı inceledikten sonra geride kalan Medinelilerin yanına dönüp korkulacak bir şey olmadığını söyleyerek onları rahatlatmış.⁽⁷¹⁾

Peygamberlik görevi verildikten sonra, insanları İslam'a davet etmeye başladığında Hz. Muhammed (s.a.v.) tek başınaydı. Kötülüğün, ahlaksızlığın, her türlü ayrımın yapıldığı bir toplumda o, hiçbir zaman yılgınlık göstermedi. İçinde yaşadığı toplumda inanç özgürlüğünü, kardeşliği, insan haklarını ve adaleti egemen kılmaya çalıştı.

*Cesaret, Peygamberimizin (s.a.v.) övdüğü davranışlardandır.
(Şehit Ömer Halisdemir)*

Allah Resulü (s.a.v.), insanlardan korkup çekinerek kişinin hayrı ve doğruyu söylemekten geri durmaması gerektiğini belirtmiştir. Bu hususa işaret eden bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“İnsanlardan korkmak ve çekinmek, sizden birisini, gördüğü veya bildiği bir hakkı söylemekten engellemesin. Çünkü söylemiş olduğu bu hak sebebiyle ne (belirlenmiş) eceli yaklaştırılır ne de rızkı uzaklaştırılır.”**⁽⁷²⁾

Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) cesareti över, korkaklığı da yererdi. Hz. Peygamberimiz (s.a.v.), bir defasında sahabilerine, **“Sizden biriniz kendini küçük düşürmesin.”** deyince arkadaşları da ona **“Kendimizi nasıl küçük düşürür, alçaltırız?”** sorusunu yöneltmişlerdir. Bunun

üzerine Resulullah (s.a.v.); **“Kişi, Allah için konuşması gereken bir yerde konuşmazsa Allahü Teâlâ ona kıyamet gününde, konuşması gereken yerde konuşmadığının nedenini sorar. O da insanlardan korktum.”** der, Yüce Allah da (c.c.) o kişiye: **“En çok korkman gereken ben değil miydim?”**⁽⁷³⁾ buyurur. Gerçekleri söylememenin, hak uğrunda konuşmamanın neticesi, hadis-i şerifte hem kişilik zaafı hem de kıyamet gününde tüm insanların önünde utanç sebebi olarak görülmüştür.

(70) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 338.

(71) bk. Müslim, Fedail, 48.

(72) İbn Mâce, Fiten, 20.

(73) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 4, s. 268.

Hız. Peygamber (s.a.v.), insanlar korkak davranır ve ahlaksızlıklara kayıtsız kalırlarsa içlerinde çok mükemmel insanlar da olsa yine de ilahi cezanın gelebileceğini⁽⁷⁴⁾ belirtir ve herkesi şu sözleriyle uyarır: **“Bir toplumun içerisinde (aleni olarak) Allah’a isyan içeren davranışlar işlenir ve gücü yeten kimseler de bunlara engel olmazlarsa Allah umumi bela ve musibetler verir.”**⁽⁷⁵⁾ Aynı gemide yaşayan insanlar kötülüklere, ahlaksızlıklara, fuhşa, uyuşturucuya, öldürme ve yaralamalara göz yumarlarsa gemi su alır ve bela da ortak olarak herkese birden gelir. Bu belalardan kurtulmanın yolu, her Müslüman’ın cesaretini kuşanarak en yakınından başlayıp⁽⁷⁶⁾ komşularına doğru açılmak suretiyle İslam’ın güzelliklerini duyurmasıdır.⁽⁷⁷⁾

Hız. Muhammed (s.a.v.) cesaretlidir. O, insanları İslam’a davet etmeye başladığı zaman putlara tanrılık yakıştıran bir topluma, **“Allah’ın bir ve tek”** olduğunu çekinmeden ilan etti. Doğup büyüdüğü toplumun, din ve âdetlerinin yanlış olduğunu söyledi. Uhud ve Huneyn Savaşları’nda düşman askerleri psikolojik bir hava oluşturarak Müslümanların moralini bozmak istemişlerdi. Hız. Muhammed (s.a.v.), dağılma tehlikesiyle karşı karşıya kalan ordunun toparlanmasını sabır ve cesaretiyle sağlamıştır. Özellikle Uhut Savaşı’nda birkaç yerinden yaralanan, dişi kırılan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) cesaretinden hiçbir şey kaybetmemiştir.⁽⁷⁸⁾

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), tehlikeli zamanlarda ve savaşların en şiddetli anında bile herkese cesaret örneği olurdu. O, her zaman, **“Allah’ım! Cimrilikten, korkaklıktan ve tembellikten sana sığınırım.”**⁽⁷⁹⁾ diye dua ederdi.

Etkinlik

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisine göre;

- Cimrilikten, korkaklıktan ve tembellikten Allah’a (c.c.) sığınmak ne demektir?
- Cimri, korkak ve tembel insanların sağlıklı bir toplumun oluşmasına ne tür zararları vardır? Sınıfınızda tartışınız.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Müslümanların çoğunluğu Mekke’den Medine’ye göç ettikten sonra kendisi de hicret etti. Bu yolculuğunda Sevr Dağı’ndaki mağarada kaldıkları sırada düşmanlardan bir grup, mağaranın girişine kadar geldiği zaman endişe duyan Hız. Ebu Bekir’e (r.a.),

لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا

“...Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber...”⁽⁸⁰⁾ diyerek cesaret verdi. Peygamberimiz (s.a.v.), her konuda olduğu gibi karşılaştığı zorlukların üzerine cesaretle gidişi ile de bize örnek olmuştur.

Hız. Muhammed (s.a.v.) gibi cesaretli olmak, hakkın ve haklının yanında bulunmak ve yaşanabilir bir toplumsal yapıyı kurabilmek için gayret etmeliyiz. Kimseyi incitmeden ve kargaşaya meydan vermeden diğer insanlarla bir arada yaşamının yollarını aramalıyız.

(74) İmam Malik, Muvatta, C 2, s. 991.

(75) İbn Mâce, Fiten, 13.

(76) bk. Şu’arâ suresi, 214. ayet.

(77) bk. İbn Kesir, Camiu’l-Mesnid ve’s-Sünen, C I, s 36.

(78) İbrahim Sarıçam, Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 174.

(79) Sahih-i Buhari ve Tercümesi, C 12, s. 347.

(80) Tevbe suresi, 40. ayet.

2. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Osman (r.a.)

Hiz. Osman (r.a.), 576 yılında Mekke’de doğmuştur. Hulefa-i Râşidîn’in üçüncüsüdür. Hiz. Peygamber’den (s.a.v.) altı yaş küçüktür. Kureyş’in en önemli iki kolundan biri olan Benî Ümeyye koluna mensuptur. Babası Affân b. Ebû’l-Âs, Kureyş’in en zengin tüccarlarından biri olup Peygamberimize (s.a.v.) vahiy gelmeden önce vefat etmiştir. Annesi Ervâ binti Küreyz, Hiz. Peygamber’in (s.a.v.) halası Beyzâ’nın kızıdır. Çocukluk ve gençlik yıllarını Mekke’de geçiren Hiz. Osman (r.a.), küçük yaşlarından itibaren babasının yanında ticaretle uğraştı. Babasının Suriye’ye düzenlenen bir ticari yolculuk sırasında ölmesi üzerine ailenin ticaret işlerini kendisi yürütmeye başladı. Kumaş ve elbise satımıyla meşgul oldu. Güzel ahlakı ve dürüstlüğü sayesinde ticari hayatta başarılı olmuş ve İslam’ın doğuşundan önceki yıllarda Mekke’nin önemli tüccarları arasına girmişti.⁽⁸¹⁾

Hiz. Osman (r.a.) yazılı levha

Hiz. Osman (r.a.), Mekke toplumu içinde büyük itibar kazanmış, şehrin ileri gelenlerinden biri hâline gelmişti. Bu sebeple, kendisi gibi şehrin büyük tüccar ve eşrafından olan Hiz. Ebu Bekir’le (r.a.) samimi bir arkadaşlıkları vardı.

Hiz. Muhammed (s.a.v.), peygamberlikle görevlendirildiğinde, Hiz. Osman (r.a.) otuz dört yaşındaydı. Hiz. Ebu Bekir’in (r.a.) davetiyle Müslümanlığı kabul etmiştir. Hiz. Osman’ın (r.a.) İslam’ı kabul etmesi, özellikle ailesi içinde büyük bir tepkiye sebep olmuştu. Amcası Hakem b. Ebû’l-Âs, onu ipe bağlayıp evde bir yere hapsetti ve İslam’dan dönene kadar kendisini bırakmayacağını söyledi. Ancak Hiz. Osman’ın (r.a.) dinindeki kararlılığını ve dininden asla dönmeyeceğini anlayınca onu serbest bıraktı. Amcasından sonra annesi de onu

dininden döndürmek için çok uğraştı ancak sonunda o da bundan vazgeçti.

Hiz. Osman (r.a.) sağlığında cennetle müjdelenen on kişiden biridir. Hiz. Osman (r.a.), önce Hiz. Peygamber’in (s.a.v.) kızı Hiz. Rukiye (r.a.) ile Hiz. Rukiye’nin (r.a.) vefatından sonra da Peygamberimizin (s.a.v.) diğer kızı Hiz. Ümmü Gülsüm (r.a.) ile evlenmiştir. Hiz. Muhammed’in (s.a.v.) iki kızı ile evlendiği için “iki nur sahibi” anlamında “Zinnureyn” lakabıyla anılmıştır.⁽⁸²⁾

Hiz. Osman (r.a.), halim selim, nazik ve hayâ sahibi bir kişiliğe sahip olup çok merhametli ve son derece cömert bir kişiydi. Onun en meşhur vasfı ise engin bir hayâ duygusuna sahip olmasıydı. Hiz. Peygamber (s.a.v.), Hiz. Osman’a (r.a.) üstün hayâsı dolayısıyla özel bir değer vermiştir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.), kendisini ziyarete gelen Hiz. Ebu Bekir (r.a.) ve Hiz. Ömer’i (r.a.) rahat bir vaziyette karşıladığı hâlde, Hiz. Osman (r.a.) yanına geldiğinde hemen derlenip toparlanır ve kendisine çekidüzen verirdi. Bunun sebebi sorulduğunda, “**Kendisinden meleklerin hayâ ettiği bir kimseden ben hayâ etmeyeyim mi?**”⁽⁸³⁾ buyurmuştur.

(81) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 210.

(82) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 290.

(83) Müslim, Fedâilü’s-Sahâbe 26.

Hiz. Osman (r.a.), İslam'ı yaşamak ve tebliğ etmek için Habeşistan'a hicret edenlerin arasında yer almıştır. Daha sonra da Habeşistan'dan Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) emriyle Medine'ye hicret etmiştir. Hiz. Osman (r.a.) zengin sahabilerdendir. Bu zenginliğini Allah (c.c.) yolunda kullandığı için Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) övgüsünü kazanmıştır. Peygamberimizin (s.a.v.) sağlığında onun yanından ayrılmamıştır. Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra hilafet merkezi olan Medine'de kalmıştır. Hiz. Ömer'in (r.a.) vefatından sonra ise Müslümanlar Hiz. Osman'ı (r.a.) halife olarak seçmişlerdir. Halifelik müddeti yaklaşık on iki yıl sürmüştür. Hiz. Osman'ın hilafeti döneminde birçok fetih yapılmıştır.

Hiz. Osman (r.a.), halifeliği döneminde Kur'an-ı Kerim'in çoğaltılmasını sağlayarak İslam beldelerine göndermiştir.

Hiz. Osman (r.a.), Hiz. Ebu Bekir'in (r.a.) halifeliği zamanında, onun kâtipliğini yaptı ve müşavirleri arasında yer aldı. Hicretin on ikinci yılında Hiz. Ebu Bekir (r.a.) hacca giderken Medine'de yerine onu vekil bıraktı. Hiz. Ömer'i (r.a.) kendisinden sonra halife tayini hususunda Hiz. Osman'la da (r.a.) istişare etti. Hiz. Ömer'i yerine tayin ettiğine dair ahitnameyi ona yazdırdı.⁽⁸⁴⁾

Hiz. Osman (r.a.), Hiz. Ömer (r.a.) zamanında da halifenin en yakın danışmanları arasında yer aldı. Hiz. Ömer'in (r.a.) Kudüs'ü bizzat teslim almak için Suriye yolculuğuna çıkmasına ve Mısır'ın fethine izin vermesine karşı çıktı. Ancak onun fethedilen arazilerin gaziler arasında taksim edilmeyip fey olarak sahiplerinin elinde bırakılması ve bu araziler üzerine harac vergisinin konulması görüşünü destekledi. Hiz. Ömer (r.a.), hançerlenerek ağır bir şekilde yaralanınca ashabın büyükleri, ondan yerine bir halef tayin etmesini istemişlerdi. Kendisinden sonra halife tayin etmekten kaçınan Hiz. Ömer (r.a.), ısrarlar karşısında Hiz. Osman'ın da (r.a.) aralarında bulunduğu Aşere-i Mübeşşere'den hayatta olan altı kişiyi aralarından birini halife seçmek üzere şûra üyesi olarak görevlendirdi.⁽⁸⁵⁾

Hiz. Ebu Bekir (r.a.) zamanında yaşanan bir kıtlık sırasında, Hiz. Osman'ın (r.a.) 1000 develik ticaret kervanı, buğday, kuru üzüm ve zeytinyağı yüküyle dönmüştü. O esnada kendisine gelen tacirler bu malları satın almak için yüksek kâr teklif ettiler. Ancak Hiz. Osman (r.a.), büyük kazanç sağlayacağı hâlde bu malları onlara satmadı. Allahü Teâlâ'nın (c.c.) rızasını kazanmayı tercih etti ve malların tümünü karşılıksız olarak muhtaç durumdaki Müslümanlara dağıttı. Onun her cuma günü bir köle azat etmeyi adet edindiği, bir cuma bunu yapmadığı takdirde ertesi cuma iki köle azat ettiği bildirilmiştir. Hiz. Osman (r.a.), Mescid-i Haram'ı genişletmiş, Harem'in sınır taşlarını yenilemiş ve Mescid-i Nebvî'yi genişletip yeniden inşa ettirmişti. Bu inşaatlar sırasında kendi malından 10.000 dirhem harcadığı söylenir.⁽⁸⁶⁾

Hiz. Osman (r.a.), Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) vahiy kâtiplerindendi. Vahiy kâtipliği yapmak yanında mektup ve antlaşma gibi bazı resmî vesikaları da kaleme almıştır. Hiz. Osman (r.a.), ilmî bakımdan da yetişmiş bir kişiydi. Kur'an'ı ezberleyen ve Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) sağlığında fetva veren birkaç sahibi arasında sayılır. O, hadisleri tam olarak rivayet eder, bu hususta çok titiz davranırdı.

(84) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 212.

(85) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 212.

(86) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 226.

H. Ömer (r.a.) ve H. Osman (r.a.) zamanında İslam dini hızla yayılmış, birçok milletten insan Müslüman olmuştu. Farklı coğrafyalarda yaşayan milletler dinin ilkelerini öğrenmek ve uygulamak için Kur'an-ı Kerim'e ihtiyaç duymuştu. H. 25 (646) yılında Azerbaycan ve Ermenistan seferlerine katılan ashab arasındaki kiraat ihtilaflarına şahit olan ordu komutanı H. Hüzeyfe b. Yeman (r.a.) endişelendi. Halife H. Osman'ın (r.a.) yanına gelerek "Ey Müminlerin Emiri! Kur'an hakkında Yahudi ve Hristiyanlar gibi ihtilafa düşmeden bu ümmetin imdadına yetiş." diyerek bu konuya bir çözüm bulmasını teklif etti.⁽⁸⁷⁾

H. Osman (r.a.), kiraatta farklılık olduğu eleştirileri ve ashabın endişelerini göz önünde bulundurarak Peygamberimizin (s.a.v.) eşi H. Hafsa'nın (r.a.) elindeki "Mushaf"ı çoğaltarak çoğaltılan nüshaları belli başlı merkezlere göndermeye karar verdi. Çoğaltma işi için başkanlığını H. Zeyd b. Sabit'in (r.a.) yaptığı H. Abdullah b. Zübeyr (r.a.), H. Saîd b. As (r.a.), H. Abdurrahman b. Haris b. Hişam'dan (r.a.) oluşan bir heyeti görevlendirip yazımda ihtilafa düştüklerinde Kur'an'ın nazil olduğu Kureyş lehçesini esas almalarını emretti. Heyet çalışmalarını başarıyla tamamladı. Mushaf'ın orijinal nüshası ise H. Hafsa'ya (r.a.) tekrar teslim edildi.⁽⁸⁸⁾

Çoğaltılan yedi adet Kur'an nüshasından biri Medine'de bırakıldı. Diğerleri birer öğretici ile birlikte Mekke, Kûfe, Basra, Şam, Yemen ve Bahreyn'e gönderildi. H. Osman (r.a.), ileride Müslümanlar arasında bir ihtilaf çıkmasını önlemek ve ümmet arasında birliği sağlamak amacıyla bunların dışında yazılmış Kur'an sayfalarının ve özel Mushafların imha edilmesini emretti.⁽⁸⁹⁾

H. Osman'ın (r.a.) halifeliğinin son dönemlerinde iç karışıklıklar sonucunda evi isyancılar tarafından kuşatıldı. H. Osman (r.a.) isyancılar tarafından oluşturulan kargaşada 656 yılında şehit edilmiştir.⁽⁹⁰⁾

3. Hadisten Hayata

يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرِّفْقِ
مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ

"Ey Aişe! Şüphesiz Allah refiktir, nezaketle muamele eder; rıfkı, nezaket ve ağırbaşlılığı sever. Sertlik ve daha başka şeylere vermediği sevabı yumuşaklığa verir."

(Müslim, Birr, 77.)

Peygamberimizin (s.a.v.) en önemli özelliklerinden biri de nezaket sahibi olmasıdır. O, nezaket bakımından insanların en üstünüydü. Sadece ailesine ve yakınlarına değil, çevresindeki herkese karşı nazikti. Söz ve davranışlarında çok kibar ve ağırbaşlıydı. Onun bu özelliği Kur'an-ı Kerim'in bir ayetinde şöyle anlatılır: **"O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı**

(87) Buhari, Fedâilü'l-Kur'an, 3.

(88) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 290.

(89) bk. Buhari, Fedâilü'l-Kur'an, 3.

(90) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 290.

yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi...”(91) Hz. Peygamber de (s.a.v.) nezaketin önemini şöyle ifade etmiştir: **“Bir kimse yumuşak davranmaktan mahrum ise hayırdan da mahrum olur.”**”(92)

Etkinlik

Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün çocuğu için mezarı başında (bağırarak) ağlamakta olan bir kadına rastladı ve ona: “Allah’tan kork ve sabret” buyurdu. Kadın: “Git başımdan, çünkü benim başıma gelen musibet senin başına gelmemiştir”, dedi. Peygamber’i (s.a.v.) tanıyamamıştı. Kendisine O’nun Peygamber (s.a.v.) olduğunu söylediler. Bunun üzerine, kadın çocuğunun ölümü kadar söylediği sözden dolayı (utanıp) üzüldü. (Özür dilemek için) doğru Peygamber’in (s.a.v.) kapısına koştu. Kapıda kapıcılar bulunmadığını gördü doğrudan huzuruna çıktı ve “Ey Allah’ın Resulü, (o yakışksız söz) sizi tanımadan sarfettim (bağışlayın)” dedi. Peygamber (s.a.v.) de: “Asıl sabır felaketin ilk anında olanıdır” buyurdular.

(Buhârî, Cenâiz 32; Müslim, Cenâiz 14)

Peygamberimizin (s.a.v.) bu hadisinden hareketle arkadaşlarınızla ilişkilerinizde sert ve kaba davranışlar ile yumuşak ve sıcakkanlı davranışların etkilerini tartışınız.

Hiz. Muhammed (s.a.v.) muhataplarının kaba ve yanlış davranışları karşısında anlayışlı ve nazik davranırdı. Onun nezaketi sözlerine yansır ve muhataplarının gönüllerini fethederdi. Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün ashabıyla birlikte yolculuğa çıkmıştı. Namaz vakti gelince ezan okunmaya başladı. Bu sırada aralarında Ebu Mahzure’nin de bulunduğu bir grup genç, ezanla alay etmeye başladılar. Onların bu çirkin davranışına şahit olan Hiz. Peygamber (s.a.v.), gençleri yanına çağırırdı. Gençlere nezaket ve anlayışla davrandı. Onlara kötü söz söylemedi ve kızmadı. Gençlerin hepsine ezan okuttu ve içlerinden Ebu Mahzure’nin sesini beğendi. Yanına çağırıldığı Ebu Mahzure’nin başını okşadı. Ardından **“Evet, işte duyduğum ses bu. Sen git ve Mekkelilere namaz vakitlerinde ezan oku!”** diyerek onu müezzin tayin etti. Daha önce Peygamberimize (s.a.v.) karşı kin ve nefret besleyen Ebu Mahzure’nin kalbi, Peygamberimizin (s.a.v.) gösterdiği bu nezaket ve ilgi karşısında yumuşadı ve Ebu Mahzure, Müslüman oldu. Vefatına kadar da Kâbe’nin müezzini olma şerefiyle yaşadı.”(93)

Peygamberimizin (s.a.v.) attığı her adım, söylediği her söz, yaptığı her iş, geliştirdiği her ilişki bizim için örnektir. Çünkü Allah’ın (c.c.) örnek olarak takdim ettiği bir insan tabii ki bizler için rehber ve örnek olacaktır. Yüce Allah’ın (c.c.) insanlara ulaştırdığı vahyi Peygamberimiz (s.a.v.) ile kemale erdiği gibi güzel ahlak da onunla kemale ermiştir.

İnsan; güzel bakma, güzel düşünme, güzel değerlendirmeler yapma ve güzel davranışlarda bulunma özelliğine sahip bir varlıktır. Kişi, davranışlarının sonunda ya takdir edilir ya da kötülenir. Ama asıl olan insanın iyi düşünmesi, iyiyi seçmesi ve iyiyi yapmasıdır. Kötü ve kaba davranışlarda bulunmamasıdır.

Yazalım

Nazik ve ağırbaşlı kişilerin davranışlarının sosyal hayattaki yansımalarını arkadaşlarınızla değerlendirerek ilkeler belirleyiniz. Belirlediğiniz ilkeleri yazınız.

- Saygındırlar
-
-

(91) Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

(92) Müslim, Birr 74.

(93) Ahmet b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 408, 409; Nesâi, Ezan, 5, 6.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. “Hayâ imandandır.” (Buhari, İman, 16.) hadisiyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
2. Peygamberimizin (s.a.v.) tevazusu nasıldı? Bir örnekle açıklayınız.
3. Takva ne demektir? Peygamberimizin (s.a.v.) hayatından bir örnekle açıklayınız.
4. Allah’ın (c.c.) huzurunda olma bilinci ne demektir? Anlatınız.
5. Sabırlı olmak ne demektir? Sabrın insan hayatındaki önemini belirtiniz.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. “Eğer utanmıyorsan istediğini yapabilirsin.” (Buhari, Edeb, 78.)

Bu hadiste aşağıdakilerden hangisinin önemine vurgu yapılmaktadır?

A) Adalet	B) Kader	C) Haya
D) Cömertlik	E) İman	

2. Sabırla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Sabır, zorluk ve sıkıntılara göğüs germektir.
- B) Sabır, iyi ve güzel şeyleri yapmak için kararlı olmaktır.
- C) Sabır, hoşla gitmeyen olaylar ve nefse ağır gelen şeyler karşısında psikolojik açıdan dirençli olmaktır.
- D) Sabır, ibadetlerde devamlılık göstermektir.
- E) Sabır, haksızlıklara sabredip boyun eğmektir.

3. Hz. Peygamber’in (s.a.v.), “Allah’a yemin ederim ki, Güneş’i sağ elime, Ay’ı da sol elime koysalar yine de yolumdan dönmem.” (İbn Hişam, Siret-i Nebi, C. 1, s. 265.) sözü Peygamberimizin (s.a.v.) hangi yönünü göstermez?

A) Cesaret	B) Kararlılık	C) Sabır
D) Cömertlik	E) İhlas	

4. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber’in (s.a.v.) örnek alınmasının en doğru şeklidir?

- A) Sadece onun gibi giyinmek
- B) Sadece onun yediklerini yemek
- C) Söz ve eylemlerindeki amaçlara göre hareket etmek
- D) Sadece onun gibi oturmak
- E) Yaşadığı yerleri ziyaret etmek

5. Hz. Osman ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) İlk Müslümanlardandır.
- B) Zinnûreyn (iki nur sahibi) lakabını almıştır.
- C) İki kez hicret etmiştir.
- D) Üstün bir hayâ duygusuna sahiptir.
- E) Hülefa-i Râşidîn'in ikincisidir.

6. “Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki bu imanin en zayıf derecesidir.” (Müslim, İman 78.)

Bu hadise göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Kötülüğü gören onu eliyle değiştirmeli.
- B) Kötülüğü gören onu diliyle değiştirmeli.
- C) Kötülük, görmezden gelinmeli.
- D) Kötülük yapana iyilik tavsiye edilmeli.
- E) Kötülüğe buğzedilmeli.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri kutucuklardaki uygun kelimelerle doldurunuz.

ihlas

zindan

hayâ

cennet

sabır

tevazu

1. “Hayâ imandandır, iman edenin yeri ise tir.” (Tirmizi, Birr ve Sıla, 65.)
2. “..... sadece iyilik getirir.” (Buhari, Edeb, 77.)
3. “Ey Rabb'im! bana bunların beni davet ettiği şeyden daha sevimlidir...” (Yûsuf suresi, 33. ayet).
4. acele etmemek, kararlılık göstermek ve felaketle karşılaştığın anda dayanmaktır.
5. alçak gönüllülük demektir.

Ç. Aşağıdaki cümlelerin başına cümleler doğru ise “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

1. (...) Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hadislerinde insanlara; soylarına, renklerine, ırklarına ve mevkilerine göre değer verilmesinin uygun olduğu görülmektedir.
2. (...) Sabırlı olmak, Peygamberimizin (s.a.v.) en önemli özelliklerindendir.
3. (...) Peygamberimiz (s.a.v.), iyiliklerin karşılık beklenmeden yapılmasını istemiştir.
4. (...) Hz. Osman (r.a.) sert karaktere sahip bir sahabyıdır.
5. (...) Peygamberimiz (s.a.v.) insanlara karşı daima yumuşak huylu olmuştur.

2. ÜNİTE

KUR'AN-I KERİM'DE EN GÜZEL ÖRNEK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Tebliğ ve tebyin kavramlarını sözlüklerden araştırarak öğreniniz.
2. Peygamberimizin (s.a.v.) eğitim öğretime verdiği önemi araştırınız.
3. Allah'ın (c.c.), peygamberleri niçin insanların içinden seçerek gönderdiğini araştırınız.
4. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) hayatını İslam tarihi kitaplarından okuyunuz.
5. Peygamberimiz'in (s.a.v.) Hayatı dersinin 9. sınıf ünite konularının isimlerini defterinize yazınız.

1. Peygamberimizin Tebliğ Görevi

Sözlükte tebliğ; taşımak, götürmek, ulaştırmak anlamlarına gelir. Terim anlamı ise Allah'ın (c.c.) kendi katından göndermiş olduğu ilahi emirleri inkârcılara duyurma, inkâra düştükleri hususlarda onları ikna etmeye veya inanç alanıyla ilgili şüpheleri varsa şüphelerini gidermeye çalışma ve İslam'ı inkârcılara anlatmaya denir.⁽¹⁾

Tebliğ, peygamberlerin en temel görevlerinden biridir. Allah (c.c.), Hz. Peygamber'i (s.a.v.) kendisine ilettiklerini tebliğ etmekle görevlendirmiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bu görevini hakkıyla yerine getirmiş ve Veda Hutbesi'nde bu tebliğ görevini yerine getirdiğine insanları şahit tutmuştur.⁽²⁾

Hz. Peygamber (s.a.v.), içinde yaşadığı toplumun sosyal, siyasi, dinî ve ahlaki yapısından çok büyük rahatsızlık duyardı. Beli bükülürcesine⁽³⁾ rahatsızlık duymuş olmasından dolayı otuz beş yaşından itibaren Hira Dağı'nda derin bir tefekkür hayatı yaşadı. Kırk yaşına geldiğinde kendisine peygamberlik görevi verildi ve hemen en yakınlarını İslam'a davet etmeye başladı. Peygamberlik görevi sona erip ahirete irtihal edene kadar gerek Müslümanlara gerekse Müslüman olmayanlara yönelik tebliğini hiç terk etmedi. Tüm gücünü davet ve tebliğde kullandı. Müminlere de "Müşriklere karşı, mallarınızla, ellerinizle ve dilinizle cihat ediniz."⁽⁴⁾ uyarısını yaptı.

Resulüllah (s.a.v.), en yakın akrabalarından başlamak suretiyle insanları uyar,⁽⁵⁾ ayeti gelince akrabalarını⁽⁶⁾ hemen İslam'a davet etti ve onlardan ahiret için hazırlık yapmalarını istedi. Çünkü herkes ahirette kendi yaptıklarıyla hesaba çekileceklerdir. İnsan; iman ve amellerle hayatını donatmazsa bir yere veya birine ait olmak o kişiyi Allah'ın (c.c.) azabından kurtarmaz. Bu münasebetle Resulüllah (s.a.v.), "Kıyametin büyük alametleri çıkmadan önce Allah (c.c.) yolunda davet konusunda gayretli olmaya"⁽⁷⁾ insanları teşvik etti. Hz. Muhammed (s.a.v.), İslam'ı Mekke'de tebliğ ederken hac mevsiminde gelen kafilelerden kendisine destek vermelerini istedi.⁽⁸⁾ Allah'ın (c.c.) dinini anlatmak için, Mekke'nin çevresinde gitmediği yerleşim alanı kalmamıştı. Bu davranışıyla tebliğci Müslümanlara örnek oldu.

Allah (c.c.), ayetlerini insanlara ulaştırma konusunda Hz. Peygamber'e (s.a.v.) cesaret verip onu teşvik etti. Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.), her türlü zorluğa göğüs gerebildi ve tebliğini, kınayanların sözlerine aldırış etmeden açıkça insanlara iletti. Kur'an'da peygamberler, "...Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimseler."⁽⁹⁾ olarak tanıtılır. Bu vasıfları onların tebliğ ve tebyin sorumluluklarını

(1) Dinî Terimler sözlüğü, s. 354.

(2) İbn Hişâm, C 4, s. 345.

(3) bk. İnşirâh suresi, 3. ayet.

(4) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 123.

(5) bk. Şu'arâ suresi, 214.

(6) Nesâî, Vesaya, 30.

(7) İbn Mâce, Fiten, 20.

(8) İbn Mâce, Mukaddime, 13.

(9) bk. Ahzâb suresi, 39. ayet.

hakıyla yerine getirebilmelerine yardımcı olmuştur. Allah (c.c.), Hz. Peygamber'i (s.a.v.) bu görevini yerine getirmesi için teşvik etmiş ve bu konuda karşılaşılabilecek tehlikelere karşı kendisini koruyacağını vurgulayarak şöyle buyurmuştur: **“Ey Peygamber! Rabb’inden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmeyecektir.”**⁽¹⁰⁾

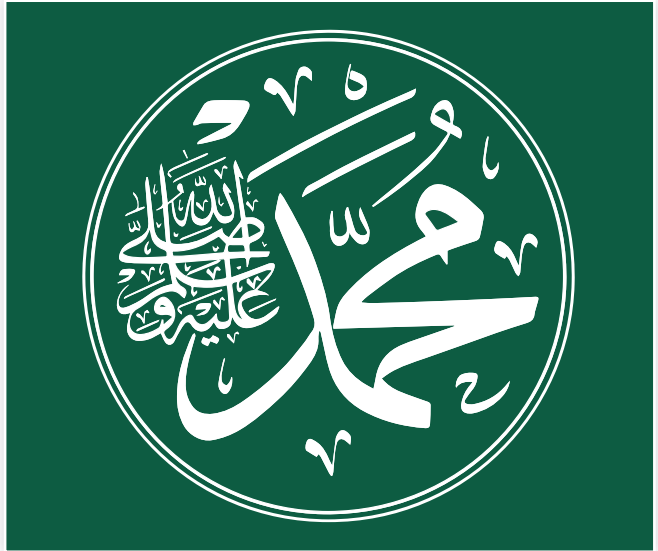
Hız. Peygamber (s.a.v.) muhataplarını tanımaya büyük önem verirdi. Onların duygularını, isteklerini ve fert olarak özelliklerini dikkate alır, kendilerine değer verir, ilgi gösterir, onlara yakınlaşma yolunu seçerdi. Faaliyetlerinde af, müsamaha, yumuşaklık, şefkat ve merhameti tercih ederdi. Kin, öfke ve zorbalığı tercih etmezdi. Kur'an-ı Kerim'de, Hız. Peygamber'in (s.a.v.) ilahi bir lütuf sayesinde insanlara yumuşak davrandığı belirtilir, kaba ve katı kalpli olduğu takdirde çevresinden dağılıp gidecekleri uyarısında bulunulur.⁽¹¹⁾

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hiçbir kimseyi İslam'ı kabule zorlamamıştır. Çünkü onun görevi insanları dine zorla sokmak değil; İslam'ı tebliğ etmek ve onları uyarmaktır. İnsanların zorla İslam'a girmesini istemek, İslam'ın karşı çıktığı bir anlayıştır. İnsanları istemediği hâlde zorla inandırmak onları ikiyüzlü yapar. Hâlbuki İslam, samimi olmaya ve samimi olarak inanmaya büyük önem verir. Hız. Peygamber'in (s.a.v.), davet faaliyetlerini yürütürken takip etmiş olduğu metot insanları güzel öğütle İslam'a çağırmaktır. Bu esaslara göre hareket eden Hız. Peygamber (s.a.v.), hiçbir Yahudi'yi, Hristiyan'ı veya başka bir din mensubunu dinini terk edip İslam'a girmesi için zorlamadı. Bilakis onları zorlamaksızın İslam'a davet etti; kabul etmedikleri takdirde kendilerine belli şartlar çerçevesinde din ve vicdan özgürlüğü sağladı.

Hız. Peygamber (s.a.v.), İslam'ı anlatmasında muhataplarından gönüllü bir teslimiyet beklemiştir. Onun görevi, insanlara öğüt vermektir, onları zorlamak değildir.

Gül, kültürümüzde Peygamberimizin (s.a.v.) sembolü olmuştur.

Hız. Muhammed (s.a.v.) yazılı levha

(10) Mâide suresi, 67. ayet.

(11) bk. Âl-i İmrân suresi 159. ayet.

Kur'an'ın bir ayetinde bu durum, “...**Senin görevin sadece tebliğ etmektir, hesaba çekmek bize aittir.**”⁽¹²⁾ şeklinde ifade edilerek Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sadece tebliğ yapmakla yükümlü olduğu anlatılmıştır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) davetinin başarıya ulaşmasında çeşitli etkenler vardır. Bunların başında, davet ettiği dine bizzat kendisinin içtenlikle bağlanması ve bu dinin kurallarını kendisinin de uygulaması gelmektedir. Gerçekten o, İslam'ın insanlara yüklediği yükümlülüklerin hiçbirinden kendisini uzak tutmamıştır. Farzları önce kendisi uygulamış, yasaklara önce kendisi uymuş ve en yakınlarının da aynı şekilde davranmalarını istemiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) davet faaliyetlerinin başarıya ulaşmasındaki etkenlerden biri de onun ümitsizliğe düşünmemesidir. O; çalışmalarına daima sabır, azim, inanç ve kararlılıkla devam etmiştir. Örneğin Müslüman olanların yanı sıra henüz İslam'a girmemiş akraba ve yakın çevresiyle de ilgisini kesmezdi. Davetini sunmak üzere toplantılar düzenler; insanların toplu olarak bulunduğu çarşı, pazar, panayır ve ev gibi yerlerde tebliğ faaliyetini sürdürürdü. İslam'a davet için hiç kimseyi hakir görmezdi.

Peygamberimiz (s.a.v.) çalışmalarında menfaat gözetmezdi. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de onun uyarı ve müjdeleme görevinin karşılığı olarak bir ücret istemediği bildirilmektedir.⁽¹³⁾ Onun vefatından sonra da Müslümanlar, İslam'a daveti, kaçınılmaz bir görev olarak kabul etmişlerdir.

Etkinlik

Aşağıdaki ayet meallerini önceki yıllardan öğrendiğiniz Peygamberimiz'in (s.a.v.) Hayatı dersi ile ilişkilendirerek arkadaşlarınızla konuşunuz.

“O hâlde (Resulüm), öğüt ver. Çünkü sen ancak öğüt vericisin. Onların üzerinde bir zorba değilsin.”

(Ğâşiye suresi, 21, 22. ayetler.)

“Biz onların ne dediklerini çok iyi biliyoruz. Sen, onlara karşı bir zorba değilsin. O hâlde sen, benim uyarımdan korkan kimselere Kur'an ile öğüt ver.”

(Kâf suresi, 45. ayet.)

“Eğer yüz çevirirlerse (bilesin ki), biz seni onlara bekçi göndermedik. Sana düşen, sadece tebliğdir.”

(Şûrâ suresi, 48. ayet.)

2. Peygamberimizin Tebyin Görevi

Bilgi Notu

Müslümanlar, sünnete sıkı sarılmak zorundadırlar. Bilinmelidir ki sünnet Kur'an'dan sonra dinin temelidir. Eğer sünneti hayatın dışına atacak olursak Kur'an'ı da hayatın dışına atmış oluruz. Çünkü sünnet, yaşanmış bir Kur'an'dır. Sünnete karşı çıkanların yarın Kur'an'a da karşı çıkmayacaklarından veya kendi yorumlarını din hâline getirmeyeceklerinden kim emin olabilir?

(Mehmet Sürmeli, Gaye İnsan Hz. Muhammed, s. 222.)

Peygamberlerin görevlerinden biri de “tebyin”dir. Tebyin; beyan etmek, açıklamak, izah etmek ve gerçeği ortaya koymak demektir.⁽¹⁴⁾ Tebyin Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Kur'an'la ilgili en temel görevlerinden biridir.

(12) Ra'd suresi, 40. ayet.

(13) bk. Furkân suresi 56-57. ayetler.

(14) Dinî Kavramlar Sözlüğü s. 639.

Bütün peygamberler, Yüce Allah'ın (c.c.) kendilerine verdiği açıklama görevini söz ve davranışlarıyla yerine getirmişlerdir. Hz. Peygamber de (s.a.v.) tebliğ ettiği vahyin içeriğini insanların anlamaları için gerektiğinde açıklamalar yapmıştır. İnsanların sorularına cevap vererek ve pek çok konuda onları düşünmeye yönlendirerek ayetleri daha iyi anlamalarına yardım etmiştir. Ayetlerin açık bir şekilde anlaşılmasının en önemli sebebi, Peygamberimizin (s.a.v.) ayetleri bizzat yaşayarak sergilediği davranış ve uygulamalardır. Bu nedenle Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yaşantısı, Kur'an'a uygun bir model oluşturmuştur.

Aldığı vahyi en iyi anlayan ve en iyi yaşayan Hz. Muhammed (s.a.v.), Kur'an-ı Kerim'in ilk müfessidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kendisine nazil olan ayetleri topluma tebliğ etmekle kalmamış, aynı zamanda o ayetlerin nasıl anlaşılması gerektiğini hem pratik hayatıyla hem de ihtiyaç duyulduğunda yaptığı açıklamalarla göstermiştir. Çünkü Kur'an'ı en iyi bilen ve en iyi anlayıp yorumlayan odur. Peygamberlik görevinin Hz. Muhammed'e (s.a.v.) yüklediği en büyük sorumluluk, kendisine nazil olan ayetleri olduğu gibi, insanlara tebliğ etmek ve açıklamaktır. Yüce Allah (c.c.), **"...İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."**⁽¹⁵⁾ buyurarak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu görevine açıkça işaret etmektedir.

Etkinlik

Aşağıdaki ayet meallerini Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Tebyin görevi açısından arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

"O, nefis arzusu ile konuşmaz."

(Necm suresi, 3. Ayet.)

"Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Ben gerçeği hepinize aynı şekilde açıkladım. Artık size vaad olunan şey yakın mı uzak mı bilmiyorum."

(Enbiyâ suresi, 109. Ayet.)

"Eğer (size tebliğ edileni) yalan sayarsanız, bilin ki sizden önceki birçok milletler de (kendilerine tebliğ edileni) yalan saymışlardır. Peygamber'e düşen, yalnız açık bir tebliğdir."

(Ankebût suresi, 18. Ayet.)

Peygamberimizin (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'i açıklama özelliği, onun sünnetiyle gerçekleşir. Hz. Abdullah b. Mesud (r.a.), Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetinin önemini vurgulamak için şöyle demiştir: "Peygamberimiz'in (s.a.v.) sünnetini terk ederseniz sapırsınız."⁽¹⁶⁾

Sahabiler, Resulullah'ın (s.a.v.) dindeki tüm kapalılıkları açıkladığını belirtmişlerdir. Rivayetlere göre Cebrail (a.s.), kendisine dinî hükümlerin açıklamasını yaptığında o da ümmetine açıklama yapmıştır.⁽¹⁷⁾

Bilgi seviyeleri ve anlayış düzeyleri birbirinden farklı olan ilk Müslümanlar, Kur'an'ı iyi anlamak ve onunla amel etmek konusunda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tefsirine ihtiyaç duymuşlardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) de vahyin bu ilk muhataplarının seviye farklılıklarını göz önünde bulundurarak ayetleri doğrudan veya dolaylı olarak açıklamıştır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hayatı Kur'an'ı doğru anlamının ve yorumlamanın temelini oluşturur. Bundan dolayı onun hayatı Kur'an'ı anlayıp yorumlamanın Kur'an'dan sonraki ikinci

(15) Nahl suresi, 44. ayet.

(16) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 222.

(17) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 34.

kaynağı olarak kabul edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur'an'ın anlamı kapalı olan ayetlerini açıklamış, genel olan hükümlerini belirlemiş, farklı anlamlara gelip anlaşılmayan kısımlarına açıklık getirmiş, zor anlaşılan kelimelerin anlamını belirtmiş ve edebî incelikleri içeren ayetlerin amacını bildirmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de namaz kılmak, zekât vermek, hac ibadetini yerine getirmek ve ramazan ayında oruç tutmak gibi ibadetler farz kılınmış ancak bunların uygulanma biçimleriyle ilgili olarak detaylı bilgi verilmemiştir. İşte bu gibi ibadetlerin nasıl yapılacağıyla ilgili tek kaynak Peygamber Efendimizin (s.a.v.) söz ve fiillerinden oluşan sünnetidir. Kur'an'da emredilen namaz ibadetinin nasıl yerine getirileceği, vakitleri, rekât sayısı gibi açıklamalar Peygamberimizin (s.a.v.) fiilî uygulamaları ile açıklık kazanmıştır. Kur'an'ın anlaşılıp yorumlanmasında sünnetin açıklayıcı yönüne Bakara suresinin 238. ayeti en güzel örnektir.

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ

“**Namazlara, hele salat-ı vustaya dikkat edin ve kalkıp huşu ile Allah'ın divanında durun.**” buyrulmaktadır. Bu ayette geçen salat-ı vusta yani orta namazın ne olduğu hususu açık değildir. İşte Hz. Peygamber'in (s.a.v.), “**Orta namaz ikindi namazıdır.**”⁽¹⁸⁾ sözü, ayeti doğru bir şekilde anlayıp yorumlamamızı sağlamaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in günümüzde doğru bir şekilde anlaşılıp yorumlanması için sünnetin açıklayıcı boyutunu yani Peygamberimizin (s.a.v.) tebyin görevini dikkate almak gerekir. Çünkü vahyin günümüze seslenen evrensel mesajlarını anlamamız için bu vahyin tebliğcisi ve uygulayıcısı olan Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından ayetlerin nasıl anlaşıldığı ve yorumlandığı önemlidir.

Etkinlik

Hz. Câbir b. Abdullah (r.a.) Peygamberimizin (s.a.v.) haccinin bir bölümünü şöyle anlatmıştır: “Resulullah (s.a.v.), Mekke'ye gelince mescide girdi, önce Hacerü'l-Esved'i istilam etti (Yani eliyle selamladı.), sonra Kâbe'yi sol yanına alarak üç sefer hızlıca yürüyerek dört sefer de normal yürüyerek tavafi tamamlamış oldu. Sonra Makam-ı İbrahim'e gelerek ‘... **İbrahim'in makamını namazgâh edinin...**’ (Bakara suresi, 125. ayet.)

ayetini okudu. Makamı, kendisi ile Beyt arasına alarak iki rekât namaz kıldı. İki rekâtlık namazdan sonra Hacerü'l-Esved'e gelerek onu eliyle selamladı. Sonra Safa Tepesi'ne çıktı. ‘**Safa ve Merve Allah'ın nişanlarındandır...**’ (Bakara suresi, 158. ayet.) ayetini okudu.” (Tirmizi, Kitabu'l-Hacc, 33.)

Yukarıdaki ayetlerin Peygamberimiz (s.a.v.) tarafından tefsir ediliş şekli üzerinde konuşunuz.

(18) Tirmizi, Tefsir, Sure, 2.

Kur'an'ın ilk muhatapları olan sahabiler onun ruhuna vâkıf oldukları hâlde, ayetleri iyice anlamak ve doğru amel etmek konusunda zaman zaman Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tefsirine ihtiyaç duymuşlardır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de lüzum gördükçe ayetleri tefsir ederdi. Yaptığı açıklamalarla Kur'an'ın anlaşılması ve yaşanmasını sağlar, amelî (uygulamalı) konulardaki davranışlarıyla da ayetlerin uygulanışını gösterirdi.

Bütün peygamberler gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) de görev ve sorumluluklarını yerine getirirken insanlardan bir karşılık beklememiştir. Bu tutumu ile samimiyetini ve Allah'ın (c.c.) dinine olan içten bağlılığını göstermiştir. İlahi vahyin anlaşılması için hem Kur'an'ı açıklayarak ashabına anlatmış hem de onların sorularına cevaplar vererek Kur'an'ın daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Öyleyse biz de Rabb'imizin gönderdiği vahyi daha iyi anlamak için Kur'an'ı okuyup öğrenmenin yanında Peygamberimizin (s.a.v.) hayatını da öğrenmeliyiz. Çünkü Kur'an'ı öğrenmenin en sağlıklı yolu Peygamberimizin (s.a.v.) hayatını öğrenmektir. Onun söz ve davranışlarını öğrenerek ve hayatımıza uygulayarak Allah'a (c.c.) bir kul, onun (c.c.) Resulü'ne de gerçek bir ümmet oluruz.

3. Peygamberimizin Teşri Görevi

Peygamberlerin görevlerinden biri de "teşri" dir. Teşri, kanun ve hüküm koymak anlamına gelir.⁽¹⁹⁾ Peygamberimizin (s.a.v.) tebliğ ve tebyin görevlerinin yanı sıra teşri görevi ve sorumluluğu da vardır.

Hız. Peygamber (s.a.v.) vahyi sadece tebliğ eden bir "elçi" değildir. Onun görevleri arasında tebliğle beraber, kapalı hükümleri açıklama ve hüküm olmayan konularda hüküm koyma da vardır. Şu ayet, Resulullah'ın (s.a.v.) hüküm koymada da yetkili olduğuna delil kabul edilir: **"Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar..."**⁽²⁰⁾ Başka bir ayette de **"Allah ve Resulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resulüne karşı gelirse apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."**⁽²¹⁾ buyrulur. Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) izniyle hüküm koymada yetkili olduğu vurgulanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizin (s.a.v.) hüküm koyma yönüne vurgu yapılmıştır.

(19) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 656.

(20) A'râf suresi, 157. ayet.

(21) Ahzâb suresi, 36. ayet.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaati emretmiştir.⁽²²⁾ Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaat etmek onun (s.a.v.) koymuş olduğu hükümlere razı olmaktır. Resulullah (s.a.v.) da dinî bir hüküm koyduğunda insanların o hükme uymalarını istemiştir⁽²³⁾ ve elçi olması münasebetiyle, elçiye isyanın onu gönderene isyan olduğuna işaret etmiştir. Bununla ilgili bir hadisinde: **“Kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş, kim de bana isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur.”**⁽²⁴⁾ buyurarak kendisine her konuda itaatin Allah'ın (c.c.) bir emri olduğunu vurgulamıştır. Sünnetten dayanağı olmayan işlerin geçerli olmadığını ifade eden Hz. Muhammed (s.a.v.), bu konuda şu uyarıyı yapardı: **“Sizden biriniz koltuğuna kurulmuş bir vaziyetteyken kendilerine bir sözüm ulaştığında veya bir emrim ya da yasağım geldiğinde “Biz Allah'ın kitabında bulduğumuzdan başkasını almayız; o neyi helal kıldıysa alırız, neyi haram kıldıysa almayız.” dediklerini duymayayım. Dikkat edin! Allah'ın Resulü'nün haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir.”**⁽²⁵⁾ Peygamberimizin (s.a.v.) bu hadisi iyi düşünüldüğünde sünnetin; ibadet, ahlak, iktisat, hukuk, eğitim ve öğretim alanlarındaki yeri daha iyi anlaşılmış olur.⁽²⁶⁾

Etkinlik

“...O Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar. Ağırıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber'e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nura (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.”

(A'râf suresi, 157. ayet.)

“Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak “İştittik ve itaat ettik.” demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir. Her kim Allah'a ve Resulüne itaat eder, Allah'a saygı duyar ve O'ndan sakınırsa işte asıl bunlar mutluluğa erenlerdir.”

(Nûr suresi, 51, 52. ayetler.)

Yukarıdaki ayet meallerini Hz. Peygamber'in (s.a.v.) teşri görevi açısından yorumlayınız.

Allah Resulü (s.a.v.) bazı durumlarda Kur'an'da bulunmayan konularla ilgili yeni hükümler de ortaya koymuştur. Resulullah (s.a.v.) olaylar karşısında, belli bir süre geçtiği hâlde vahiy gelmemiş ise kendi görüşü ve içtihadı ile hareket etmiştir.⁽²⁷⁾ Kur'an-ı Kerim'de her konu ayrıntılı bir şekilde yer almamış ve birçok konuyla ilgili genel ilkeler verilmiştir. Örneğin, Kur'an'da toplumsal hayatla ilgili olarak adaletin hâkim kılınması, danışmanlık prensibi, suç ceza dengesi, haksız kazancın haram oluşu, hayırda yardımlaşma, sözleşmelere bağlı kalma gibi temel esaslar yer alır. Kur'an-ı Kerim zaruri olan genel kurallar koymuş, geniş bir alanı ise insanın uzmanlık sahasına bırakmıştır.

Ticaret, ziraat, harp tedbirleri, hastalık tedavisi, sanat vb. uzmanlık gerektiren alanlar ilahi bir mesaj taşımıyorsa dinî bir sorumluluk gerektirmez.⁽²⁸⁾ Bu yaklaşımı bizzat Peygamberimizin (s.a.v.) hayatında da görmek mümkündür.⁽²⁹⁾

(22) bk. Nisâ suresi, 59. ayet.

(23) bk. Müslim, Fedail, 38.

(24) İbn Mâce, Mukadime, 1.

(25) Tirmizi, İlim, 10.

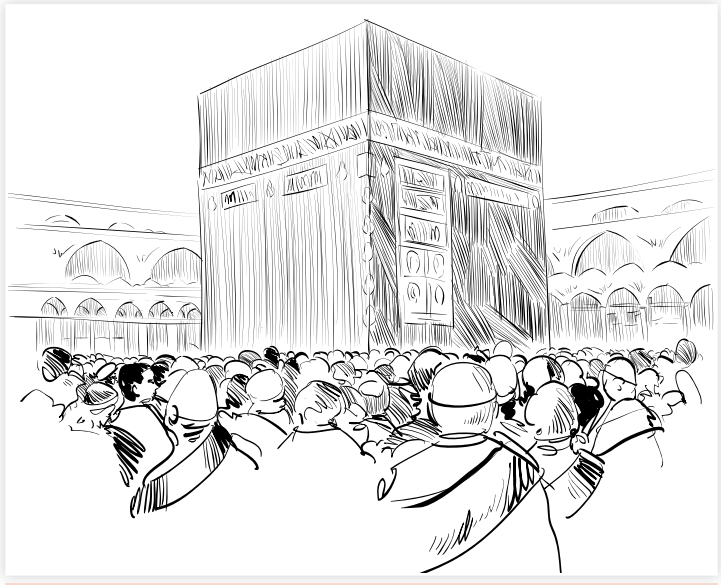
(26) Mehmet Sürmeli, Gaye İnsan Hz. Muhammed, s. 225.

(27) Mehmet Erdoğan, Vahiy Akıl Dengesi Açısından Sünnet, s.158.

(28) Zekiyuddin Şaban, İslam Hukuk İlminin Esasları, s. 87.

(29) bk. İbn Mâce, Rûhûn, 15, Müslim, Fedail, 141.

Kur'an-ı Kerim'de yapılması emredilen namaz, oruç, hac, zekât vb. ibadetler vardır. Kur'an-ı Kerim'de emredilen birçok ibadetin nasıl yerine getirileceğiyle ilgili olarak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yaptığı uygulamalar bağlayıcıdır. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de, **“Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.”**⁽³⁰⁾ buyrulur. Fakat namazın nasıl kılınacağı, kaç rekât olduğu ayrıntılarıyla açıklanmaz. Peygamberimiz (s.a.v.) namaz konusunda **“Namazı benden gördüğünüz gibi kılınız.”**⁽³¹⁾ buyurur ve namazın ne şekilde kılınacağını uygulamalarıyla göstermiştir. Kur'an, zekâtın farz olduğunu ve kimlere verilmesi gerektiğini⁽³²⁾ açıklamış fakat hangi mallardan ne kadar zekât verileceğini açıklamamıştır. Uygulamaya yönelik olarak zekâtın miktarı Peygamberimiz (s.a.v.) tarafından belirlenmiştir. Kur'an'da hac ibadetinin de bazı şartları belirlenmiş fakat bu ibadetin nasıl ve ne şekilde yerine getirileceğine değinilmemiştir. Bu ibadetin nasıl yapılacağı hususu Peygamberimiz (s.a.v.) tarafından açıklanmış ve hac, onun uygulamasıyla daha da belirgin hâle gelmiştir. İbadetlerdeki uygulama biçimleri konusunda bize rehberlik yaptığı için sünnet, bağlayıcı kabul edilmiştir.

Kâbe'nin temsili resmi

Etkinlik

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde şöyle demiştir: **“Kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş, kim de bana isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur.”**

(İbn Mâce, Mukaddime, 1.)

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisini sınıfta arkadaşlarınızla yorumlayınız.

4. Peygamberimizin Temsil Görevi

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) en önemli özelliklerinden biri de onun temsil görevinin olmasıdır. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) 610 yılında insanlara peygamber olarak görevlendirilmiştir. Tüm peygamberlerin olduğu gibi Peygamberimizin de (s.a.v.) görevi Allah'ın (c.c.) dinini insanlara en güzel şekilde tebliğ etme ve onu kendi hayatında uygulamaktır. Bu yönüyle Peygamberimizi (s.a.v.) diğer insanlardan ayıran en önemli özelliği onun vahiyle hareket etmesidir. Kur'an'da **“De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabb'ine kavuşmayı umuyorsa iyi iş yapsın ve Rabb'ine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.”**⁽³³⁾ buyrulur. Peygamberimizin (s.a.v.) diğer insanlar gibi bir insan olduğu ancak insanlardan ayrılan yönünün vahiy almak olduğu bildirilmiştir.

(30) bk. Bakara suresi, 43. ayet.

(31) Buhari, Ezan, 18.

(32) bk. Tevbe suresi, 60. ayet.

(33) Kehf suresi, 110. ayet.

Yüce Allah (c.c.), örnek bir insanda bulunması gereken ahlaki özellikleri Kur'an'da belirtmiştir. Bunlardan bazıları; dürüstlük, güvenilirlik, samimiyet, ilkeli davranmak, verilen söze bağlılık ve sorumluluk duygusudur. Kur'an'ı incelediğimizde en güzel ahlaki vasıfların peygamberlerde olduğunu görürüz. Bu nedendir ki Yüce Allah (c.c.), peygamberlerin örnek alınmasını isteyerek şöyle buyurmuştur: **“İbrahim’de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır...”**⁽³⁴⁾

Yüce Allah'ın (c.c.) Kur'an'da belirttiği emir ve yasakları, aldığı vahiyler doğrultusunda insanlara ulaştıran Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hayatı boyunca iyi, doğru ve güzel şeyler için mücadele etti; insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu kazanmanın yollarını açıkladı. Her zaman dürüst, güvenilir, adil ve iffetli olmayı; sabrı, yardımlaşmayı, alçak gönüllülüğü, verilen sözü yerine getirmeyi, affı ve merhameti tavsiye etti.

Kendisine Yüce Allah (c.c.) tarafından birtakım sıfatlar verilen Peygamberimiz (s.a.v.), vahiyle hareket ederken daima insanların iyiliği, mutluluğu ve huzuru için çalıştı. İnsanları sadece Allah'a (c.c.) ibadet etmeye yönlendirdi. İnsanlara ibadetlerin nasıl yapılacağını, dinin nasıl yaşanacağını öğretti, yaşantısıyla ve güzel ahlakıyla herkese örnek oldu. Kur'an-ı Kerim'de **“Andolsun, Allah'ın Resulü'nde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”**⁽³⁵⁾ buyrulur. Peygamberimizin (s.a.v.) bizlere en güzel örnek olduğu vurgulanmıştır. Bizler de dinimizi doğru bir şekilde öğrenmek için Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerine başvurmalı, dinimize ilişkin uygulamaları öğrenmeye önem vermeli ve onun ahlak anlayışını örnek almaya özen göstermeliyiz.

Kelime-i Tevhid: “Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah”

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed (s.a.v.) için **“...Fakat O, Allah'ın Resulü ve nebilerin sonucusudur...”**⁽³⁶⁾ buyrulur. Kur'an, Hz. Peygamber'in (s.a.v.), üstün ahlaki kişiliğine ve insani erdemlerine değindiği hâlde onun fiziki yönüne, bir insan olarak yaptığı yeme, içme, giyinme, uyuma, oturup kalkma gibi özelliklerine değinmemiştir.⁽³⁷⁾ Kur'an, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaat edilmesini isterken peygamberlik misyonuna, onu örnek gösterirken de ahlaki meziyetlerine dikkat çekmiş ve onun her konuda temsil etme görevinin olduğuna işaret etmiştir.⁽³⁸⁾

(34) Mümtahine suresi, 4. ayet.

(35) Ahzâb suresi, 21. ayet.

(36) Ahzâb suresi, 40. ayet.

(37) Zekiyuddin Şaban, İslam Hukuk İlminin Esasları, s. 86.

(38) bk. Âl-i İmrân suresi, 159. ayet, Tevbe suresi, 128. ayet.

Etkinlik

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝٤٥
وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ۝٤٦

“Ey peygamber! Seni tanık, müjdecî, uyarıcı, izniyle Allah’a çağırıcı ve etrafını aydınlatan bir ışık olarak gönderdik.”

(Ahzâb suresi, 45 - 46. ayet.)

Yukarıdaki ayetlere göre Hz. Muhammed’in (s.a.v.);

1. Tanık,
2. Müjdecî,
3. Uyarıcı,
4. Davetçi ve etrafını aydınlatan bir ışık olması ne demektir?
5. Yukarıdaki ayetin Peygamberimizin (s.a.v.) temsil göreviyle nasıl bir ilişkisi vardır? Tartışınız.

Yahudi ve Hristiyanlar, dinlerinde aşırı gidip peygamberlerinin uygulamalarına aykırı davranmak suretiyle doğru yoldan çıkmışlardır. Kur’an, onların bu davranışlarını çeşitli ayetlerde dile getirmiş ve onların bu yaptıklarını kabul etmemiştir. Benzeri bir uygulamayı İslam dini içerisinde de yaparak dinde ruhbanlık icat etmek isteyenlere Resulullah (s.a.v.) müsaade etmemiştir. Sürekli ibadet etme, yemek yememe ve evlenmeme gibi uygulamalarla İslam’ın içine aşırılık sokmak isteyenleri Peygamberimiz (s.a.v.) şu şekilde uyarırdı: “**Ben bir peygamberim ama namaz da kılarım uyurum da, oruç da tutarım iftar da ederim, evlenirim de. Kim, benim hayat tarzımdan, sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.**”⁽³⁹⁾

Hz. Muhammed (s.a.v.) akla verdiği önem konusunda da temsil görevini en güzel biçimde yerine getirmiştir. Onun (s.a.v.) elde ettiği başarılarında akıllı kullanımının büyük payı vardır. Ayrıca Peygamberimiz (s.a.v.) istişareye de önem verirdi. Örneğin Bedir’de ordunun nereye konuşlanacağı konusunda sahabeyle istişare etmiş ve bu konuda Hz. Hubab’ın (r.a.) önerisine uymuştur.⁽⁴⁰⁾

Hz. Peygamber (s.a.v.), başkalarının sırtından geçinmeyi hoş görmezdi. Kendisi elinin emeği ile geçinirdi. Nitekim “**Hiç kimse kendi elinin emeği ile kazandığından daha hayırlı bir lokma yememiştir.**”⁽⁴¹⁾ buyurmuştur.

İstişare etmek, Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetidir.

(39) Abdurrezzak, b. Hemmam, el-Musannef, C 6, s. 167.

(40) İbn Hişâm, C I, s. 620.

(41) Buhari, Büyü, 15.

Peygamberimizden (s.a.v.) itibaren günümüze kadar gerek Peygamberimizin (s.a.v.) arkadaşları ve gerekse daha sonraki dönemlerde İslam bilginleri Peygamber Efendimizi (s.a.v.) örnek almışlar ve onun sünnetine sımsıkı sarılmışlardır. Onun sünnetini Kur'an'dan ayrı düşünmek yanlış olur. Kur'an'ı tebliğ edenin Kur'an'a aykırı bir beyanda bulunmasını düşünmek mümkün değildir.

Bizler, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hem insani hem de peygamberlik yönünü iyi bilmeliyiz. Bu konuda Kur'an'ı temel kaynak olarak kabul etmeli, Peygamberimizi (s.a.v.) anlamalı ve doğru bir şekilde tanımalıyız. Hz. Muhammed (s.a.v.) konusunda her türlü hurafe ve yanlış inanıştan uzak durarak onun gerçek hayatını kendimize örnek almalıyız.

5. Peygamberimizin Tezkiye Görevi

Tezkiye, sözcük anlamıyla temizleme, paklama, arıtma demektir. Dinî terim olarak ise Yüce Allah'ın (c.c.) şirk, küfür, günah, ikiyüzlülük, cehalet gibi çirkin düşünce ve davranışlardan insanı temizleyip arındırmasına tezkiye denir.⁽⁴²⁾

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) görevlerinden biri de tezkiyeydi. Allahü Teâlâ (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) görevleri arasında tezkiyeyi de saymaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kendisine vahiy geldikten sonra çevresindeki insanları İslam'a davet etti, onları içlerinde bulundukları kötü ortamlardan ve alışkanlıklardan arındırmaya çalıştı. İyiliği emredip kötülükten vazgeçirmek hem Allah'ın emri hem de Peygamberimizin (s.a.v.) hiç terk etmediği sünnetidir. Bu hususa işaret eden bir ayette Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur: **“Andolsun ki Allah, mü'minlere kendilerinden, onlara kendi âyetlerini okuyan, onları arındıran ve onlara kitap ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle büyük bir lütufta bulunmuştur. Oysa onlar, daha önce apaçık bir sapıklık içindeydiler.”**⁽⁴³⁾ Kur'an'da başka ayetlerde de peygamberlerin “tezkiye” görevine işaret edilmiş, tezkiyenin kitabı öğretmek ve bilgilenmekle olan ilgisine dikkat çekilmiştir.⁽⁴⁴⁾ Bu ayetlerde geçen tezkiyeden maksat, manevi arınmadır. İnsanları kötü huy ve alışkanlıklardan arıtmak, iyilik ve güzelliklerle, sevgi ve yüceliklerle bezemektir.

İslam dini; beden, elbise, çevre ve mekân temizliğini emrettiği gibi, kalp ve nefis temizliğini de emretmiştir. Beden, elbise ve çevre temizliği, görünen kir ve pisliklerin temizlenmesi anlamına gelir ve buna taharet (maddi temizlik) denir. Dinin daha çok önem verdiği temizlik ise kalp ve nefis temizliğidir. Kur'an'ın “tezkiye” dediği temizlik de budur. Kalbin temizliği, dünyevi ilişkilerde diğer insanlara karşı kötülük, kin, haset gibi olumsuz duygulara kalpte yer vermemeye gayret etmektir. Bu yönüyle tezkiye iyilik ve müsamahayı ilke edinmekten Allah'ı (c.c.) insan kalbinden uzaklaştıracak her şeyden uzak durmaya kadar geniş bir alanı kapsar.

Kur'an'a göre peygamberlerin asli görevleri, topluma Allah'ın (c.c.) ayetlerini okumak, gönülleri ve kafaları kötülüklerden arındırmak, Kitap ve hikmeti öğretmektir. Bununla ilgili olarak bir ayette şöyle buyrulur: **“O ümmilere, içlerinden kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir. Hâlbuki onlar, bundan önce apaçık bir sapıklık içinde idiler.”**⁽⁴⁵⁾ Ayette, kitap ve hikmetin öğretiminden önce, gönüllerin arıtılmasına öncelik tanınması önemli bir noktadır. Bu sebeple Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tezkiye görevi, sadece yaşadığı çağla sınırlı kalmayıp ebediyete kadar hem sözlü hem fiilî hem de takrirî sünnetiyle devam edecektir.⁽⁴⁶⁾

(42) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 367.

(43) Âl-i İmran suresi, 164. ayet.

(44) bk. Bakara suresi, 129. ayet.

(45) Cum'a suresi, 2. ayet.

(46) Muhâsibî, Risâletü'l-Müstersîdîn, s.32.

Etkinlik

“Nefsini arındıran elbette kurtuluşa ermiştir. Onu arzularıyla baş başa bırakan da ziyan etmiştir.”

(Şems suresi, 9-10. ayetler.)

“Onların mallarından sadaka al; bununla onları (günahlardan) temizlersin, onları arıtıp yüceltirsin. Ve onlar için dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir. (Onları yatıştırır.) Allah ışıttır, bilendir.”

(Tevbe suresi, 103. ayet.)

Yukarıdaki ayetleri arkadaşlarınızla okuyarak nefsin arındırılması bağlamında değerlendiriniz.

Allah (c.c.) katında övülmüş erdemli davranışlarla kalbimizi süslemeden önce Rabb'imizle (c.c.) bağlantı kurmamıza engel olan kötü huylardan arınmamız gerekir. Kulluk, Allah'ın (c.c.) yasakladığı şeylerden uzaklaşmak, yapılmasını istediği emirlere tüm duygu ve düşüncelerle katılmaktır. Hiç şüphesiz Allah'a (c.c.) itaatin karşılığı ahirette mükafata erişmek, Allah'a (c.c.) isyanın karşılığı da ahirette cezaya çarptırılmaktır.⁽⁴⁷⁾ Bu sebeple Allah (c.c.) Kur'an'da vahyinin tebliğini ve uyarısını mümin ve kâfir ayrımı yapmadan tüm insanlığa şu şekilde yöneltmiştir: **“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabb'inize kulluk ediniz. Umulur ki, böylece korunmuş (Allah'ın azabından kendinizi kurtarmış) olursunuz.”**⁽⁴⁸⁾

Kur'an, her millete sağlam bir inanç etrafında toplanmaları için dinlerinin ana gövdesini öğretmede rehberlik yapabilecek bir peygamber gönderildiğinden söz etmektedir. **“Andolsun ki biz, “Allah'a kulluk edin ve tâğuttan sakının.” diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik. Allah, onlardan bir kısmını doğru yola iletti. Onlardan bir kısmı da sapıklığı hak ettiler. Yeryüzünde gezin de görün, inkâr edenlerin sonu nasıl olmuştur!”**⁽⁴⁹⁾ Bu peygamberler zincirinin son halkasını oluşturan Hz. Peygamber (s.a.v.) hadislerinde kulluğun yalnızca Yüce Allah'a (c.c.) yapılmasını tebliğ etti. Kulluğu Allah'tan (c.c.) başkasına hasredenlerin akıbetlerinden bahsederek şöyle buyurdu: **“Yarın kıyamet gününde insanlar bir araya toplanacak. Allah, her kim, her neye tapıyorsa onun ardına düşsün buyuracak. Artık kimi güneşin, kimi ayın ve kimileri de tağutların ardına düşüp gideceklerdir.”**⁽⁵⁰⁾ Verilen ayet ve hadiste geçen tağut, haddi aşan anlamına gelir. Bir başka ifade ile Allah'tan (c.c.) başka tapılan ve cahiliye ehlinin üzerinde bulunduğu her türlü kötülüğü ve isyan şekillerini kapsar. Dolayısıyla insanın Allah'la (c.c.) ilişkisinin kopmasına vesile olan; şeytan, nefis, put gibi her türlü şirk unsuru tağuttur. Genelde tağuta “şeytan” manası verilmesi de şeytanın bütün kötülüklerin odağı olmasından kaynaklanır.

Dua, manevi bir arınmadır.

(47) bk. Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.

(48) Bakara suresi, 21. ayet.

(49) Nahl suresi, 36. ayet.

(50) Buhari, Ezan 139; Müslim, İman 81.

Kur'an'da, Allah (c.c.) katında imanın kabule şayan ve sahih olabilmesi için müminlerden, önce tağutu inkâr etmeleri, kalp ve zihinlerini kötülüklerden temizlemeleri istenir.⁽⁵¹⁾ Peygamberimiz de (s.a.v.) hayatı boyunca insanlardan nefislerini kötülüklerden arındırmalarını istedi.

Tezkiye, davranışla olduğu gibi sözle de olur. Ancak tezkiyenin sözle olması yani insanın kendisini övmesi, nefesine pay çıkarması hoş görülmemiştir. Nitekim Kur'an'ın “... **Kendinizi temize çıkarmayın...**”⁽⁵²⁾ ayeti bunu yasaklamaktadır. Bu nedenle davranışla olan tezkiye güzel ve makbul bir tezkiyedir. Tezkiye, Allah'ın (c.c.) istediği inanç biçimi ve Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetidir. Kişi güzel söz söyleyerek, güzel davranışlarda bulunarak kendi nefsini arındırabilir. Güzel davranışlarda bulunmak, kalbi arındırıp tasfiye etmek, nefsi temizleyip tezkiye etmek suretiyle manevi arınma sağlanır. Öyleyse biz de Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmek suretiyle kendimizi tezkiye etmeliyiz.

Etkinlik

Aşağıdaki ayetleri okuyarak ayetlerden anladıklarınızı arkadaşlarınızla değerlendirin.

“İşte Rablerinin lütufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır.”

(Bakara suresi, 157. ayet.)

“Nitekim aranızdan size bir peygamber gönderdik: O size âyetlerimizi okuyor, sizi arıtır temizliyor, size kitabı ve hikmeti öğretiyor; yine size daha önce bilmediklerinizi öğretiyor.”

(Bakara suresi, 151. ayet.)

“Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytana ayak uydurursa bilsin ki, o edepsizliği ve kötülüğü emreder. Allah'ın lütfu ve rahmeti sizinle olmasaydı içinizden hiçbir kimse gûnahtan asla arınamazdı, fakat Allah dileğini arındırır; Allah her şeyi işitmekte ve bilmektedir.”

(Nûr suresi, 21. ayet.)

“O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dileyendir. Allah müminlere çok merhamet edendir.”

(Ahzâb suresi, 43. ayet.)

“Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? Kendi aleyhimize şahitlik ederiz derler; dünya hayatı onları aldatmış oldu ve (âhirette) kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.”

(En'âm suresi, 130. ayet.)

“Eğer sana cevap vermezlerse bil ki onlar sırf kendi bencil arzularına uymaktadırlar. Allah'tan bir yol gösterme olmaksızın, sırf kendi bencil arzularına uyandan daha sapkını kim olabilir! Elbette Allah zalim kavmi doğru yola iletmez.”

(Kasas suresi, 50. ayet.)

“Ey kavmim! Buna karşı ben sizden herhangi bir mal da istemiyorum. Benim mükâfatım ancak Allah'a âittir. Ben o iman edenleri (teklifinize uyarak) kovacak da değilim. Çünkü onlar Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizin bilgisizce davranan bir toplum olduğunuzu görüyorum.”

(Hûd suresi, 29. ayet.)

(51) bk. Bakara suresi, 256. ayet.

(52) Necm suresi, 32. ayet

6. Peygamberimizin Talim Görevi

Hız. Muhammed'in (s.a.v.) kendisine peygamberlik görevi verildiği andan itibaren önem verdiği hususlardan biri de eğitim öğretim olmuştur.

Etkinlik

“Rabbimiz, içlerinden onlara bir peygamber gönder, onlara ayetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin.”

(Bakara suresi, 129. ayet.)

Yukarıdaki ayeti Peygamberimizin talim görevi açısından değerlendiriniz.

Peygamberlere, Allah (c.c.) tarafından ilim ve hikmet verildiği Kur'an'ın pek çok ayetinde beyan edilmiştir.⁽⁵³⁾ Buna göre, peygamberlerle aynı yolda yürüyen, fert ve toplum ahlakının düzeltilmesinde kılavuzluk eden kimselerin de dinî esaslar hakkında köklü bir bilgiye sahip bulunmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Çünkü bilgi ve anlayıştan yoksun olan kimselerin dinde rehberlik yapmaları düşünülemez. Bilgisiz bir kimsenin zararı faydasından çok olabilir. **“Ben muallim olarak gönderildim.”**⁽⁵⁴⁾ buyuran Hz. Peygamber (s.a.v.) de davetçinin bu temel özelliğine dikkat çekmiştir.

Eğitim ve öğretime büyük önem veren Hz. Peygamber (s.a.v.) daha Mekke Dönemi'nde, kendisine vahyedilen ayetlerin yazılması ve ezberlenmesi konusunda büyük bir itina göstererek Mekke Dönemi'nin ilk yıllarında Dârü'l-Erkâm'ı bir eğitim merkezi yaptı.⁽⁵⁵⁾

İslam dini, bilginin paylaşılmasını emreder. Bilgiyi paylaşmayıp gizlemeyi “Allah'ın (c.c.) lanetini”⁽⁵⁶⁾ gerektiren bir suç olarak kabul eder. Hz. Peygamber (s.a.v.), ilmi bir mesele sorulduğunda, bilgisini gizleyen insanların kıyamet gününde ateşten bir gemle ağızlarının gemleneceğini⁽⁵⁷⁾ belirtti. Hakkı insanlara duyurma ve bilgiyi toplumuyla paylaşma konusunda büyük gayret sarf eden Hz. Muhammed (s.a.v.) eline geçen tüm fırsatları sahabilerinin eğitimi ve öğretimi için kullandı. O, Kur'an-ı Kerim'i arkadaşlarının iyi anlamaları, ezberlemeleri ve kapalılıkları çözmeleri için ağır ağır okur, söz ve davranışlarıyla tefsir ederdi.⁽⁵⁸⁾

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

“Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenezdinizdir.”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 1, s. 57.)

(53) bk. Yûsuf suresi, 22. ayet; Kehf suresi, 65. ayet; Enbiyâ suresi, 74. ayet; Neml suresi, 15. ayet.

(54) İbn Mâce, Mukaddime, 17.

(55) İbrahim, Sarıçam, Hz. Peygamber'in Çağımıza Mesajları, s. 57.

(56) Bk. Bakara suresi, 159 ve 174. ayetler.

(57) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 15, s. 87.

(58) Zerkânî, Menahilü'l Kur'an fi Ulûmihî'l Kur'an, C 1, s. 29.

Masjid-i Nebi

Mekke'de başlayan Kuran-ı Kerim öğretimi Medine'de de devam etmiştir. Ayrıca, Hz. Peygamber (s.a.v.), eğitim kurumları oluşturarak Mescid-i Nebi'ye ek Medine'de dokuz mescit daha açtı.⁽⁵⁹⁾ Müslümanlar da sırf Kur'an öğretimi için Medine'de "Daru'l-Kurra" adlı bir okul açmışlardır.⁽⁶⁰⁾

Peygamberimiz (s.a.v.) kendisine inananlara her fırsatta Allah'ın (c.c.) ayetlerini öğretmeye gayret etmiştir.⁽⁶¹⁾ Medine Dönemi'nde eğitim öğretimin merkezini Mescid-i Nebi'de yer alan "Ashab-ı Suffe" oluşturmuştur. Buradaki öğrenci sayısının kimi zaman dört yüze ulaştığı olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) eğitim ve öğretimde kadın erkek ayrımı yapma-

mış, kadınların eğitim ve öğretimi için de özel bir gün tahsis edilmesi teklifini kabul ederek onları da eğitmiştir.⁽⁶²⁾ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Hz. Şifâ bint Abdullah'ı (r.a.) kadınlara okuma yazma öğretmek için görevlendirdiği kaydedilmektedir.⁽⁶³⁾

Peygamberimizin (s.a.v.), eğitim ve öğretime verdiği değer bir sonucu olarak din farkı gözetmek-sizin müşrik öğretmenlerden bile istifade ettiği bilinmektedir. Nitekim, Bedir Savaşı'nda esir düşen müşriklerden bazıları fidye karşılığında serbest bırakılmışlar, bu imkânı olmayanlar ise on Müslüman çocuğuna okuma - yazma öğretmek karşılığında serbest bırakılmışlardır.⁽⁶⁴⁾ Bu uygulama bile o günün şartları dikkate alındığında Peygamberimizin (s.a.v.) eğitim öğretime verdiği önemi gösteren bir örnektir.

Hız. Peygamber (s.a.v.), insanları sadece dinî ilimleri öğrenmeye teşvik etmekle kalmamış, ihtiyaç duyulan diğer bütün ilimlerin de öğrenilmesini istemiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) sahabeden Hz. Zeyd b. Sabit'e (r.a.): **"Sen Süryanice biliyor musun? Bana (Süryanice) mektuplar geliyor."** diye sormuş, Zeyd'in, "Bilmiyorum." diye cevap vermesi üzerine de: **"Onu öğren!"** demiştir. Bunun üzerine Hz. Zeyd (r.a.), İbranice ve Süryanice öğrenmiştir.⁽⁶⁵⁾ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) devlet başkanlarına gönderdiği elçilerin hepsinin, gittiği ülkenin dilini bildiği kaydedilmektedir.⁽⁶⁶⁾ Sahabe arasında Farsça, Habeşçe, İbranice, Süryanice ve Rumca bilenler vardı.

Peygamberimizin (s.a.v.), ilim dalları arasında bir ayrım yapmaksızın;

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

"İlim öğrenmek, her Müslüman'a farzdır."⁽⁶⁷⁾ buyurması, ilmin önemini ve gerekliliğini göstermesi açısından yeterlidir.

(59) Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 2, s. 771.

(60) İbn Sâ'd, et-Tabakatu'l-Kübra, C 1, s. 102.

(61) Cum'a suresi, 2. ayet.

(62) İ. Lütfi Çakan, Siyasetli, İnâyetli Muhammed, s. 76.

(63) M. Ali Kapar, Hz. Peygamber'in Gerçekleştirdiği Toplum Yapısı ve Özellikleri, s. 81.

(64) bk. Müslim, Cihat, 58.

(65) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 182.

(66) İbn Sâ'd, et-Tabakatu'l-Kübra, C 3, s. 23.

(67) İbn Mâce, Mukaddime, 17.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), öğretim faaliyetlerinde çocukları ihmal etmez ve daha onlar konuşmaya başlar başlamaz iyi bir tevhid bilinci almaları için İsrâ suresinin 111. ayetini öğretirdi.⁽⁶⁸⁾ Çok genç yaşta olmalarına rağmen Resulullah'ın (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim öğretiminden geçen çeşitli kavimlerden gençler, Kur'an-ı Kerim bilgilerinin yeterliliğine göre kavimlerine imam olarak atanmışlardır.⁽⁶⁹⁾

Hz. Peygamber (s.a.v.), sahabilerine Kur'an-ı Kerim'i ilim ve amelle birlikte öğretirdi.⁽⁷⁰⁾ Eğitim faaliyetine aktif olarak katılmaları için onlara gün tayin eder ve onlar için öğretim kampları bile düzenlerdi.⁽⁷¹⁾ Resulullah'ın (s.a.v.) bu çalışmaları sayesinde İslam toplumunda hukuk, tefsir ve kıraat ilmine hâkim bilim insanları yetişmiştir. Bunlardan biri olan Hz. Abdullah b. Mesud (r.a.) "Peygamber'in (s.a.v.) ağzından yetmişden fazla sure öğrendim. Hangi surenin nerede, ne için indiğini benden daha iyi bilen birini duysam ondan ilim öğrenmek için yanına giderdim." demek suretiyle, Resulullah'tan (s.a.v.) almış olduğu eğitim ve öğretimin niteliğini vurgulamıştır.⁽⁷²⁾

Allah Resulü (s.a.v.), "kendi evinde Allah'ın (c.c.) ayetlerini okumak"⁽⁷³⁾ suretiyle eşlerinin ve diğer hanımların öğretimiyle sürekli ilgilenirdi. Hanımların eğitim ve öğretimi için de ayrıca gün tayin ederdi.⁽⁷⁴⁾ Hz. Muhammed (s.a.v.), bir öğretmen ve eğitici olarak Kur'an-ı Kerim'deki açık olmayan konuları söz ve uygulamalarıyla ortaya koymuştur. Namazın nasıl kılınacağını, orucun nasıl tutulacağını, zekâtın nelerden ve nasıl verileceğini, haccın nasıl yapılacağını, cihadın keyfiyetini, helal kazancın nasıl temin edileceğini, zalimlere karşı nasıl tavır konulacağını, hayatın her alanında Yüce Allah'la (c.c.) sağlıklı bir iletişimin nasıl kurulacağını sahabesine öğretirdi. Onun öğreticilik vasfı, hadis kaynakları vasıtasıyla bugün de devam etmektedir. Hadisleri ve siyeri bilmeden dini doğru anlamak mümkün değildir.

Hz. Peygamber (s.a.v.), bulunduğu dönemin imkânlarını en ileri seviyede kullanarak ilmin yaygınlaşmasını sağladı. Bugün yapılması gereken şey de günümüzün bütün imkânlarını bilimin yolunda kullanmaktır. İletişimin yaygınlaştığı dünyada artık çok yönlü olmak da bir zarurettir. Dolayısıyla bugün dinî rehberlik yapan kimselerin dünyadaki gelişmelerle birlikte, başta dinî ilimler olmak üzere sosyoloji, psikoloji ve tarih gibi pek çok sahada bilgi sahibi olması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Etkinlik

"Kim ilim öğrenmek için yola çıkarsa Allah ona cennete giden yolu kolaylaştırır."

(Tirmizi, İlim, 2.)

"İnsanoğlu öldüğü zaman üç şey dışında bütün amellerinin sevabı sona erer. Bunlar, sadaka-i cariye, istifade edilen ilim ve kendisine dua eden hayırlı bir evlat."

(Müslim, Vasiyet, 14.)

Peygamberimizin yukarıdaki hadislerinden hareketle;

- İlmî faaliyetlerin önemi,
- İlim cennet ilişkisi, üzerinde arkadaşlarınızla tartışınız.

(68) bk. Taberi, Camiu'l-beyan Tevilu'l Kur'an, C 8, s. 172.

(69) İbn Sâ'd, et-Tabakatu'l-Kübra, C 2, s. 101.

(70) Taberi, Camiu'l-beyan Tevilu'l Kur'an, C. 1, s. 35-36.

(71) İbn Sâ'd, et-Tabakatu'l-Kübra, C 4, s. 159.

(72) İbn Sâ'd, et-Tabakatu'l-Kübra, C 5, s. 159.

(73) bk. Ahzâb suresi, 34. ayet.

(74) bk. Müslim, Birr, 152.

7. Peygamberimizin Tilavet Görevi

Bilgi Notu

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'i Dinlemesi

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Kur'an'ı güzel okuyanlara değer verir, onlardan Kur'an dinlemeyi çok severdi. Kur'an'ı güzel okumasıyla meşhur olan sahâbi Hz. Abdullah bin Mes'ûd (r.a.) konuyla ilgili bir hatırasını şöyle anlatır:

Bir defasında Resulüllah (s.a.v.) **“Bana Kur'an oku!”** buyurdu.

“Ey Allah'ın Resülü!” dedim. “Kur'an sana indirilmişken ben mi sana Kur'an okuyayım?”

Resulüllah (s.a.v.) **“Ben, Kur'an'ı başkasından dinlemeyi çok severim.”** dedi.

Bunun üzerine Nisâ suresini okumaya başladım. **“Her bir ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak gösterdiğimiz zaman hâlleri nice olacak!”** (Nisâ suresi, 41. ayet.) anlamındaki ayete geldiğimde **“Şimdilik yeter!”** buyurdu. Bir de baktım Resulüllah (s.a.v.) ağlıyordu.

(Buhari, Fedâilü'l- Kur'an, 33-34.)

Tilavet; sözlükte “kitabı okumak, takip etmek, ardından gitmek, tabi olmak ve uymak” anlamlarına gelir. Dinî terim olarak ise Kur'an'ı usulüne uygun olarak okumak demektir.⁽⁷⁵⁾

Ramazanda mukabele okumak sünnettir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) en önemli görevlerinden biri de kendisine vahyedilen Kur'an'ın tilaveti idi. Kur'an ayetleri indirildikçe Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tarafından ezberlenmiş; vahiy kâtipleri tarafından deri parçalarına, ağaç kabuklarına, yassı taş parçalarına ve kürek kemiklerine yazılmıştır. Ayrıca her yıl ramazan ayında Cebrail (a.s.), Kur'an'ın o tarihe kadar indirilmiş olan ayetlerini okumuş, Peygamberimiz (s.a.v.) de okunanları takip etmiştir. Cebrail (a.s.) ile Peygamberimiz arasındaki bu okuma biçimine arz denir. Cebrail (a.s.) ile Peygamberimiz (s.a.v.) arasındaki bu uygulama, Peygamberimizin (s.a.v.) vefatına kadar

sürmüştür. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Cebrail (a.s.) arasındaki bu uygulama günümüzde mukabele olarak devam eden bir gelenek hâline dönüşmüştür.

Peygamberimiz Hz. Muhammed, (s.a.v.), Kur'an'ı düşünerek, yavaş yavaş, tane tane tertil üzere okurdu. Çünkü Yüce Allah (c.c.) kendisine; **“Kur'an'ı tane tane, hakkını vererek oku”**⁽⁷⁶⁾ buyurmuştur. Başka bir ayette de Kur'an'ı gereği gibi okumanın önemine dikkat çekilerek şöyle buyrulur: **“Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, onu gereği gibi okurlar. İşte bunlar, ona inanırlar. Onu inkâr edenlere gelince işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.”**⁽⁷⁷⁾ Hanımlarından Ümmü Seleme, kendisine Peygamberimizin (s.a.v.) Kur'an okuyuş tarzı sorulduğunda, onun (s.a.v.) kıraatini harf harf, tane tane bir okuyuş olarak vasıflandırmıştır.⁽⁷⁸⁾

(75) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 662.

(76) Müzzemmil suresi, 4. ayet.

(77) Bakara suresi, 121. ayet.

(78) bk. Ebû Dâvûd, Vitir, 20.

Peygamberimiz (s.a.v.), ashabını çok iyi tanır ve her konuda ashabıyla yakından ilgilenirdi. Onların huylarını, yaşayış tarzlarını, davranış biçimlerini çok iyi bilirdi. Bu, Kur'an okuma konusunda da böyleydi. Öyle ki yüzlerini görmese bile onları Kur'an okuyuşlarından tanırdı. Nitekim bir gece mescitte Kur'an okuyan sahabisini sesinden tanımış ve yanındaki Hz. Aişe'ye (r.a.): **“Bu, Ebu Huzeyfe'nin azadlısı Sâlim'dir. Benim ümmetim arasında bunun gibisini yaratan Allah'a hamd olsun.”**⁽⁷⁹⁾ demiştir.

Peygamberimizin (s.a.v.) kıraati tertil üzere idi; yani ağır ağır, tane tane okuyuştu. Şüphesiz böyle bir okuyuş, Kur'an'ı hem doğru okumak hem de anlamak için gereklidir.

Hiz. Enes bin Mâlik'e (r.a.) “Peygamberimizin (s.a.v.) Kur'an okuyuşu nasıldı?” diye sorulduğunda Onun cevabı: **“O'nun kıraati med'li idi (Uzatılacak yerleri uzatırdı).”** olmuştur. Daha sonra Besmele-yi misal verip: **“Peygamber ‘Bismillâh’ı uzatır, ‘er-Rahmân’ı uzatır ve ‘er-Rahîm’i uzatırdı.”**⁽⁸⁰⁾ demiştir.

Hiz. Muhammed (s.a.v.), okuduğu ayetleri bazen birkaç defa tekrar eder, üzerinde uzun uzun düşünürdü. Bir defasında, “Kur'an'ı kaç günde hatmedeyim?” diye soran Abdullah bin Amr'a, **“Kırk günde”** diye cevap verdi; adı geçen sahabinin daha az zamanda hatim indirmesi için ısrarlı talepleri üzerine de yedi günde bir hatim indirebileceğini söyledi.⁽⁸¹⁾

Bilgi Notu

Kur'an-ı Kerim'i güzel ve kurallarına uygun okumak;

Bize sevap kazandırır.

Allah'ın (c.c.) rızasını ve sevgisini kazandırır.

Rabb'imizle (c.c.) irtibat kurmamızı sağlar.

Kur'an'a olan saygımızı ve bağlılığımızı güçlendirir.

Kur'an'ı gönderen Rabb'imize (c.c.) imanımızı artırır.

Namazlarımızın tam ve geçerli olması gibi hususlara vesile olur.

Hiz. Peygamber (s.a.v.), Kur'an'ın dikkatle ve istekle okunması gereğini vurgulayarak bunu bir hadisinde şu sözleriyle ifade etti: **“Kalpleriniz üzerinde birleştiği sürece Kur'an'ı okuyunuz, kalben ondan ayrılınca okumayı bırakınız.”**⁽⁸²⁾ Bu hadisten de anlaşılacağı üzere Kur'an'ı kalp huzuru ve zihin uyanıklığı ile okumak gerekmektedir. Hiz. Aişe'ye (r.a.), bazı kimselerin bir gecede hatim indirdikleri söylenince Hiz. Peygamber (s.a.v.), onların bu davranışlarını beğenmemiş ve şöyle demiştir: “Onlar, Kur'an okudukları hâlde (gerçek anlamda) okumamışlardır. Benim, Allah'ın Elçisi ile beraber bütün gece uyanık bulunduğum olurdu. Ancak Hiz. Peygamberimiz (s.a.v.), bir gecede Bakara, Âl-i İmrân ve Nisa surelerini okurdu. Müjde ayetine geldiği zaman dua edip dilekte bulunur; korku ayetlerine geldiği zaman da Allah'a iltica eder, ona sığınır.”⁽⁸³⁾

(79) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 6, s. 165.

(80) Buhari, Fedâilü'l-Kur'an, 29.

(81) bk. Ebû Dâvûd, Salât, 329; İbn Mâce, İkame, 178.

(82) Buhari, Fedâilü'l-Kur'an, 37.

(83) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 6, s. 92.

Kur'an-ı Kerim'i anlayarak ve düşünerek okumak esastır, Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetine uygun olan budur. Bu bakımdan, Kur'an'ı düzgün bir şekilde okumanın yanında, Türkçe meal ve tefsirlerden ayetlerin anlamlarını öğrenmek de gerekmektedir

Hız. Muhammed (s.a.v.), Kur'an okuyup onu hayatına uygulayanların imrenilecek kişiler olduğunu söylerdi. Hız. Muhammed (s.a.v.), Kur'an-ı Kerim'i, Cebrail'in (a.s.) kendisine öğrettiği şekilde okur, ashabına da bu şekilde öğretir ve onları da okumaya teşvik ederdi. Peygamberimiz (s.a.v.) Kur'an okumayı teşvik etmek için, okunan ayetlerin kıyamette kendilerini cennete ulaştıran birer ışık olacağını ve Kur'an'ın her harfinin okunmasına karşılık da sevap verileceğini⁽⁸⁴⁾ buyururdu.

Etkinlik

Peygamberimiz (s.a.v.), Kur'an'ı çokça okurdu. Peygamberimiz'in (s.a.v.) Kur'an okuması o kadar güzel ve etkileyiciydi ki Mekke'li inkârcılar bile geceleyin Peygamberimizin (s.a.v.) evinin önüne gelerek gizlice Kur'an okuyuşunu dinlerlerdi. Bir gece Mekke'nin ileri gelenlerinden üç kişi, birbirlerinden habersiz Sevgili Peygamberimizi (s.a.v.) dinlemek için Peygamberimizin (s.a.v.) evinin önüne gelmişlerdi. Birbirleriyle karşılaştılar. Asıl amaçlarını birbirlerinden gizlemeye çalışsalar da hepsi durumun farkındaydı. "Sakin bir daha Kur'an dinlemeye gelmeyelim, bir gören olursa ne yaparız!" diye birbirlerine uyarıda bulundular. Ancak ertesi gece yine gizlice Peygamberimiz (s.a.v.) Kur'an okurken O'nu (s.a.v.) dinlemeye geldiler.

(İbn Hişâm, Sireti Nebi, C 1, s. 425 - 426.)

Paragraftaki olayla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), sahabeyi Kur'an okumaya sıkça teşvik eder ve onlardan bazılarını bu konuda özel olarak yetiştirirdi. Kur'an'ın güzel okunması ile ilgili Peygamberimizin (s.a.v.) öğrettiği kurallar, kişiden kişiye aktarılmış ve sonraki dönemlerde bu güzel okuyuş bir ilim dalı hâline getirilmiştir. Kiraat adı verilen bu ilim dalı ile ilgili olarak günümüze kadar gelmiş birçok eser yazılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumak, Müslümanlar için bir ihtiyaçtır. Çünkü bir Müslüman için Kur'an, hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Öyleyse bizler de Peygamber Efendimizin (s.a.v.) sünnetine uygun olarak Kur'an-ı okumalı ve okutmalıyız. Kur'an'ın öğrenilmesi için büyük çaba sarf etmeli ve dijital imkânlardan yararlanmalıyız.

8. Bir Sahabi Tanıyorum: Hız. Ebu Bekir (r.a.)

Hız. Ebu Bekir (r.a.), miladi 573 yılında Mekke'de dünyaya geldi. Kureyş kabilesinin Teymoğulları koluna mensuptur. Babasının adı Osman olup Ebu Kuhâfe adıyla tanınmıştır. Annesi ise Ümmü'l-Hayr Selma bint Sahr'dır.⁽⁸⁵⁾

Hız. Ebu Bekir (r.a.), Hız. Peygamber'den (s.a.v.) iki veya üç yaş küçüktür. "Cehennemden azat edilen" anlamında "Atik" lakabıyla isimlendirilmiştir. Çünkü o, İslam'dan önce de saygınlığı, dürüstlüğü ve putlara tapmayan tevhit ehli kişiliği ile anılmıştır. Hız. Peygamber tarafından ona Abdullah ismi verilmiştir. Hız. Peygamber'in (s.a.v.) "İsra" ve "Miraç" olaylarını tereddütsüz kabul ettiği için "Siddik" lakabıyla da anılmıştır.⁽⁸⁶⁾

(84) bk. Tirmizi, Fedâilü'l-Kur'an, 16.

(85) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 165.

(86) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 65.

Hız. Ebu Bekir (r.a.), gençlik ve olgunluk döneminde ticaretle meşgul oldu. Bu sayede Mekke'nin varlıklı insanları arasına girmeyi başardı. Ticaretten elde ettiği kazancının büyük bir kısmını İslam uğruna harcadı. İslam'ı tebliğin başlangıç döneminde efendilerinin ağır işkencelerine maruz kalan Hız. Bilal-i Habeşi (r.a.) ve annesi Hız. Hamâme (r.a.), Hız. Âmir b. Führeyre (r.a.), Hız. Ümmü Lübeys (r.a.), Hız. Ebu Fukeyhe (r.a.), Hız. Zinnîre (r.a.), Hız. Nehdiye (r.a.) gibi Müslüman olmuş köle ve cariyeleri satın alarak onları hürriyetlerine kavuşturdu.⁽⁸⁷⁾

Hız. Ebu Bekir (r.a.), İslam'ı ilk kabul eden birkaç sahabeden biridir. Kendisi bizzat Hız. Peygamber'le (s.a.v.) görüşerek Müslüman oldu. Daha sonra da onun aracılığıyla Hız. Osman (r.a.), Hız. Talha b. Ubeydullah (r.a.), Hız. Sa'd b. Ebi Vakkâs (r.a.), Hız. Zübeyr b. Avvâm (r.a.) gibi Kureyş gençleri İslamiyet'i kabul ettiler.⁽⁸⁸⁾

Hız. Ebu Bekir (r.a.), hem Cahiliye Dönemi'nde hem de İslam'ın tebliğinden sonra Hız. Peygamber'in en yakın dostu olmuştur. Medine'ye hicretin ardından kızı Hız. Aişe'nin (r.a.) Allah Resulü (s.a.v.) ile evlenerek müminlerin anneleri arasına katılması, onların aralarındaki dostluk bağına daha da güçlendirmiştir. Nitekim Allah Resulü'ne (s.a.v.), en çok kimi sevdiği sorulduğunda ilk önce Hız. Aişe'nin (r.a.) ardından da Hız. Ebu Bekir'in (r.a.) adını vermiştir.⁽⁸⁹⁾

Hız. Ebu Bekir (r.a.), güzel ahlakı, doğruluğu ve cömertliği ile dost düşman herkesin takdirini ve saygısını kazanmıştır. İslamı kabul etmeden önce Mekkelilerin taptıklarına tapmamış, putlar adına kesilen kurban eti yememiştir. O, kendisini Cahiliye Devri insanların bağımlısı oldukları kötülüklerden korumuştur. Mekke toplumunda varlıklı durumuna rağmen alçakgönüllü oluşu, insanlara karşı müsamahalı davranışı, yumuşak huyluluğu ve merhameti ile örnek bir şahsiyet olarak tanınmıştır.

Hız. Ebu Bekir (r.a.), örnek şahsiyetinin yanı sıra ilim ve hikmet sahibi bir kişiydi. Kur'an-ı Kerim'i en güzel okuyan, en iyi anlayan ve hayatında tatbik eden sahabenin önderlerindendi. Kur'an okumayı çok sever, içli ve tesirli sesiyle okuduğu ayetler, Mekke'de herkesin dikkatini çekti. O kadar ki Mekke müşrikler, insanların etkilenecek İslam'a yönelecekleri endişesiyle onun açıktan Kur'an okumasını engelleme girişiminde bulunmuşlardır.⁽⁹⁰⁾

Hız. Ebu Bekir (r.a.) Peygamberimize (s.a.v.) hicrette yol arkadaşı olmuştur. Müslümanların hemen hemen tamamı Medine'ye göç etmişti. Mekke'de Hız. Peygamber'in (s.a.v.) yanında Hız. Ebu Bekir (r.a.), Hız. Ali (r.a.) ve birkaç kişi kalmıştı. Müşriklerin suikast düzenleyeceği kendisine Allah (c.c.) tarafından haber verilen Hız. Peygamber (s.a.v.), yerine Hız. Ali'yi (r.a.) bıraktı. Ona **“Bu gece gidiyorum. Sen benim yatağında yat. Benim yorganımı üzerine ört ki müşrikler yatakta benim yattığımı zannetsin.**

Hız. Ebu Bekir (r.a.) yazılı levha

(87) bk. İlk Dönem İslam Tarihi, s. 163

(88) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 163.

(89) bk. Müslim, Fedâil, 8.

(90) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 175.

Hoşlanmadığın bir şey sana isabet etmez. Şu emanetleri sahiplerine teslim et ve birkaç gün sonra sen de gel.”⁽⁹¹⁾ diyerek Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile gizlice yola çıktı. Peygamberimiz (s.a.v.) ve Hz. Ebu Bekir (r.a.) kendilerini takip edenleri yanıltmak için Medine'ye giden yönden farklı bir yöne doğru Sevr Dağı'na gittiler.

Peygamberimiz (s.a.v.) ve Hz. Ebu Bekir (r.a.), Sevr Dağı'ndaki bir mağarada üç gün üç gece kaldı. Kendilerini takip edenlerin uzaklaşmasından sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Hz. Ebu Bekir (r.a.), yollarına devam etti. Güzergâh değiştirerek sahil yolundan Medine yakınlarındaki Kuba'ya ulaştılar. Kuba'da bir süre kalıp bir mescit inşa ettiler. Daha sonra Medine'ye hareket eden Hz. Peygamber (s.a.v.) ve arkadaşları, Medine'de büyük bir coşkuyla karşılandılar.

Hz. Ebu Bekir (r.a.), Allah Resulü'nün (s.a.v.), Müslümanları ilgilendiren gelişmelerde en fazla görüşüne başvurduğu sahabiler arasındadır. Hz. Peygamber ashabıyla yaptığı istişareler sonucunda çoğunlukla onun tekliflerini uygun bulmuştur. Mesela Bedir esirlerine dair verilecek karar konusunda ensar ve muhacirlerle yaptığı görüşmenin ardından Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) tavsiyesini kabul ederek müşrik esirleri fidiye karşılığında serbest bırakmıştır.

Hz. Ebu Bekir, Allah Resulü (s.a.v.) adına hac emri olarak hicretin dokuzuncu yılının hac mevsiminde görev yaptı. Bundan bir yıl sonra gerçekleşen Veda Haccı'nı, Hz. Peygamber (s.a.v.) ile birlikte tamamladı.

Hz. Peygamber (s.a.v.) hastalığının ağırlaşması dolayısıyla namaz kıldıramayacak duruma geldiğinde, bu görevin Hz. Ebu Bekir (r.a.) tarafından yürütülmesini emretti. Bu şekilde o, Allah Resulü'nün (s.a.v.) vefatına kadar Mescid-i Nebi'de Müslümanlara namaz kıldırды, onun vefatından sonra da ilk halife seçildi.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatıyla Müslümanlar için yeni bir dönem başlamıştı. Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) defin hazırlıklarının yapıldığı sırada istişareler sonucu halife seçildi.

Hz. Zeyd bin Harise (r.a.) ve arkadaşları Şam dolaylarında bulunan Mute'de şehit edilmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.), vefatından hemen önce bu bölgeye gönderilmek üzere Hz. Üsâme'nin (r.a.) komutasında bir ordu hazırlatmıştı. Vefatı sonrası bu ordunun gönderilip gönderilmemesi tartışma konusu oldu. Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) görevlendirdiği bir orduyu alıkoyamayacağını ifade ederek sefer emri verdi.⁽⁹²⁾

Göreve başlar başlamaz Hz. Üsâme (r.a.) ordusunun gönderilmesi, Ridde olayları ve yalancı peygamberler gibi birçok problemle karşılaştı. Peygamberimizin (s.a.v.) vefatından sonra Ridde Olayları olarak nitelenen İslam dininin hükümlerinin tamamının veya bir kısmının inkar edilmesi Müslümanlar arasında huzursuzluğa sebep olmuştur. Hz. Ebu Bekir (r.a.) bu problemleri ileri görüşlülüğü, istişareye önem vermesi ve cesareti sayesinde Müslümanların birliğini koruyarak çözmeyi başardı.

Hz. Üsâme (r.a.) komutasındaki ordu, Suriye bölgesinde, bugünkü Akabe Körfezi'nin doğu kesimleri ne kadar ilerledi. Bu bölgelerdeki Müslümanları, isyan ve irtidat edenlere karşı koyma hususunda cesaretlendirdi. İrtidat eden ve asi olan bazı kabileleri de tekrar hâkimiyet altına alarak Medine'ye döndü.⁽⁹³⁾

Hz. Ebu Bekir (r.a.) halifeliği döneminde karışıklıkların yoğun olduğu bir zamanda Müslümanların önüne geçerek isyancılarla mücadele etmiştir. Nitekim halife seçildikten hemen sonra isyan çıkaran bazı kabilelerinin Medine'ye saldıracakları haberini almıştır. Bunun üzerine hiç vakit geçirmeden onlara karşı mücadele başlatmış ve onların şehre yönelik saldırı girişimini önlemiştir. Hz. Ebu Bekir (r.a.), bu

(91) İbn Hişâm, C 2, s. 147.

(92) Hasan İbrahim Hasan, İslam Tarihi, C 1, s. 215.

(93) İbrahim Sarıçam, Hz. Ebu Bekir, s. 45.

olayın baş göstermesi üzerine isyancıları bastırmak için Medine'den çıkıp şehrin yakınlarındaki Zü'l-Kassa'ya kadar gelmişti. Hatta buradan daha da ileriye gitmeyi istiyordu. Ancak yanında bulunanlar, kendisine bir zarar gelmesini istemediklerini, bunun tüm Müslümanları olumsuz yönde etkileyeceğini, İslam'ın bundan büyük zarar görebileceğini hatırlattılar. Hz. Ebu Bekir (r.a.) bunun üzerine Hz. Hâlid b. Velid'i (r.a.) komutan tayin ederek Medine'ye geri dönmüştür.

Hz. Peygamber (s.a.v.) Dönemi'nde Kur'an'ın tamamı yazılmış ve ezberlenmiş ancak bir kitap hâline getirilmemişti. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) hayatta idi ve vahiy gelmeye devam ediyordu. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatıyla birlikte vahiy kesilmiş ve Müslümanların elinde Allah'ın (c.c.) kitabı Kur'an kalmıştı. O da dağınık birtakım malzemeler üzerinde yazılı veya hafız sahabilerin ezberindeydi. Malzemelerin eskikip kaybolması, hafızların vefat etmesi Kur'an'ın bir sonraki nesle aktarılmasını tehlikeye düşürebilir ve ilahi mesajın yerini bulmasını zorlaştırabilirdi. Nitekim Hz. Ebu Bekir (r.a.) Dönemi'nde yalancı peygamber Müseyleme'ye karşı 633 yılında yapılan "Yemame Savaşı"nda birçok hafız sahabenin şehit düşmesi herkes gibi Hz. Ömer'i (r.a.) de kaygılandırmıştı. Hz. Ömer (r.a.), Hz. Ebu Bekir'e (r.a.) durumun önemini anlatarak Kur'an'ın bir araya toplanmasının gerekliliği hususunda onu ikna etti. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir de (r.a.) vahiy kâtiplerinden Hz. Zeyd b. Sabit'i (r.a.) Kur'an'ın toplanması işinde görevlendirdi.

Hz. Ebu Bekir (r.a.) devrinde Kur'an-ı Kerim ayetleri toplanarak mushaf hâline getirilmiştir.

Kur'an'ı derleme işini üzerine alan Hz. Zeyd b. Sabit (r.a.), bu hususta son derece sağlam bir yol izledi. Çünkü o, kendisine getirilen Kur'an ayetlerinin Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından okunmuş ve yazdırılmış bir metin olduğunu iki şahitle birlikte kabul etmiştir.⁽⁹⁴⁾ Böylece Kur'an-ı Kerim "son mukabele"deki ayet tertibine riayet edilmek suretiyle düzgün bir şekilde yazılıp eksiksiz olarak toplanmış ve Hz. Ebu Bekir'e teslim edilmiştir. Hz. Ebu Bekir'den (r.a.) sonra Hz. Ömer'e (r.a.) onun vefatı ile kızı ve aynı zamanda Peygamberimizin (s.a.v.) eşi olan Hz. Hafsa'ya (r.a.) intikal etmiştir. İki kapak arasındaki bu derlemeye "Mushaf" adı verilmiştir.

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) talimatıyla toplanan Kur'an, başta Hz. Ömer (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) olmak üzere bütün sahabilerin onayını almıştır.

Bilgi Notu

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) halife seçildikten sonra yaptığı konuşma:

"Allah'a yemin olsun ki benim asla hilafet makamında gözüm olmamıştır. Ne gündüz ne de gece bunu asla kendim için istemedim. Bu işin bana verilmesi için ne içimden ve ne de açıktan Allah'a duada bulundum. Ancak bu görevi kabul etmem hâlinde toplumda fitne ve karışıklıkların çıkacağından endişe ettim. Bu vazife üzerimde iken asla rahat ve huzur içinde bulunamayacağım. Allah'ın bana nasip edeceği kuvvet ve imkânlar bir yana, bana verilen bu işi tam olarak yerine getirebilmem için şahsen elimde ne bir güç ne de bir imkân vardır.

(94) Muhsin Demirci, Kur'an Tarihi, s. 122.

Bugün benim yerime bu göreve daha yetkin birinin seçilip görevlendirilmesini isterdim. Ey insanlar! En iyiniz olmadığım hâlde sizin idareciniz olarak seçilmiş bulunuyorum. Şayet görevimi layıkıyla yaparsam bana yardım ediniz. Yanlış hareket ve davranışta bulunursam bana doğru yolu gösteriniz. Doğruluk, itimat ve emniyet; yalancılık ise hainlik ve itimadı kötüye kullanmaktır. Güçsüz olanınız şayet haklı ise hakkını alıncaya kadar benim yanımda güçlüdür. Güçlü olanınız haksız ise, kendisinden hak sahibinin hakkını alıncaya kadar benim yanımda güçsüzdür. Bir millet, Allah yolunda cihadı terk ederse zillete mahkûm olur. Bir millet arasında kötülükler yaygın olursa Allah onlara umumi bir bela verir. Allah'a ve Resulü'ne itaat ettiğim sürece bana itaat ediniz. Şayet onlara isyan edersem bana itaatınız gerekmez. Allah'ın rahmeti üzerinize olsun.”

(İbn Hişâm, Sireti Nebi, C 4, s. 311.)

Hiz. Ebu Bekir (r.a.), üzerinde bulunan beytûlmala ait emanetlerin yerine konulmasını ve Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına defnolunmasını kızı Hiz. Aişe'ye (r.a.) vasiyet etti. Müslümanlarla helalleşti ve Ecnâdeyn Savaşı'nın sonucunu öğrendikten kısa süre sonra 63 yaşında vefat etti (22 Cemâziyelâhîr 13/23 Ağustos 634). Cenaze namazını Hiz. Ömer (r.a.) kıldırdıktan sonra Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına defnedildi. Böylece dünyada iken Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) sadık dostu olan Hiz. Ebu Bekir (r.a.), vefatından sonra da ona komşu ve arkadaş oldu.⁽⁹⁵⁾

9. Hadisten Hayata

بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ حُسْنَ الْأَخْلَاقِ

“Ben, ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”

(İmam-ı Malik, Muvatta, Hüsnü'l Hulk, 8.)

Hiz. Peygamber (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) insanlara gönderdiği vahyi tebliğ etmenin yanında söz ve davranışlarıyla da insanlara örnek olmuştur. Onun sadece nübüvvetten sonraki değil, önceki hayatında da insanlarla olan ilişkilerinde hiçbir problem, kınanacak herhangi bir ahlaki kusuru yoktu. Aksine, inanan inanmayan herkes onun ahlakının güzelliğini kabul etmiştir. Çünkü Hiz. Peygamber (s.a.v.), ahlak itibarıyla insanların en güzeli idi.⁽⁹⁶⁾ Peygamber Efendimiz (s.a.v.), güzel ahlak sahibi olduğu gibi ümmetine de güzel ahlakın önemini her defasında vurgulamış ve: “**Müminlerin iman yönüyle en mükemmel olanı, ahlakı en güzel olanıdır.**”⁽⁹⁷⁾ buyurmak suretiyle, Allah'a (c.c.) inancı sağlam olan bir kişinin, aynı zamanda insanlara karşı davranışlarında da ahlaki mükemmelliğe ulaşması gerektiğini vurgulamıştır.

(95) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 65.

(96) Buhari, Edeb, 112; Müslim, Edeb, 30; Tirmizi, Birr, 69.

(97) Buhari, Edeb,38; Ebû Dâvûd, Sünnet, 14; İbn Mâce, Zühed, 31.

Etkinlik

إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِّنْ دِينِكُمْ فَخُذُوا
بِهِ وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِّنْ رَّأْيٍ فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ

“Ben ancak bir insanım, size dininize dair bir şey emredersem onu hemen alın. Ama kendi görüşümle bir şey emredersem (unutmayın ki) ben de bir insanım.”

(Müslim, Fedail, 140.)

Peygamberimizin (s.a.v.) hadisini;

- Peygamber olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)
- İnsan olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)

başlıkları kapsamında arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Hız. Peygamber (s.a.v.), her yönüyle tüm insanlığa örnek bir şahsiyettir. O, söz ve davranışlarıyla insanlığın takip edeceği, yolundan gidenlerin hayatlarını sevgi, güzellik, huzur ve hayırla süsleyecekleri Allah'ın (c.c.) sevgili kuludur. Kendisine peygamberlik görevi verilmesinin ilk dönemlerinde, görevin ağırlığını ve karşılaşılabileceğini tahmin ettiği gelişmelerin kaygısını çekerken Hız. Hatice'nin (r.a.) söylediği şu sözler, onun kişiliğini tanımak açısından oldukça önemlidir. “... Vallahi, Allah (c.c.) seni utandırmaz. Çünkü sen, akrabalarına bakarsın, sözün doğrusunu söylersin, fakir ve muhtaçlara elinden gelen yardımı yapar, hiç kimsenin kazandırmayacağını kazandırırın. Misafirlere ikram eder, onları ağırlarsın, Hak'tan (c.c.) gelen felaketler karşısında insanlara yardım edersin.”⁽⁹⁸⁾

Peygamberimizin (s.a.v.) sözleri ve uygulamaları hadis kitaplarında kayıt altına alınmıştır.

Etkinlik

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.”

(Kalem suresi, 4. ayet.)

Peygamberimizin (s.a.v.) yüce ahlak üzerine olması ne demektir? Onun (s.a.v.) örnek kişiliğiyle ilişkilendirerek yorumlayınız.

Hız. Muhammed (s.a.v.) peygamberliği öncesinde de hem şirke düşmemiş hem de o günün toplumunda çok yaygın olan, ancak sonraları İslam'ın yasakladığı içki, kumar, falcılık ve fuhuş gibi kötülöklere bulaşmamıştır. Belki, peygamberlik gelmeden önce bu tür davranışların kendisi açısından mahzurlu olmadığı söylenebilir. Ancak Allah'ın (c.c.) gönderdiği son peygamber olup insanlık için örnek teşkil eden ve hayatı başından sonuna kadar tespit edilen bir kişinin geçmişinde en ufak bir lekenin bulunmaması çok anlamlıdır. Bu, gerek tebliğde bulunduğu kimselere yaptığı etki gerekse kıyamete kadar gelecek insanların ona bakış açıları itibarıyla son derece önemlidir.

(98) Buhari, Bed'ül-Vahy, 3; Müslim, İman, 252.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Tebliğ ne demektir? Peygamberimizin (s.a.v.) tebliğini bir örnek ile açıklayınız.
2. Tebyin ne demektir? Peygamberimizin (s.a.v.) tebyin görevini anlatınız.
3. Tilavet ne demektir? Peygamberimizin (s.a.v.) tilavetini, bir örnek vererek açıklayınız.
4. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) Peygamberimizle (s.a.v.) olan arkadaşlık ilişkisi nasıldı? Belirtiniz.
5. Peygamberimiz (s.a.v.) **"Sizin en hayırlınız ahlaki en güzel olanınızdır."** (Buhari, Menakıb, 23.) hadisiyle ne anlatmak istemiştir? Açıklayınız.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.**1. Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizin (s.a.v.) görevlerinden biri değildir?**

- A) İnsanları uyarmak B) Kur'an'ı açıklamak C) İnsanları inanmaya zorlamak
D) Vahyi tebliğ etmek E) İnsanlara örnek olmak

2. "... Sana düşen ancak mesajı iletmek ve duyurmaktır. Hesabı görmek ise bize aittir." (Ra'd suresi, 40. ayet.) ayetine göre aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) görevlerindendir?

- A) Talim görevi B) Teşri görevi C) Tebliğ görevi
D) Tezkiye görevi E) Temsil görevi

3. Peygamberimizin (s.a.v.) diğer insanlardan ayrılan en temel özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sabırlı olması B) Vahiy alması C) Cesaretli olması
D) Emin olması E) Doğru sözlü olması

4. Hz. Muhammed (s.a.v.) için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Hz. Muhammed (s.a.v.) bizler gibi yer, içer; sevinir, üzüldü.
B) Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'tan (c.c.) vahiy alırdı.
C) Hz. Muhammed (s.a.v.) hiçbir konuyu kendi görüşüne dayanarak açıklamazdı.
D) Hz. Muhammed (s.a.v.) arkadaşlarıyla istişare ederdi.
E) Hz. Muhammed (s.a.v.) ümmi idi.

C. Aşağıdaki cümlelerin başına cümleler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (...) Peygamberimiz (s.a.v.) Kur'an ayetlerini uygulamalı olarak açıklamıştır.
2. (...) Kur'an'ı anlamak için Peygamberimizin (s.a.v.) açıklamalarını dikkate almamıza gerek yoktur.
3. (...) Peygamberimizin (s.a.v.) insanüstü özellikleri vardır.
4. (...) Peygamberimiz (s.a.v.) son peygamber olması nedeniyle tüm insanlığa gönderilmiştir.
5. (...) Peygamberimizin teşri yani hüküm koyma yetkisi yoktur.

3. ÜNİTE

İBADET HAYATINDA EN GÜZEL ÖRNEK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. “İbadet, nafil, infak” kavramlarının anlamlarını ilmihâl kitaplarından okuyunuz.
2. Tevekkül ve zikir kavramlarının anlamlarını araştırınız.
3. Tanıdığınız kişiler arasından hacca gidenlerin davranışlarını gözlemleyiniz ve gözlemlerinizi arkadaşlarınızla konuşunuz.
4. Namaz ibadetinin bireyin sosyal hayatına yansımalarını arkadaşlarınızla konuşunuz.
5. Hz. Ömer’in (r.a.) Müslüman oluşunu, Peygamberimizin (s.a.v.) hayatını anlatan kitaplardan okuyunuz.

1. Peygamberimizin Hayatında Namaz

Namaz, tekbir ile başlayıp selam ile son bulan, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yapıp öğrettiği belirli fiil, söz ve dualarla yerine getirilen bir ibadettir.⁽¹⁾ Yüce Allah (c.c.), Peygamberimize (s.a.v.) namaza devam etmesini emretmiş ve ailesine de namazı emretmesini istemiştir. Buna işaret eden Kur’an’daki bir ayette **“Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takvâ ile dir.”**⁽²⁾ buyrulmuş Peygamberimizin (s.a.v.) ve ailesinin namaza devam etmesi emredilmiştir.

Namaz, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) peygamberliğinin başlangıcından itibaren Müslümanlara da farz kılınmıştır.⁽³⁾ Namaz, hicretten yaklaşık bir buçuk yıl önce de Hz. Muhammed’in (s.a.v.) miraca çıktığı gece beş vakit olarak belirlenmiştir.

Namaz, Peygamberimizin (s.a.v.) en sevdiği ibadetti. O, amellerin en üstünü olarak namazı görür ve namaz kılan insanların küçük günahlarının affedileceğini müjdelerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) **“Kulun kıyamet gününde hesaba çekileceği ilk ibadet namazdır, eğer namazı tam çıkarsa kurtulmuş ve kazanmış olur, eksik çıkarsa kaybedenlerden olur.”**⁽⁴⁾ hadisiyle müminleri namaz konusunda uyarırdı. Peygamberimiz (s.a.v.) farz namazlarını cemaatle kılmaya özen gösterir, farz namazlarının dışında Allah’a (c.c.) karşı bir şükür ifadesi olarak teheccüd namazı ve nafil namazlar kılardı.

Namazımızı huşu ile kılmalıyız.

Etkinlik

“Peygamberimiz’in (s.a.v.) ibadet hayatını” önceki yıllarda öğrendiğiniz bilgilerle ilişkilendirerek arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

(1) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 273.

(2) Tâ-Hâ suresi, 132. ayet.

(3) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 273.

(4) Tirmizi, Salât, 188.

Namaz, akıllı ve ergenlik çağına girmiş her Müslüman'a farzdır. Namazın farz oluşu Kur'an-ı Kerim'in bir ayetinde şöyle dile getirilmiştir.

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

“...Namaz müminlere vakitleri belli bir farzdır.”⁽⁵⁾ Peygamberimiz de (s.a.v.) namazın önemini bir hadisinde:

“**Namaz benim gözümün nurudur.**”⁽⁶⁾ buyurarak namazın hayatın önemli bir parçası olduğunu vurgulamıştır. Peygamberimizin (s.a.v.) yakınları onun kıldığı namazla ilgili olarak “O, namaz kılarken sanki dünyaya veda eder, ahiret âlemine dalardı.”⁽⁷⁾ demişlerdir.

Yazalım

“**Namazlarınızın bir kısmını evlerinizde kılın. Evlerinizi kabirlere çevirmeyin.**”

(Müslim, Müsafirîn, 208, 209.)

“**Biriniz mescidinde namazını bitirdi mi namazından evine de bir nasip bıraksın. Çünkü Allah, onun namazından evde bir hayır halk eder:**”

(Müslim, Müsafirîn, 210.)

Peygamberimiz (s.a.v.) yukarıdaki hadislerinde camide cemaatle namaz kılmanın yanında, evlerde de namaz kılmanın önemine işaret etmiştir. Siz de namazların bir kısmını evde kılmanın önemini arkadaşlarınızla değerlendirerek aşağıya listeleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) her gece uyanarak Allah'ı (c.c.) zikreder, dua ve istiğfarda bulunur, namaz kılar. O, Müslümanları gece ibadetine teşvik eder; gece boyunca uyumayı hoş karşılamazdı. “İnsan uyuyunca şeytanın, onun ense köküne üç düğüm attığını, uyanıp Allah'ı zikrettiği zaman bu düğümlerden birinin çözüldüğünü, abdest alıp namaz kıldığında da düğümlerin kalan ikisinin çözüleceğini”⁽⁸⁾ bildirerek gecenin ibadetle değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmişti.

(5) Nisâ suresi, 103. ayet.

(6) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 3, s.128, 199, 285.

(7) bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s.412.

(8) bk. Buhari, Teheccüd, 13.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hastalandığı ve çok yorgun olduğu zamanlarda namazını oturarak kılardı.⁽⁹⁾ Daima abdestli bulunmaya, akşam abdestli olarak yatmaya gayret eder ve Müslümanlara da böyle yapmalarını tavsiye ederdi. O, abdestin önemini vurgulamak için şöyle buyururdu: **“Kim yatağına temiz (abdestli) olarak girer ve uyku bastırıncaya kadar Allah’ı (c.c.) zikrederse gecenin herhangi bir saatinde uyanıp da Allah’tan (c.c.) dünya veya ahiret hayırlarından bir şey isterse Allahü Teâlâ, istediğini mutlaka ona verir.”**⁽¹⁰⁾

Namaz kılmak Peygamberimizin (s.a.v.) en çok önem verdiği ibadetlerdendir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), farz ibadetlerinden sonra nafile ibadetlere de çok önem verirdi. Farz namazları öncesinde ve sonrasında sünnet namazları kılardı. Hz. Âişe’ye (r.a.) onun nafile ibadetleri sorulduğunda, şöyle cevap vermişti: “Allah (c.c.) Resûlü (s.a.v.) öğle namazını (farzını) kılmadan önce evinde dört rekât namaz kılardı (öğlenin sünneti). Sonra mescitte ashabına farzı kıldırır, evine geldiğinde tekrar iki rekât namaz kılardı.”⁽¹¹⁾ Ayrıca peygamberimiz (s.a.v.), gece kalkar teheccüt namazı, kuşluk vaktinde kuşluk namazı, yolculuğa çıkarken ve yolculuktan döndükten sonra yolculuk namazı, bir mescide girdiğinde “Tahiyyatü’l Mescid” adı verilen mescid namazı kılardı. Duhâ namazı, yağmur duası ve namazı, kusûf ve husûf namazları da (Güneş ve Ay tutulması zamanlarında kılınan namazlar), Peygamberimizin (s.a.v.) önem verdiği nafile ibadetlerdendi.

Resulüllah (s.a.v.), kendileri, gece namazını hiç terk etmez, hasta ve yorgun olduğu hâllerde bile oturarak kılar,⁽¹²⁾ müminleri de gece namazı kılmaya teşvik ederdi. Bununla ilgili bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“Geceleyin (uykudan) kalkıp namaz kılan, eşini de uyandırıp namaz kılmasına vesile olan adama Allah rahmet eder (rahmet etsin). Eğer eşi kalkmazlık ederse (uyandırmak için) yüzüne su serpsin. Geceleyin uykudan kalkıp namaz kılan ve eşini uyandırıp namaz kılmasına vesile olan kadına da Allah rahmet eder (rahmet etsin). Eğer eşi kalkmazlık ederse (uyandırmak için) yüzüne su serpsin.”**⁽¹³⁾

Namazın pek çok hikmeti vardır. Namaz kılan insan, kendini Allah’a (c.c.) daha yakın hisseder, imanı güçlenir, günah ve hatalardan uzaklaşır. Namaz, insanın duygu dünyasını zenginleştirir. Yüce Allah (c.c.), **“Doğrusu arınan ve Rabb’inin adını anıp namaz kılan, mutluluğa ermiştir.”**⁽¹⁴⁾ buyurarak namazın önemini belirtmiştir. Sevgili Peygamberimiz de (s.a.v.) namazı gözümün nuru diyerek övmüş ve **“... Benim mutluluğum namazdadır.”**⁽¹⁵⁾ buyurmuştur.

Namazda Rabb’inin (c.c.) yakınlığını hisseden insanda güçlü bir güven duygusu oluşur. Namaz kılan insan; her şeyin sahibi, sınırsız bir gücün yardımını yanında hisseder. Allah’ın (c.c.) merhamet ve

(9) bk. Ebu Dâvûd, Salât, 307.

(10) Tirmizi, De’avât, 100.

(11) Ebu Dâvûd, Tatavvu, 1.

(12) Ebu Dâvûd, Salât 307.

(13) Ebu Dâvûd, Salât, 307.

(14) Alâ suresi, 14-15. ayetler.

(15) Nesâî, İşretü’n-Nisâ, 1.

cömertliği ile sevdiklerine kavuşma yolunda ümitlenir. Bu güven duygusu, insanın cesaretini artırır. Onu ümitsizlik ve yalnızlık duygusuna kapılmaktan korur. Namazın sağladığı iç huzur ve gönül genişliğiyle insan, geleceğe umutla bakar.

Hız. Peygamber (s.a.v.) namazlarını üstün bir kulluk şuuruyla eda eder. Ashabına da bu şekilde eda etmelerini öğretirdi. Ashabı Hız. Peygamber'den (s.a.v.) nasıl öğrendiyse o şekliyle namazını kılardı. O, ibadetlerde insana gücünün üstünde bir görev yüklemeydi. Kolay ve devamlı olan ibadeti tavsiye eder, Müslümanlardan ibadetlerini yaparken yalnızca Allah'a (c.c.) kul olma düşüncesi taşımalarını isterdi. İbadetlerin bir külfet olarak görülmemesini, hayatın bir parçası olarak yapılmasını öğütlerdi.

Allah (c.c.), Kur'an'da namaz ibadetinin insan için huzurun kaynağı olacağını belirtmiştir.⁽¹⁶⁾ Biz de her gün beş vakit namazda Allah'ın (c.c.) huzuruna kabul edilmekten onur ve heyecan duyarız. Günahlarımızı itiraf etmenin hüznünü, affedilmenin umudunu ve Allah'a (c.c.) söz vermenin kararlılığını yaşarız. Yüce Allah'ı (c.c.) sevmenin ve onun tarafından sevilmenin huzur ve mutluluğunu hissederiz.

Bilgi Notu

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ
سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ

“Kulun Rabb'ine en yakın olduğu (an) secde hâlidir. Öyleyse (secdede iken) çokça dua ediniz.”

(Müslim, Salât 215.)

Namaz, kişileri temizliğe alıştıırır. İnsanların maddi ve manevi yönden temiz olmalarını sağlar. Namaz kılan insan günah işlememek için Allah'a (c.c.) söz verir. İyi bir insan olmak için kararlılık gösterir. Böylece abdestle maddi kirlerinden arındığı gibi namazla da günahlarından arınmış olur.

Namaz, birlikte yaşama ve dayanışma bilincini geliştirir. Dinimize göre bazı namazların toplu hâlde (cemaatle) kılınması zorunludur. İslamiyet birlik ruhu içerisinde ibadet etmeyi önemser. Cemaat hâlinde kılınan namazlarla belli bir düzen ve disiplin içerisinde, topluca hareket edebilme bilinci kazanılır.

2. Peygamberimizin Hayatında İnfak ve Zekât

İnfak, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için insanın kendisine verilen malların şükrünün bir göstergesi olarak onun emrettiği yerlere harcama yapması ve bağışta bulunmasıdır.⁽¹⁷⁾ İnfak etmek, yani kişinin kendine ait malından bir kısmını fakir ve kimsesizlerle paylaşması Kur'an-ı Kerim'de tavsiye edilmiş ve Müslümanlar infakta bulunmaya teşvik edilmiştir. Bununla ilgili bir ayette Yüce Rabb'imiz şöyle buyurur: **“Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”**⁽¹⁸⁾

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), hem zekâtı hem de infakta bulunmayı Müslümanlara ısrarla emrederdi. Bu konunun ihmal edilmesi hâlinde, toplumun karşı karşıya kalabileceği durumu da şöyle açıklamıştır: **“Cimrilikten sakınınız. Çünkü cimrilik, sizden öncekileri helak etmiş; onları kan dökmeye ve haramı helal görmeye sevk etmiştir.”**⁽¹⁹⁾

(16) bk. Ra'd suresi, 28. ayet.

(17) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 170.

(18) Bakara suresi, 261. ayet.

(19) Müslim, Birr, 56.

Aç kalan, yoksulluk içinde kıvranan insan, doğru yoldan şaşabilir; birtakım yanlışlar içine girebilir. Hırsızlık, gasp, soygun gibi suçlara bulaşabilir. Bütün bunlar büyük günahlardan olduğu hâlde, nefesine uyup yahut kendisini çaresiz hissedip bu tür haramları işleyebilir. İşte bütün bu kötülükleri önlemek; yoksul ve muhtaçlara yardım etmekle, yetim, öksüz ve kimsesizleri korumakla mümkün olur.

Resulüllah (s.a.v.), sadaka veren, infakta bulunan cömert bir kimse ile hayır yapmaktan kaçınan cimri kimseyi, üzerlerinde demir zırh bulunan iki kişiye benzetirdi. Infakta bulunan kimsenin üzerindeki zırhın genişleyip uzayacağını, ayak izlerini bile sileceğini yani bu kimsenin gönlünün ferahlayıp huzur ve mutluluk içinde olacağını ve günahlarının affedileceğini müjdelerdi. Cimri kimsenin ise üzerindeki zırhın gittikçe daralarak kendisini sıkacağını ve istese de bu sıkıntıdan kurtulamayacağını yani onun sürekli sıkıntı ve üzüntü içinde olacağını söylerdi.⁽²⁰⁾

O, verebileceği ne varsa çekinmeden verirdi. Kimine para verir, kimine yemek yedirir, kimine elbise giydirdi. Alacağından bazen vazgeçerdi.⁽²¹⁾

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kendilerine karşı şefkat ve ilgi gösterdiğini bilen kimsesizler, ona gelir ve ondan yardım isterdi. Bir gün, bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelerek "Ben açım." dedi. Allah'ın Resulü eşine haber göndererek ondan yiyecek bir şeyler göndermesini istedi. Eşi "Seni peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki evde sudan başka bir şey yok." diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) ahabına dönerek **"Bu gece bu şahsı kim misafir etmek ister?"** diye sordu. Ensardan biri "Ben misafir ederim, ey Allah'ın Resulü!" dedi ve o yoksulu evine götürerek karnını doyurdu.⁽²²⁾

Etkinlik

"Allah'ın rızasını kazanmak arzusuyla ve kalben mutmain olarak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yüksekçe bir yerdeki güzel bir bahçenin durumu gibidir ki, bol yağmur alınca iki kat ürün verir. Bol yağmur almasa bile ona çiseleme yeter. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir."

(Bakara suresi, 265. ayet.)

Yukarıdaki ayet mealine göre infak etmenin kişiye kazandırdıkları nelerdir? Arkadaşlarınızla bu konuyu tartışınız.

Sözlükte "artma, çoğalma, temizlik, bereket, iyi hâl ve övgü" anlamlarına gelen zekât, dinî bir terim olarak belirli bir malın bir kısmının Allah rızası için muayyen kişilere verilmesi demektir. Zekât, İslam'ın beş temel esasından biri olup hicretin ikinci yılında Medine'de farz kılınmıştır.⁽²³⁾

Zekât, zengin Müslümanların yerine getirebileceği bir ibadettir. Dinen, zengin Müslümanların dinî bir görev olarak her yıl mallarının ve paralarının yüzde iki buçukunu ibadet niyetiyle fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermeleridir.

Zekât ibadetinin amacı, toplumda yardımlaşmayı yaygınlaştırmak, yoksulları korumak ve toplumda ki sosyal dengeyi sağlamaktır. Kur'an-ı Kerim'de zekâtın mutlaka yerine getirilmesi gereken bir ibadet olduğunu belirten pek çok ayet vardır. Bunlardan birinde Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: **"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Kendiniz için her ne iyilik işlemiş olursanız, Allah katında onu bulursunuz. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görür."**⁽²⁴⁾

(20) bk. Buhari, Zekât, 28; Müslim, Zekât, 75 ve 81.

(21) bk. Müslim, Musakât, 109.

(22) bk. Buhari, Menâkıbü'l-Ensar, 10.

(23) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 711.

(24) Bakara suresi, 110. ayet.

Etkinlik

Dinimize göre zekâtın nelerden verilebileceğini araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yerine getirdiği temel ibadetlerden biri de zekâttır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), toplanan zekât mallarını hiç bekletmeden ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Kendisi zengin biri olmadığı hâlde aile efradı olan ehl-i beytin zekât mallarından yararlanmalarına izin vermezdi. O, ömrü boyunca zekât gelirlerinden yararlanmamış; ev halkının da yararlanmalarına izin vermemiştir.

Yazalım

“Sadakalar (zekâtlar) Allah’tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslam’a) ısıdırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda olana, yolda kalana mahsustur. Allah pek iyi bilendir, hikmet sahibidir.”

(Tevbe suresi, 60. ayet.)

Yukarıdaki ayet mealinden zekât verilecek kişilerin kimler olduğunu belirleyerek aşağıya listeleyiniz.

.....

.....

.....

.....

Hiz. Peygamber (s.a.v.) “**Namaz kıldığı hâlde zekât vermeyen kimsenin namazının hayrı yoktur!**”⁽²⁵⁾ buyurarak Müslümanları, zekâtlarını vermeye ve zekât dışında infak ve tasadduk etmeye davet ederdi. Hiçbir malın ihtiyaç fazlasını elinde ve evinde tutmaz, infak eder; komşularına ve muhtaçlara gönderirdi.

Peygamberimiz (s.a.v.) zekâtını verirken veya birine yardımda bulunurken gösteriştten kaçınır, karışındaki kişiye onu incitmeden yardım ederdi. Zekâtı başa kakanların ve zekâtla gösteriş yapanların ahirette azaba uğrayacağını söylediler. Zekâtın fakirin hakkı olduğunu, bu hakkı ödemenin bir borç olduğunu, zekât sayesinde zengin ile fakir arasında kardeşlik ve gönül bağlarının güçleneceğini belirtti.

Peygamberimizin (s.a.v.) hayatında zekât ve infakın önemli bir yeri vardır. O, Yüce Allah'ın (c.c.) verdiği nimetleri ihtiyaç sahipleriyle paylaşmaya büyük önem verirdi. Bizler de Peygamberimizin (s.a.v.) hayatında zekâtın ve başkalarına yardım etmenin önemini bilmeliyiz. Kimsesizlere ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmeliyiz. Bunun için de çok çalışmalı, üretken bireyler olmalı ve helalinden kazanmaya gayret etmeliyiz.

Bilgi Notu

Zekât, imkânı olan kimseler için farz olan bir ibadettir; zekât veren kimse öncelikle Allah'ın (c.c.) bu emrini yerine getirmiş olur.

Zekât, Yüce Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlere karşı bir şükürdür. Her şeyin şükürü, kendi cinsiyle ödenir; malın şükürü de zekâttır.

Zekât, Allah'ın (c.c.) rızasını kazandıran bir ibadettir. Yüce Allah, zekâtını verenlerin malını korur ve artırır.

Zekât, sosyal dayanışmayı ve kaynaşmayı sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Zekât sayesinde zengin ile yoksul arasında kardeşlik ve sevgi bağı oluşur.

Zekât, ekonomiyi canlandırır.

Zekât; insanı mal esiri olmaktan, cimrilikten ve bencillikten kurtarır.

Zekâtını veren kişi, muhtaçlara yardım ederek güzel bir iş yapmış olmanın huzur ve mutluluğunu yaşar.

Etkinlik

أَنْفَقِي وَلَا تُحْصِي فَيُحْصِيَ اللَّهُ عَلَيْكَ
وَلَا تُوعِي فَيُوعِيَ اللَّهُ عَلَيْكَ

“İnfak et. Sayıp durma. Allah da sana karşı nimetini sayıp esirger. Sakın para biriktirip saklama ki Allah da senden bereketini saklamasın.” (Buhari, Hibe, 15.)

İnfak etme ile cimriliğin insanın sosyal hayatı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri neler olabilir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

(25) Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, C 3, s. 62.

3. Peygamberimizin Hayatında Oruç

Etkinlik

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا
غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

“Kim inanarak ve karşılığını Allah’tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları affedilir.”

(Buhari, İman, 28.)

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisini arkadaşlarınızla yorumlayarak orucun sosyal hayattaki etkileri ile ilgili çıkarımlarda bulunuz.

Oruç, İslam’ın beş temel şartından biri olarak sorumluluk çağına gelmiş olan Müslümanların ibadet niyetiyle imsak vaktinden itibaren güneşin batışına kadar yemeden, içmeden ve cinsel yakınlıktan uzaklaşmaları suretiyle yerine getirilen bir ibadettir.⁽²⁶⁾

Oruç ibadeti, Ramazan ayında yerine getirilen temel ibadetlerimizden biridir. Hicretin ikinci yılında farz kılınmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) de Ramazan ayı boyunca oruç tutar, teravih namazı kılar, çokça Kur’an okurdu.

Peygamberimiz (s.a.v.), Ramazan ayında ibadetlerini daha da artırırdı. Hz. Aişe’nin (r.a.) söylediğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Ramazan ayının son on gününe girince ibadete daha çok önem verir, ailesini de ibadet için uyandırır. Diğer vakitlere kıyasla daha çok ibadet eder ve Müslümanlara bunu tavsiye ederdi.⁽²⁷⁾

Etkinlik

Kul miracı namazın, ebedî huzurunu,
İftar saatlerinin, yüzlerdeki nurunu,
Zekât borcu vermenin, mukaddes onurunu,
Bizler senden öğrendik, Ya Hazreti Muhammed.

Cengiz Numanoğlu
(Bütün Şiirleri, s. 126.)

Yukarıdaki dörtlükte ibadetler hangi özellikleriyle anlatılmıştır. Arkadaşlarınızla konuşunuz.

(26) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 290.

(27) bk. Müslim, İtikâf, 7.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), farz olan ramazan orucunun dışında çokça nafil oruç tutardı. En çok nafil orucunu şaban ayında tutar, bunun sebebi sorulduğunda Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle cevap verirdi: **“Şaban ayı, recep ile ramazan arasında değerli bir aydır. Halk bunun faziletinden habersizdir. Şaban ayında işlenen ameller, âlemlerin Rabb’i olan Cenab-ı Allah’ın huzuruna yükseltilir. Ben de salih amellerimin bu ay içinde Cenab-ı Hak huzuruna yükseltilmesinden haz duyarım.”**⁽²⁸⁾

Peygamberimiz (s.a.v.) her ayın başında üç gün oruç tutardı. Bu üç günü bazen ayın ortasına, bazen sonuna denk getirdiği de olurdu. Haftanın pazartesi ve perşembe günleri çoğunlukla oruç tutardı. Bazen bir ayın bir haftasında cumartesi, pazar ve pazartesi günlerini; diğer ayın aynı haftasında çarşamba, perşembe günlerini oruçlu geçirirdi.⁽²⁹⁾

Ayrıca ramazandan sonra gelen şevval ayında altı gün oruç tutulmasını tavsiye ederdi.⁽³⁰⁾

Bundan başka, muharrem ayının dokuzuncu ve onuncu yahut onuncu ve on birinci günlerinde (iki gün) aşure orucu tutmak; zilhicce ayının ilk dokuz gününde oruç tutmak da Peygamberimizin (s.a.v.) tavsiyeleri arasında yer almaktadır.⁽³¹⁾

Senenin muhtelif günlerini oruçla geçiren Peygamberimiz bazen bu oruçları o derece peş peşe devam ettirirdi ki herkes onun devamlı oruç tutacağını zannederdi. Fakat Peygamberimiz, daha sonra oruçlarına ara verirdi.⁽³²⁾

Bilgi Notu

Peygamberimiz (s.a.v.) her zaman olduğu gibi iftar vaktinde de dua ederdi. Onun (s.a.v.) iftar ederken yaptığı farklı dualar vardır. Bunlardan en çok bilinen duası şöyledir.

اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ
وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ

“Allah’ım senin için oruç tuttum, sana inandım, sana güvendim. Senin verdiğin rızıkla orucumu açıyorum.”

(İbn Mâce, Sıyâm, 48.)

Oruç, aynı zamanda bir sabır ibadetidir. Açlığa, susuzluğa, zorluklara, güçlüklerle, aşırı dünyevi duygulara karşı sabretmeyi öğretir. Sabırdan yoksun kişiler böyle bir ibadeti yapmakta zorlanır. Bu sabrı gösterenlerin mükâfatı, hem bu dünyada hem de ahirette büyüktür. Hz. Peygamber (s.a.v.) **“Bir kimse Allah yolunda bir gün oruç tutarsa Allah bu tutulan oruç sebebiyle o kimsenin yüzünü cehennem ateşinden yetmiş sene sürecek mesafelik yere uzaklaştırır.”**⁽³³⁾ buyurarak sabrın mükâfatını en güzel şekilde dile getirmiştir.

(28) Nesâî, savm, 70

(29) bk. Tirmizi, Şemâil, 51.

(30) bk. Nevevi, Riyazü’s-Salihin ve Tercümesi, C 2, s. 510.

(31) bk. Müslim, Sıyâm, 194; Tirmizi, Savm, 54.

(32) bk. İlmihâl, C 1, s. 386.

(33) bk. Buhari, teheccüd, 11.

Oruç ibadeti, bireyin sosyal hayatında önemli değişiklikler yapar. Toplumsal barış ve birlikteliğin sağlanmasında etkin rol oynar. Çünkü oruç tutan insan kötü söz söylemez, kavga etmez. Oruç ibadetinde insanın sadece aç kalması amaçlanmaz aynı zamanda el, dil ve gönlün de oruç tutması sağlanmış olur.

Etkinlik

مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ
فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ

“Kim yalan sözü ve onunla ameli terk etmezse (bilsin ki) onun yiyip içmesini bırakmasına Allah’ın ihtiyacı yoktur.”

(Buhari, Savm 8.)

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hadisini arkadaşlarınızla yorumlayarak çıkarımlarda bulununuz.

4. Peygamberimizin Hayatında Hac

Hac, Mekke’de bulunan Kâbe’yi ve civarındaki kutsal olan özel yerleri, belirli vakti içinde, usulüne uygun bir şekilde ziyaret ederek ve yapılması gereken diğer menasiki yerine getirerek yapılan bir ibadettir.⁽³⁴⁾

İslam dininin beş temel esasından biri olan hac ibadeti, hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmıştır. Hac, ekonomik ve sağlık şartları uygun olan her Müslüman’a farzdır. Bu nedenle gerekli şartları taşıyan herkesin ömründe bir kez hac ibadetini yapması dinimizin bir emridir. Konuyla ilgili Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur: “...Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah’ın insanlar üzerinde bir hakkıdır...”⁽³⁵⁾ Peygamberimiz de (s.a.v.) haccın önemi ve farziyetini belirtmek için şöyle buyurdu:

Hac, imkânı olanlara farz bir ibadettir.

أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فُرِضَ عَلَيْكُمُ الْحَجُّ فَحُجُّوا

“Ey insanlar! Allah (c.c.) size haccı farz kılmıştır. O hâlde haccediniz.”⁽³⁶⁾

(34) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 210.

(35) Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.

(36) Müslim, Hac, 412.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) büyük bir istek ve hassasiyet içinde ömründe bir defa hac yaptı. Sahabeye haccın nasıl yapılacağını anlattı. O, bir hadisinde haccın insanların günahlarından arınma vesilesi olduğunu şöyle müjdelemiştir: **“Bir kimse hacceder, hac sırasında kötü söz ve günahlarından uzak kalırsa annesinden doğduğu günkü gibi tertemiz ve günahsız olarak (evine) döner.”**⁽³⁷⁾ Başka bir hadisinde de hac yapanlara **“Makbul bir haccın mükâfatı ancak cennettir.”**⁽³⁸⁾ müjdesini verdi.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) hac sırasında Kâbe’yi hürmetle tavaf ederdi. İnsanlara hac sırasında incitici söz ve davranışlardan sakınmalarını öğütlerdi. O, hac ibadeti konusunda kolaylaştırıcıydı. Sahabeden birinin, babasının çok yaşlı olmasından dolayı hac yapamayacağını söylemesi üzerine **“Babanın yerine hac ve umre yapiver.”**⁽³⁹⁾ diyerek sağlık şartları müsait olmayanların yerlerine hac yapılabileceğini söylemiştir.

Umre; hac mevsiminin dışında, ihramlı olarak Kâbe’yi tavaf edip Safa ile Merve arasında say yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle ihramdan çıkılarak yapılan ibadete denir.⁽⁴⁰⁾

Etkinlik

Peygamberimize (s.a.v.) amellerin hangisi daha faziletlidir? diye sorulunca, o; şöyle buyurmuştur: **“Allah’a ve Resulüne iman etmektir.”** Sonra hangisidir? diye sorulduğunda; **“Allah yolunda cihattır.”** buyurur. Sonra hangisidir? diye sorulduğunda ise, **“Kabul olunmuş hacdır.”** buyurmuştur.

(Buhari, Hac, 4; İman, 18.)

Yukarıdaki hadisi sınıfınızda okuyarak arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Hac ibadetinin maddi ve manevi pek çok hikmeti vardır. Namaz, oruç ve zekât ibadetlerine verilen önem kadar hac ibadetinin de İslam dininde önemli bir yeri vardır. Hac ibadeti; namaz, oruç ve zekâtın bazı özelliklerini içinde barındırır. Hacca giden mümin, namazlarda yöneldiği Kâbe’ye gitmiş olur. Böylece namazda yaşadığı, Allah’la (c.c.) buluşma isteğini daha yakından hissetmeye başlar. İhramlı iken birtakım istek ve arzulardan geri durması da oruç ibadetini çağırıştırır. Hacda toplumsal bütünleşme, kaynaşma, yardımlaşma ve dayanışma daha kapsamlı bir şekilde gerçekleşir. Farklı unvanlara ve ekonomik güce sahip insanların eşit statüde bir araya gelmesi ve topluca ibadet etmesi, bir bakıma ahirette dirilişi ve Allah’ın (c.c.) huzurunda toplanışı simgeler.

Bilgi Notu

Kâbe’yi ziyaret, hac mevsiminde ve Arafat vakfesiyle birlikte yapılırsa “hac”; belli bir zamana bağlı olmayarak ve Arafat’ta vakfeye durmadan yapılırsa “umre” adını alır.

Hac, senenin belirli bir zamanında yapıldığı hâlde, umre her zaman yapılabilir. Ramazanda yapılan umre ise daha faziletlidir.⁽⁴¹⁾

(37) Buhari, Hacc, 4.

(38) Müslim, Hacc, 437.

(39) Ebu Dâvûd, Menâsik, 25.

(40) Dini Terimler Sözlüğü, s. 372.

(41) bk. Buhari, Umre, 4. Müslim, Hac, 222.

Hac yapmaya gidenler, umre de yaparak bu iki görevi birlikte yerine getirmiş olurlar.

Peygamberimiz (s.a.v.) “**Umre, diğer umreye kadar ikisi arasındaki zaman içinde işlenen günahlara keffârettir. Kabul olunmuş bir haccın karşılığı da ancak cennettir.**”⁽⁴²⁾ buyurarak hacda önem verilmesi gereken hususlara dikkat çekmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) dört defa umre, bir defa da hac yapmıştır.⁽⁴³⁾ Resulullah (s.a.v.) haccın farz kılınmasından sonra hicretin onuncu senesinde haccını yapmıştır. Hayatının son yılında yaptığı bu hacca da “Veda Haccı” denmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) ve arkadaşlarının yaşadığı o mukaddes beldeler ziyaret edilerek İslam tarihinde “Asr-ı Saadet” yani mutluluk çağı diye vasıflandırılan o dönem, sanki yeniden yaşanır; manevi değerlere bağlılık daha da canlanıp kuvvetlenir ve bu görevi yerine getiren Müslüman için tertemiz, yepyeni bir hayat başlar.

Bizler de Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yaptığı farz ibadetleri yerine getirmeye özen göstermeliyiz. İbadetlerimizi sadece Allah’a (c.c.) kulluk etmek ve onun rızasını kazanmak için yapmalıyız.

Bilgi Notu

Hac ve umrede Müslümanların ihramlı olarak dillerinden düşürmedikleri telbiyenin insan psikolojisi üzerindeki etkisi büyüktür. İnsan eğitiminde oldukça anlamlı olan telbiye şöyledir:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ
إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكُ لَا شَرِيكَ لَكَ

“Buyur Allah’ım, buyur! Davetini duydum, sana yöneldim, şerikin (ortağın) yok Allah’ım! Hamd sanadır, nimet senin, mülk senindir. Şerikin yok Allah’ım!”

(Müslim, Hac, 1184.)

5. Peygamberimizin Hayatında Cihat

Cihat; çalışmak, bir işi başarmak için elden gelen bütün gayreti sarf etmek demektir. Terim olarak dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırma-ya çalışmak, İslam’ı tebliğ etmek, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermektir.⁽⁴⁴⁾

Dinimize göre cihadın savaştan ibaret olduğunu düşünmek, gerçeği yansıtmadığı gibi cihada yalnız savaş anlamının verilmesi, cihadın Kur’an ve sünnette ifade edilen anlam ve kapsamı bakımından eksik ve yanlıştır.⁽⁴⁵⁾

(42) Buhari, Umre, 1.

(43) Buhari, Umre, 3; İbn Mâce, Menasik, 50.

(44) Ahmet Özel, “Cihad”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 527.

(45) Ahmet Özel, “Cihad”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 528.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), insanlığın iyiyi ve güzeli bulması için yapılan çalışmaları cihat kavramıyla açıkladı. Kur'an-ı Kerim'de buna "emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker" denir. Emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker; kötü söz, davranışlara ve kötü ahlaka karşı tavır alıp hayatın her alanında dinin ve aklın emretmiş olduğu hayır ve güzellikler yerleşinceye kadar insanların elleriyle, mallarıyla, dilleriyle yapmış oldukları her türlü gayret ve çalışma olarak ifade edilir.⁽⁴⁶⁾ Bu çerçevede Hz. Peygamber'e (s.a.v.), "Amellerin en faziletli hangisidir?" diye sorduklarında o, "**Allah'a inanmak ve O'nun yolunda cihat etmektir.**"⁽⁴⁷⁾ buyurdu.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) çalışmaya ve cihada büyük önem verir, cihat edilmeden toplumun düzelmesinin mümkün olmayacağını düşünürdü. Hz. Muhammed (s.a.v.), içine düştükleri yanlışlardan kurtarmak için peygamberlik görevi gereği insanları hikmet ve güzel öğütle İslam'a davet ederdi. Bu iyi niyetli yaklaşıma rağmen Mekke'nin ileri gelenleri, İslam'ı anlatmaktan vazgeçmesi için ona çeşitli yaptırımlar uyguladılar. Bazı Müslümanlar şehit olmasına rağmen Peygamberimiz (s.a.v.) Allah'ın (c.c.), **(Ey Muhammed!) Rabb'inin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Şüphesiz senin Rabb'in kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir...**"⁽⁴⁸⁾ ve "**Onların söylediklerine sabret ve onlardan güzellikle ayrıl.**"⁽⁴⁹⁾ ayetleri gereğince müşriklerin eziyetlerine karşı şiddet kullanmadı. Baskı ve kötülüklerin dayanılmaz hâle gelmesi üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) ve bazı Müslümanlar, Mekke'den Medine'ye hicret etmek zorunda kaldılar.⁽⁵⁰⁾

Allah (c.c.) rızası için insanlığın yararına yapılan çalışmalarda cihattır.

Medine'ye hicret ettikten sonra Hz. Muhammed (s.a.v.), toplumsal barışa öncülük ederek birbirleriyle sürekli kavgalı olan Evs ve Hazreç kabilelerini barıştırdı. Mekke'den gelen muhacirlerle Medineli ensarı kardeş ilan etti. Böylece birbirine kenetlenmiş, dinamik bir İslam toplumunun temelini attı. Daha sonra Müslümanlarla Medineli Yahudiler arasında birlikte yaşamının ilkelerini içeren, "Medine Sözleşmesi"ni imzaladı. Bu sözleşmeye göre Müslümanlar ve Yahudiler, eşit haklara sahip olacaklar, birbirlerine yardım edecekler ve Medine'yi birlikte savunacaklardı. Bu sözleşme, tek bir tarafın hâkimiyetine değil tarafların katılımına yer vermiş olması, her iki kesimin inançlarının korunması; can, mal ve sosyal haklarının güvence altına alınması açısından çok önemlidir.

(46) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 73.

(47) Nesâî, Cihat, 25.

(48) Nahl suresi, 125. ayet.

(49) Müzzemmil suresi, 10. ayet.

(50) Hac suresi, 40. ayet.

Kur'an-ı Kerim'de cihadla ilgili ayetlerin bir kısmı düşmanla savaşmak, bir kısmı da Allah'ın (c.c.) rızasına uygun bir şekilde yaşama çabası anlamında kullanılmıştır.⁽⁵¹⁾

İnsanlık için gönderilen son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.), her konuda olduğu gibi barış konusunda da örnek bir insandır. O, insanlığa bir rahmet ve umut olmak için gönderildi. Peygamber olmadan önce de "Muhammedü'l-Emin" (Güvenilir Muhammed) olarak tanınıyordu. Bu nedenledir ki Hz. Muhammed (s.a.v.), yaşadığı Mekke'de haksızlığa uğrayan güçsüz ve korunmasız kimselerin hakkını korumak amacıyla kurulan Hilf-ü'l-Fudûl'a (Erdemliler İttifakına) katılmıştı.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) toplumsal huzurun sağlanmasına ve insanların bir arada barış içinde yaşamalarına büyük çaba harcamıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) için savaş; insanlar arasında barış, güven ve huzurun sağlanmasına engel olan olumsuzlukları ortadan kaldırmak için başvuru olan son seçenektir. İslam, insanlar arasında ortaya çıkan sorunların karşılıklı iyi niyet ve görüşmelerle giderilmesini önerir. Kur'an bu konuda şöyle buyurmaktadır: **"Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti göstereyim mi? Allah'a ve Resûlü'ne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır. İşte bu taktirde O, sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere, Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur."**⁽⁵²⁾

Etkinlik

جَاهِدُوا بِأَيْدِيكُمْ وَالسِّنِّتِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ

"Ellerinizle, dillerinizle ve mallarınızla cihat edin."

(Nesâî, Cihat, 48.)

Peygamberimizin (s.a.v.) hadisine göre;

"İnsanın eliyle, diliyle, malıyla cihat etmesi" ne demektir?

Sınıfınızda arkadaşlarınızla konuşarak çıkarımlarda bulununuz. Cihadı toplum huzuru açısından değerlendiriniz.

Bilgi Notu

Siyer: Hz. Muhammed'in hayatını, onun yaşayış biçimini, niteliklerini, ahlakını, savaşlarını anlatan ve İslam tarihi içinde yer alan özel bir ilim dalıdır.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 332.

Megazi: Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen siyer ilminin bir kolu olarak Hz. Peygamber'in savaşları ile ilgili bilgileri içeren kitaplardır.

Dinî Terimler Sözlüğü, s.228.

Savaş, Peygamberimizin (s.a.v.) en son başvurduğu bir eylemdi. Peygamberimiz (s.a.v.) zulmü ortadan kaldırmak, kendisini savunmak, haksızlığa uğrayanları himaye etmek için zaman zaman savaşmak durumunda kalmıştır.

(51) Ahmet Özel, "Cihad", bk. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 527. bk. Hucurat suresi, 15. ayet. Furkân suresi, 52. ayet.

(52) Saff suresi, 10-12. ayetler.

Müslümanların bilimsel, kültürel, ekonomik, ulusal ve uluslararası her türlü başarıya ulaşmak için belirli ilkeler dâhilinde ve usulüne uygun olarak malları, elleri ve dilleriyle cihat etmeleri⁽⁵³⁾ üzerlerine yüklenen önemli bir sorumluluktur. Yerine göre dille yapılan cihat daha etkili olabilir. Dille cihadın etkisini, şiirin zirvede olduğu bir dönemde peygamber olarak gelen Resulullah Efendimiz (s.a.v.) şu sözünü açıklamıştır: **“Mümin kılıcıyla ve diliyle cihat eder. Canını elinde tutan Allah’a yemin ederim ki sizin (müşrikler ile ilgili sözleriniz / şiirleriniz) sanki ok yarası gibi onlarda derin izler bırakır.”**⁽⁵⁴⁾

Bilgi Notu

Cihat, çok kapsamlı ve canlı tutulması gereken bir kavramdır. Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerinde cihat kavramına farklı anlamlar yüklenmiştir. Buna göre cihat:

- Savaş ve savunmadır.
- İnsanın kendi nefsi ve şeytanla mücadele etmesidir. Buna mücahede de denir.
- İlmî, fikrî ve entelektüel çalışmalardır. Tefekkür etmek ve içtihadta bulunmak bu kapsamdadır.
- İnsanlara hizmet etmek ve haksızlıkla mücadele etmektir.

(Abdurrahman Çetin, *Peygamberimiz ve Sosyal Hayatı*, s. 19.)

Etkinlik

“Mücâhid, kendi nefsiyle cihat edendir.”

(Tirmizi, *Fedailü'l Cihat*, 2.)

“Müşriklere karşı mallarınız, nefisleriniz ve dillerinizle cihat edin.”

(Ebu Dâvûd, *Cihat*, 17.)

“Cihadın en faziletlisi zalim sultanın yanında hakkı söylemektir.”

(Tirmizi, *Fiten* 13.)

“Dullar ve düşkünler için çalışan kişi, Allah yolunda cihat eden kimse gibidir.”

(Buhari, *Nafakât*, 1; Müslim, *Zühd*, 41.)

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadislerini arkadaşlarınızla okuyunuz. Buna göre cihadın algılanma biçimlerini değerlendiriniz.

Bu hadislerde de görüldüğü üzere cihat sadece savaşmak anlamına gelmemekte; insanın kendini olgunlaştırma çabası içinde olması, ibadetlerini yapması, zayıf ve düşkünlere yardım etmesi, ana baba-sının hizmetinde bulunması, sorumlu ve şuurlu bir mümin olmaya gayret etmesi vb. hususlar da bu kapsam içinde değerlendirilmektedir.

(53) bk. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, C 3, s. 123.

(54) Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, C 6, s. 387.

Etkinlik

ÂSİM' DAN

.....

Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;

Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.

Biri ecdadıma saldırdı mı, hatta boğarım!..

— Boğamazsın ki!

— Hiç olmazsa yanımdan kovarım.

Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam;

Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.

Doğduğumdan beridir, âşığım istiklale;

Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale!

Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?

Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boyunum!

Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,

Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!

Adam aldırma da geç git!, diyemem aldırırım.

Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım!

....

Mehmet Akif Ersoy, (Safahat, s. 414.)

Mehmet Akif Ersoy'un yukarıdaki dizelerini arkadaşlarınızla sınıfınızda okuyunuz. Şiiri, Peygamberimizin (s.a.v.) cihat anlayışıyla ilişkilendirerek değerlendiriniz.

6. Peygamberimizin Hayatında Dua, Tevekkül ve Zikir

Peygamberimizin (s.a.v.) hayatında duanın, Allah'a (c.c.) güvenmenin ve onu zikretmenin önemli bir yeri vardı. Peygamberimiz (s.a.v.), zamanını tevbe, istiğfar, dua ve zikirle süsledi.

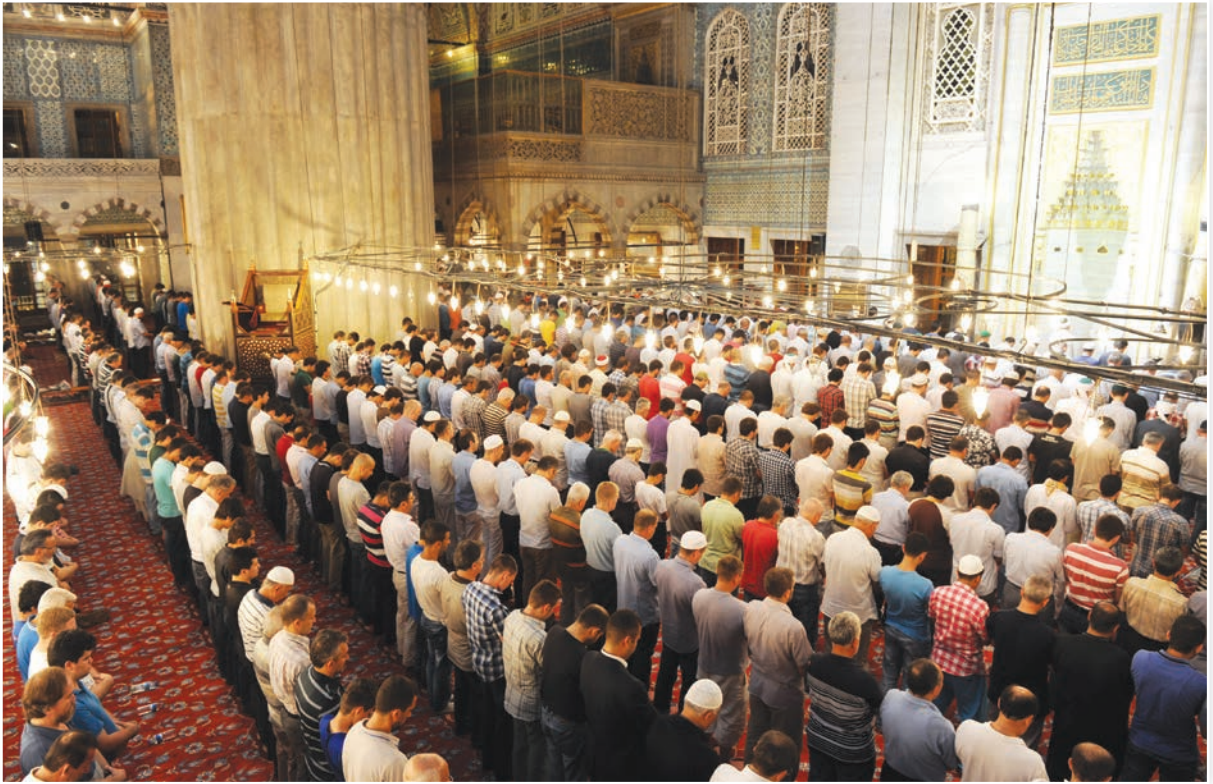
Resulullah'ın (s.a.v.) bize telkin ettiği aile hayatı, daima yüce yaratıcıyla irtibatlı bir hayatır. Yatarken, uyanınca, otururken, kalkarken, evden çıkarken, eve girerken, hasılı günlük hayatın bütün aşamalarında dua vardır. O, hayatını duadan kopmadan devamlı yaratıcı ile beraber ve ona karşı sorumluluk bilinci içinde sürdürdü.

Hayatımızın her anında Allah'a dua ve tevekkül etmeliyiz.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Yüce Allah'tan (c.c.) beden ve ruh sağlığı ile dünya ve ahiret mutluluğu isterdi. Hastalık, tabii afet, fakirlik, saptırıcı zenginlik, nefis ve şeytan, sıkıntı, üzüntü, zulüm, düşman, borç, darlık, güçsüzlük, zillet, cehennem, kabir azabı gibi olumsuzluklardan ve fitnelerden Allah'a (c.c.) sığınırdı.⁽⁵⁵⁾

Peygamberimiz, duayı kendisi için yaptığı gibi ümmeti için de yapardı. Bu bağlamda dua sadece kendimiz için değil, başka müminler için de yapılır; bu takdirde dua edenin kendisine de duasından pay vardır. Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisinde **“Yokluğunda din kardeşine hayır dua eden hiçbir Müslüman yoktur ki melek ona: ‘Amîn, onun bir misli de sana olsun.’ demiş olmasın.”**⁽⁵⁶⁾ buyurarak Müslümanların birbirlerine dua etmelerini ve hayır dilekte bulunmalarını tavsiye ederdi.

Namaz, duamız ve zikrimizdir.

Peygamberimiz (s.a.v.) Allah'a (c.c.) her zaman dua eder, Allah'tan (c.c.) yardım ister ve O'na güvenir. Bu hususa işaret eden bir ayette Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur: **“Asla ölmeyecek olan O diri varlığa (Allah'a) dayanıp güven ve O'na hamdederek yüceliğini dile getir. Kullarının günahlarından haberdar olma konusunda O kendi kendine yeterlidir.”**⁽⁵⁷⁾ Peygamberimiz (s.a.v.) ayetteki bu buyruk uyarınca daima Allah'a (c.c.) dayanıp güvenir. Ondan aldığı güçle tek başına giriştiği mücadeleyi, başladığı gündeki kararlılık ve cesaretiyle ömrünün sonuna kadar sürdürdü. Sonunda Yüce Allah (c.c.) ona vadettiği zaferleri nasip etti ve insanların kitleler hâlinde, Allah'ın (c.c.) dinine girdiği günleri kendisine gösterdi.

(55) İslam Ansiklopedisi, C 9, s. 534. (Madde: Dua, Selahattin Parlatır.)

(56) Müslim, Zikir, 86,87.

(57) Furkân suresi, 58. ayet.

Tevekkül, her hususta Allah'a (c.c.) güvenmek, dayanmak, teslim olmak, işlerini Allah'a (c.c.) havale etmek demektir. Allah'a (c.c.) tevekkül; Allah'ın (c.c.) yardımına, çalışanın emeklerini boşa çıkarmayacağına, sevabını, ücretini tam vereceğine, duaları kabul edeceğine, adil olduğuna ve haksızlık etmeyeceğine inanmak ve güvenmektir.⁽⁵⁸⁾

Allah'a (c.c.) yönelmemiz ve O'ndan (c.c.) yardım istememiz, başarılı olmamızın ve karşılaştığımız sıkıntıların çözümünün başlangıç noktasını teşkil eder. O'na (c.c.) dayanmamız ve güvenmemiz bize güç kazandırır. Yüce Rabb'imiz (c.c.) umulmayan, beklenmeyen yer ve yönlerden kolaylıklar ihsan eder. Çünkü O'nun (c.c.) her şeye gücü yeter.

Bilgi Notu

Hiz. Muhammed'den (s.a.v) Dua Örnekleri

Peygamberimiz dua etmeye önem vermiştir. O, bazı sözleriyle bizleri de dua etmeye teşvik etmiştir. Kendisi de sık sık dua etmiştir. Onun yaşamında bizlerin de yararlanabileceği güzel dua örnekleri vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Ey kalplere egemen olan Allah'ım! Kalbimi dininde sabit kıl”

(Tirmizi, De'avât, 124.)

“Allah'ım! Senden sevgini, seni sevenlerin sevgisini ve sana yakın kılacak her işi sevmeyi bana nasip etmeni niyaz ediyorum”

(Tirmizi, De'avât, 73.)

“Allah'ım! Kalplerimizi birleştir. Aramızı düzelt ve bizi kurtuluş yollarına ilet. Bizi karanlıklardan aydınlığa çıkar ve büyük günahların açığından da gizlisinden de uzaklaştır.”

(Ebu Dâvûd, Salât, 177, 178.)

“Allah'ım! Senden bana teslim olmuş bir kalb ve doğru söyleyen bir lisan lütfetmeni niyaz ediyorum.”

(Tirmizi, De'avat, 23.)

“Allah'ım! Faydasız ilimden, korkmayan kalpten, doymayan nefisten ve kabul olmayan duadan sana sığınırım.”

(Müslim, Dua, 73; Nesâi, İstiaze, 21.)

“Allah'ım! Sen affediciisin, cömertsin, affetmeyi seversin, beni de affet.”

(Tirmizi, De'avât, 84.)

Peygamberimiz Hiz. Muhammed (s.a.v.) Allah'a (c.c.) sıkça dua etmenin yanında Allah'ı (c.c.) çok zikrederdi. Zikir; Allah'ı (c.c.) anmak, hatırlamak, onu unutmamak, gaflet hâlinde olmamak; Allah'ın (c.c.) tekbir ve tesbih ifadelerini tekrarlamak anlamına gelmektedir.⁽⁵⁹⁾ Zikir; Allah'ı (c.c.) anmak ve onun yüceliğini ifade etmek amacıyla insanın yaptığı ibadet ve söylediği sözlerdir.

(58) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 658.

(59) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 715.

Zikir, Allah'ın (c.c.) yüceliğini dile getirmek ve manevi olgunluğa ulaşmak amacıyla yapılır. Kur'an-ı Kerim'de üç yüze yakın yerde zikir kelimesi geçmektedir.⁽⁶⁰⁾ Bu ayetlerde Allah'ı (c.c.) zikretme emredilmiş ve Allah'ı (c.c.) zikredenlerden övgüyle söz edilmiştir. Yüce Allah (c.c.) bu ayetlerden birinde şöyle buyurmaktadır:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

“Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin.”⁽⁶¹⁾ Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre en büyük zikir, namaz kılmaktır.⁽⁶²⁾

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “her an zikir hâlinde yaşamak”⁽⁶³⁾ suretiyle ümmetine örnek bir kişiydi. Her ne kadar dilinden tesbih ve tekbiri eksik etmese de o, ilim meclislerinin zikir meclisleri olduğunu beyan ederdi.⁽⁶⁴⁾

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), abdestli bulunmaya ve akşam yatarken de abdestli olarak yatmaya teşvik ederdi. Bu konuda çok hassas olan Peygamberimiz (s.a.v.) bunu şu şekilde ifade ederdi: “Kim yatağına temiz (abdestli) olarak girer ve uyku bastırıncaya kadar Allah'ı zikrederse gecenin herhangi bir saatinde uyanıp da Allah'tan dünya veya ahiret hayırlarından bir şey isterse Allahü Teâlâ (c.c.), istediğini mutlaka ona verir.”⁽⁶⁵⁾

Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir sözünde de “İçerisinde Allah zikir edilen ev ile içinde Allah zikredilmeyen evin misali, ölü ile diri gibidir.”⁽⁶⁶⁾ buyurarak Allah'ın (c.c.) adının anıldığı ev ile, Allah'ın (c.c.) adının anılmadığı evi güzel bir benzetmeyle anlatmıştır.

7. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Ömer (r.a.)

Hız. Ömer (r.a.), dört halifenin ikincisi ve Hız. Peygamber'in (s.a.v.) en önde gelen sahabilerinden biridir. Hız. Ömer (r.a.) fil olayından on üç sene sonra Mekke'de doğmuştur. Kureyş Kabilesi'nin Adıyoğulları boyundandır. İslam'dan önce Mekke eşrafı arasında yer almış ve Mekke şehir devletinin büyükelçilik görevini yapmıştır. Hız. Ömer (r.a.), Hız. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinin altıncı yılında Müslüman olmuştur. Hak ile batılı ayıran ve hakkın yanında yer alan anlamında 'Faruk' lakabıyla anılmıştır.⁽⁶⁷⁾

Hız. Ömer (r.a.) başlangıçta İslam'ın en büyük düşmanlarından iken peygamberliğin 6. yılında (M. 616) Hız. Peygamber'in (s.a.v.) bulunduğu Dâru'l-Erkâm'a giderek Müslüman oldu.

Hız. Ömer (r.a.), etkili konuşan iyi bir hatipti. Ahlak, şeref, adalet ve hürriyeti konu alan şiirleri sever, ezberler ve halka tavsiye ederdi. O (r.a.), güçlü bir muhakemeye sahipti.

Hız. Ömer (r.a.) yazılı levha

(60) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 716.

(61) Bakara suresi, 152. ayet.

(62) bk. Tâ-Hâ suresi, 14. ayet; Ankebût suresi, 45. ayet.; Cum'a suresi, 9. ayet.

(63) Ebu Dâvûd, Taharet, 9.

(64) Ebu Dâvûd, Sal'at, 2.; Abdurrezzak, el-Musannef, C 7, s. 207.

(65) Tirmizi, De'avât, 100.

(66) Müslim, Müsafirîn, 211.

(67) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 292.

Hız. Ömer (r.a.), sert bir mizaca sahip olup İslam'a karşı aşırı tepki gösterenlerin arasında yer almak-taydı. Sonunda o, "dedelerinin dinini inkâr eden ve tapındıkları putlara hakaret ederek insanları onlardan yüz çevirmeye çağıran" Hz. Muhammed'i (s.a.v.) öldürmeyi bile düşündü. Ancak Kur'an'ın merak uyandı-ran, çekici ve etkileyici ayetlerini de dinlemekten kendini bir türlü alamayan Hz. Ömer (r.a.), sonunda bu ayetlerden etkilenerek Müslüman oldu. Zaten kız kardeşi ve eniştesi de gizlice Müslüman olmuşlardı.⁽⁶⁸⁾

Etkinlik

Müslümanlardan Kudüs'ü sulh yoluyla ilk fetheden kişi Hz. Ömer'dir. Ebu Ubey-de bin Cerrah kumandasındaki İslam orduları Ehl-i İliya diye bahsedilen Kudüs aha-lisine "Ya Müslüman olacaksınız ya da Müslüman ülkenin vatandaşlığını kabul ede-ceksiniz." şeklinde bir teklif sununca uzun müzakerelerden sonra yerli halkın isteği üzerine Hz. Ömer, Hz. Ali'yi de yanına alarak Kudüs'ü teslim almaya gelmiştir. Hz. Ömer (r.a.) bizzat Kudüs'e giderek şehrin anahtarını Patrik Sophronios'dan 638 yı-lında teslim aldı. Hz. Ömer (r.a.), Kudüs halkıyla bir anlaşma yapmış ve bu anlaşma-da aşağıdaki şu hususlara yer verilmiştir:

"Rahman ve rahîm olan Allah'ın adıyla. Bu sözleşme, müminlerin emiri ve Allah'ın kulu Ömer tarafından, Eyle halkına verilen bir emandır. Onların canları, malları, kiliseleri, haçları, hastaları ve bütün fertleri için verilen güvencedir. Onların kiliseleri mesken yapılmayacak ve yıkılmayacaktır. İçindeki kutsal eşyaya doku-nulmayacaktır. Kimse dinî inanışından dolayı zorlanmayacak, kimseye asla zarar verilmeyecektir. Buna karşılık Eyle halkı da diğer şehirlerin halkı gibi cizye vere-cektir. Orada bulunan Rumlar çıkarılacak, fakat gidecekleri yere kadar onların gü-venlikleri sağlanacaktır. Çıkmak istemeyenler ise Eyle halkı gibi cizye verecektir."

(Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C 2, s. 93-94.)

Yukarıdaki metni okuyarak Hz. Ömer'in (r.a.), farklı dinlerden de olsa özgür-lüklere yaklaşımını değerlendiriniz.

Etkinlik

Müslüman olmaya karar veren ve Resulüllah'ın (s.a.v.) Dâru'l-Erkâm'da olduğu-nu öğrenen Hz. Ömer (r.a.), Safa Tepesi'nin yanında bulunan bu eve gitti. Müslü-manlar, bu sırada Dâru'l-Erkâm'da gizlice toplanıp ibadet eder, neler yapılacağını konuşur, Hz. Peygamber (s.a.v.), gelen ayetleri onlara tebliğ eder ve orada bulunan-larla bu ayetlerin müzakeresini yapardı. Hz. Ömer'in (r.a.), geldiğini öğrenen sahabi-ler endişelenmeye başladılar. Hz. Hamza: "Bu Ömer b. el- Hattab'dır. İyi bir niyetle geldiyse mesele yok. Eğer kötü bir düşüncesi varsa onu öldürmek bizim için kolay-dır." diyerek kapıyı açtırdı. Resulüllah (s.a.v.), Ömer'e; "**Müslüman ol ey Hattab'ın oğlu! Allah'ım ona hidayet ver!**" dedi. Daha önceden Müslüman olmaya karar vermiş olan Hz. Ömer (r.a.), hemen iman ettiğini açıkladı ve burada Müslüman oldu.

(İbn Hişâm, *Sireti Nebi*, C 1, s. 366-371.)

Hız. Ömer'in (r.a.) Müslüman olmasına etki eden faktörler nelerdir?

Hız. Ömer'in (r.a.) İslam'ı kabul etmesi Müslümanlara ne kazandırmıştır? Sı-nıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

(68) İrfan Yücel, *Peygamberimizin Hayatı*, s. 67.

Hiz. Ömer (r.a.), Müslüman olduktan sonra İslam'la ilgili hemen hemen her konuya aktif olarak katılmıştır. Resulüllah'ın (s.a.v.) önemli kararlar alacağı zaman görüşlerine başvurduğu kimselerin başında Hiz. Ömer (r.a.), gelirdi. Onun ileri sürdüğü bazı görüşleri destekler mahiyette ayetler geldiği kabul edilmektedir. Bu ayetler "Muvafakât-ı Ömer" diye adlandırılmıştır. Şarabın kesin biçimde haram kılınması⁽⁶⁹⁾ Peygamber'in (s.a.v.) evine gelen kimselerle hanımlarının perde arkasından konuşmasının daha uygun olacağı⁽⁷⁰⁾ ve münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selûl'un cenaze namazının kılınmaması gerektiği⁽⁷¹⁾ gibi hususlar bu konuda örnek olarak zikredilebilir. Hiz. Ömer (r.a.), Bedir, Uhud, Hendek Savaşları ile Hayber vb. gazvelerin hepsine ve çok sayıda seriyeye katılmış, bunların bazısında komutan olarak görev yapmıştır.

Hiz. Ömer (r.a.), sorunlara karşı net ve tavizsiz tavır koymakla tanınmıştır. Örneğin Hudeybiye'de yapılan antlaşmanın müşrikler lehine görünen maddelerine karşı çıkmış, Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) ısrarı ve Hiz. Ebu Bekir'in (r.a.), konuşmaları üzerine tavrını değiştirmiştir.

Peygamberimizin (s.a.v.) vefatından sonra Hiz. Ebu Bekir (r.a.) devlet başkanı (halife) oldu. Onun döneminde bazı savaşlarda birçok hafız şehit düştü. Hafızların azalmasından endişelenen Hiz. Ömer (r.a.), daha önce farklı materyallerde yazılı bulunan ayetlerin bir araya getirilip kitap hâline dönüştürülmesini teklif etti. Vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sabit (r.a.) başkanlığında bir komisyon kuruldu. Bu komisyonun titiz çalışmaları sonucunda ayetlerin yazılı olduğu malzemeler toplanarak yeniden kâğıtlara yazıldı ve kitap hâline dönüştürüldü.⁽⁷²⁾ Hiz. Ebu Bekir'in (r.a.), kısa halifelik döneminde de en büyük yardımcısı Hiz. Ömer (r.a.) oldu. Ona müşavirlik ve kadılık yaptı. Hiz. Ebu Bekir (r.a.) hastalanınca Müslümanlara namazı o kıldırdı.

Hiz. Ömer (r.a.) adaletli yönetimiyle ünlüydü.

Ancak Hiz. Ebu Bekir (r.a.), onlara hilafet için Hiz. Ömer'in (r.a.), uygun olduğunu söyledi. Sonra da Hiz. Osman'ı (r.a.) çağırarak Hiz. Ömer'i (r.a.), kendisinden sonra halife olarak belirlediğini ifade eden bir yazı kaleme aldırdı ve bu ahitnameyi halka okuttu. Halk da kabul edince Hiz.Ömer (r.a.), ikinci halife oldu.⁽⁷³⁾

(69) bk. Mâide suresi, 90-91. ayetler.

(70) bk. Ahzâb suresi, 53. ayet.

(71) bk. Tevbe suresi, 84. ayet.

(72) Buhari, Fedâilü'l - Kur'an, 3.

(73) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 189.

Hız. Ömer'in (r.a.) devlet başkanlığı zamanında Mısır, Suriye, Irak, İran, Horasan'ın fethi gerçekleştirildi. Basra, Kûfe, Fustat gibi yeni şehirler kuruldu. Fethedilen topraklarda köprüler ve sulama kanalları yapılarak halkın hizmetine sunuldu. Devlet gelirlerinin adil bir şekilde dağıtılması için Divan Teşkilatı oluşturuldu.

Devlet gelirlerini dağıtmak için kurduğu Divan Teşkilatı'nda insanları İslam dinine yaptıkları hizmete ve Hız. Peygamber'e (s.a.v.) yakınlıklarına göre derecelendirmiş, en fazla ücreti Hız. Peygamber'e (s.a.v.) en yakın olan ve İslam'a hizmeti en çok geçenlere vermiştir. Kendi kabilesinden kimseler, onun devlet başkanlığından yararlanmak için kendilerinin Divan'dan en çok maaş alacaklar arasına yazılmalarını istemişlerdir. Ancak o "Herkes layık olduğu yere yazılacaktır, siz de sıranız nereye denk düşünüyorsa oraya yazılacaksınız."⁽⁷⁴⁾ diyerek bu isteği geri çevirmiştir. Onun kurduğu bu teşkilat sayesinde henüz doğmamış çocuklara bile maaş bağlanmıştır.

Bilgi Notu

Hız. ÖMER'DEN (R.A.) ÖĞÜTLER

Kişi Allah için alçak gönüllü davranırsa Allah onun şan ve şerefini yüceltir.

İnsanların en ağırbaşlı olanı kendisine kötülük edenı affedendir.

İnsanların en akıllısı en affedici olanıdır.

Açgözlülüktten öfke ve gönlün isteklerine uymaktan kendini koruyan kurtulur.

Bana dünyada üç şey sevdirdi: Aç olanı doyurma, susuza su verme ve ihtiyacı olanı giydirme.

Güzel ahlak en iyi arkadaştır.

İnsanlar hakkında kötü zanda bulunmaktan sakınınız.

Kardeşinde gördüğü bir kusuru kendinde bulunduğunun farkına varamama kişiye ayıp olarak yeter.

Esirgemeyen esirgenmez.

Merhamet etmeyene merhamet edilmez.

Açgözlülüktten sakınınız çünkü açgözlülük yoksulluktur.

İnsanların elinde bulunana göz dikmeme zenginliktir.

Prof. Dr. İbrahim Sarıçam

Hız. Ömer, s. 205, 206'dan kısaltılarak alınmıştır.

Hız. Ömer (r.a.) adaletli ile tanınmıştır. O, uygulamalarında insanların mevkilerine, zenginliklerine ya da soylarına itibar etmemiş; adaletli olmaya çalışmıştır. Halkın şikâyetlerini dinler, istedikleri zaman çekinmeden kendisine gelip dertlerini anlatmalarını izin verirdi. Dostluk ve akrabalık ilişkileri suçluları sorguya çekmesine ve gerektiğinde de onları cezalandırmasına engel olmazdı. Geceleri dışarı çıkarak dolaşır, muhtaç durumdakilerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdı.

Hız. Ömer (r.a.), Müslüman valilere gönderdiği mektuplarda Müslüman olmayan topluluklara haksızlık yapılmamasını ve onlardan fazla vergi alınmamasını özellikle tavsiye etmiştir. Diğer taraftan yoksullardan, yaşlılardan eğer mal ve mülkleri yoksa cizye vergisi almamıştır. Bunun gibi insanlardan onları dövecek, hapsederek veya onlara eziyet ederek cizye toplamayı da kesinlikle yasaklamıştır.

(74) İlk Dönem İslam Tarihi, s. 190.

Hiz. Ömer (r.a.), devlet malı konusunda son derece titiz davranır, buradan yapılan bütün harcamaların milletin yararına olmasına özen gösterirdi. Çok sade bir yaşantısı vardı. Yamalı elbise giymekten çekinmez, yerde yatarı. Hazineden aldığı devlet başkanlığı maaşı, döneminde devlet gelirlerindeki muazzam artışa rağmen çok fazla değildi. Bazen maaşı ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediği için hazine-den borç para alırdı.⁽⁷⁵⁾

Hiz. Ömer (r.a.), hurafelere karşı da kararlı bir tavır sergilemiş ve gerekli tedbirleri almıştır. Hiz. Peygamber (s.a.v.) zamanında Hudeybiye’de yanında anlaşmanın gerçekleştiği ağacı, (Beyatü’r-ridvân) halk kutsallaştırarak ziyaret etmeye başlamıştı. Bunun üzerine Hiz. Ömer (r.a.), bu ağacı tevhit inancına zarar verebileceği endişesiyle hemen kestirmiştir. Kâbe’yi ziyaret edenlerin Hacerü’l-Esved taşını kutsallaştırmalarını asla onaylamamıştır.⁽⁷⁶⁾

Hiz. Ömer (r.a.) Ebu Lü’lü denen Mecusi bir köle tarafından yaralanmış sonra da almış olduğu yarının etkisiyle şehit olmuştur (ö. 23/644). Hiz. Ömer (r.a.) kendisinden sonra hilafete kimseyi aday göstermemiştir. Altı kişiden oluşan şûraya halife seçimini havale etmiş ve onlar da içlerinden Hiz. Osman’ı (r.a.), halife seçmişlerdir.

8. Hadisten Hayata

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ
الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ

“İslam dini beş esas üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın kulu ve Resulü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve ramazan orucunu tutmak.”

(Buhari, İman 2; Müslim, İman, 21.)

İslam dini iman, ibadet, muamelat ve ahlak gibi temel esaslara dayanır. İslam dininin esasları kişiye, topluma ve bütün insanlığa huzur ve mutluluk verir. İnsanları bunalımlardan, ahlaksızlıklardan kurtarır.

(75) bk. İlk Dönem İslam Tarihi, s. 190.

(76) bk. İlk Dönem İslam Tarihi, s. 190.

İbadetlerin hedefi insana iyi ahlak kazandırmaktır. Müminin iradesini kuvvetlendirmesi ve ruhunu arındırması gerekir. Bu nedenle ibadet bir düzen ve disiplin içinde arınma gayretidir. İbadetler iman ile ahlak arasındaki bağı kuvvetlendirir.

Sağlıklı yaşamının yolu temizlikten geçer. İnsanın iç dünyasındaki temizlik, ruh sağlığını; vücut ve çevre temizliği ise beden sağlığını korur. Beden ve çevre temizliğine dikkat etmemek pek çok hastalığa neden olur. Kin tutmak, nefret etmek, yalan söylemek ve iftira atmak da kişinin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen davranışlardır.

Namaz kılabilmek için bazı şartların yerine getirilmesi gerekir. Bu şartlardan biri de “necasetten taharet”tir. Necasetten taharet; beden, elbisenin ve namaz kılınacak yerin temiz olması demektir. Çünkü namazımızın geçerli olabilmesi için bedenimizin, elbiselerimizin ve namaz kıldığımız yerlerin temiz olması gerekmektedir.

Günde beş vakit kılınan namazın her rekatında Fatiha suresi okunur. Bu sureyi okuyan insan Allah’tan (c.c.) kendisini doğru yola iletmesini ister. Doğru olmaya ve doğru davranışlarda bulunmaya dikkat eder. Her türlü yalan ve hileden uzak durmaya çalışır. Doğadaki her şeyin yaşamın bir parçası olduğunu bilerek bütün yaratılmışlara sevgiyle yaklaşır ve onları koruma bilinci taşır.

Namaz, imandan sonra gelen en faziletli ibadettir. Namaz, nefis ve nefsin isteklerine karşı imanı koruma ve kollama özelliği olan en etkili silahtır. Çünkü Yüce Allah’ın (c.c) ve Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) istediği çerçevede, gereği gibi kılınan namaz, insanı her türlü kötülükten alıkoyar. Nitekim yüce Rabb’imiz (c.c) bir ayette bunu şöyle ifade etmektedir: **“(Resulüm!) Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı kıl. Gerçekten namaz, ahlaksızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak, elbette en büyük kulluktur. Allah yaptıklarınızı bilir.”**⁽⁷⁷⁾ Gerçekten huşû içinde kılınan bir namaz, Allah’ı (c.c) zikretmeye vesile olduğun-

Abdest, maddi ve manevi temizliktir.

dan insana gönül huzuru sağlar, stres ve sıkıntıyı yok eder, ruhu rahatlatır. Kur’an-ı Kerim’de, Allahü Teâlâ (c.c), namazı kısmen veya tamamen terk etmenin, cehenneme gitmeye vesile olan büyük bir günah olduğunu haber verir: **“Nihayet onların peşinden öyle (kötü) bir nesil geldi ki onlar namazı zayi ettiler ve nefislerinin arzularına uydular. Bundan dolayı onlar bunun cezasını cehennemde çekeceklerdir.”**⁽⁷⁸⁾

(77) Ankebût suresi, 45. ayet.

(78) Meryem suresi, 59. ayet.

Etkinlik

أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِيَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا
مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا
قَالَ فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا

Resulüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

— “Ne dersiniz? Birinizin kapısının önünde bir nehir olsa da o kimse her gün bu nehirde beş defa yıkansa kirinden bir şey kalır mı?” Sahabiler:

— “O kimsenin kirinden hiçbir şey kalmaz.” dediler. Resulü Ekrem:

— “Beş vakit namaz işte bunun gibidir. Allah beş vakit namazla günahları silip yok eder.” buyurdular.

(Buhari, Mevâkîf, 6; İbn Mâce, İkâmet, 193.)

Dinimizde namazın önemini Peygamberimizin (s.a.v.) hadisinden yararlanarak sınıfta arkadaşlarınızla konuşunuz.

İbadetler davranışlarımızın güzelleşmesine katkı sağlar. Örneğin, namazını bilinçli bir şekilde kılan insan, Allah'ın (c.c.) yüceliğini, kudretini daha iyi fark eder. Onun her an kendisini görüp gözettğini düşünür. Allah'ın (c.c.) iyi davranışlarda bulunanları ödüllendireceğini bilir. Bu bilinçle her zaman iyiliklere yönelmeye çalışır. İnsanlara yardım eder, destek olur. Kimseyi küçümsemez. Başkalarıyla alay etmez, onlara lakap takmaz. Yumuşak huylu, anlayışlı, müsamahakâr olmaya özen gösterir. Yoksulları, kimsesizleri korur ve gözetir. Onlara, elinden geldiğince yardım eder. İnsanları Allah'ın (c.c.) yarattığı değerli varlıklar olarak görür ve onlara saygı duyar.

Oruç tutan insan açlığın ve susuzluğun zorluğunu kavrar. Yoksul ve muhtaç durumda olup temel gereksinimlerini karşılayamayanların durumunu daha iyi anlar. Onlara yardım etmeye çalışır. Ayrıca oruç tutan kişi, sabırlı ve anlayışlı olur.

Zekât, fitre ve kurban da dinimizde emredilen başlıca ibadetlerdendir. Zekât veren insan, sahip olduğu olanakları başkalarıyla paylaşır. Böylece cömertlik ve yardımseverlik gibi güzel davranışlar edinir. Fitre veren kişi, bir yoksula yardım etmenin huzurunu duyar. Zor durumda olan bir insanın gereksinimini karşılamamanın kıvancını yaşar. Yardımlaşmaya daha çok önem verir. Kurban kesip bunu yoksullarla paylaşan kişi de güzel bir davranışta bulunmuş olur. Bütün bunlar, dinimizin öğütlediği ibadetlerin insan davranışlarını güzelleştirdiğini göstermektedir.

Bilgi Notu

H. Ömer (r.a), valilerine bir mektup yazarak onlara namazın önemini vurgulayan şu talimatı verir: “Benim nezdimde en mühim işiniz namazdır. Kim namazı koruyup gözetir ve devam ederse dinini muhafaza etmiş olur. Kim de onu ihmal ederse o kimse namaz dışındaki iş ve sorumluluklarını daha çok ihmal eder.” Daha sonra H. Ömer (r.a), öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarının vakitlerini ayrı ayrı açıklar ve şu dikkat çekici uyarıyı üç kez tekrar eder: “O hâlde kim uyur da yatsı veya sabah namazını geçirirse artık onun gözü uyku görmesin!”

(Ahmet b. Hanbel, Muvatta, Vukûtu's-salât, 1.)

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Cihat ne demektir? Peygamber Efendimizin (s.a.v.) cihadını bir örnekle açıklayınız.
2. Namaz ne demektir? Peygamber Efendimizin (s.a.v.) namaz ibadetine verdiği önem nasıldır? Açıklayınız.
3. Peygamberimizin (s.a.v.) hayatında cihadın önemini belirtiniz.
4. Dua ne demektir? Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hayatından bir dua örneği veriniz.
5. Hz. Ömer'in (r.a.) adalet anlayışı nasıldı? Bir örnekle açıklayınız.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizin (s.a.v.) hayatındaki farz ibadetlerden biri değil-dir?

- A) Namaz
- B) Zekât
- C) Oruç
- D) Kurban
- E) Hac

2. Aşağıda Hz. Ömer (r.a.) ile ilgili ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Medine'de doğmuştur.
- B) Hulefa-i Raşidin'in ikincisidir.
- C) Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına katılmıştır.
- D) Kur'an'ın mushaf hâline getirilmesine öncülük etmiştir.
- E) Devlet yönetiminde "Divan Teşkilatı"nı kurmuştur.

3. Aşağıdakilerden hangisi ibadet kavramı ile ilgili yanlış bir ifadedir?

- A) İncanın davranışlara yansımasıdır.
- B) Bir işe yönelirken güdülen amaçtır.
- C) Yaratıcıya (c.c.) boyun eğip kulluk etmektir.
- D) Allah'a (c.c.) minnet duygusunu ifade etmektir.
- E) Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlere şükretmektir.

4. Aşağıdakilerden hangisi ibadet etmenin amaçları arasında yer almaz?

- A) Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak
- B) Sevap kazanmak
- C) Verilen nimetlere şükretmek
- D) İnsanların sevgisini kazanmak
- E) Cennete gitmek

5. Peygamber Efendimiz, bir hadisinde belirttiğine göre ahirette hesap günü insan ilk olarak hangi ibadetten sorguya çekilecektir?

- A) Zekât
- B) Hac
- C) Namaz
- D) Oruç
- E) Kurban

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri kutucuklardaki uygun kelimelerle doldurunuz.

nafile

uyur

oruç

namaz

Müslüman

zekât

cihat

1. Farz ve vacip ibadetler dışında yapılan ibadetlere denir.
2. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) geceleri bazenbazen..... kıldırı.
3. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hem vermeyi hem de infakta bulunmayı emretmiştir.
4. Peygamberimiz (s.a.v.) haftanın pazartesi ve perşembe günleri çoğunlukla tutardı.
5. Peygamberimiz (s.a.v.) insanlığın iyiyi ve güzeli bulması için yapılan çalışmaları ile açıklamıştır.

Ç. Aşağıdaki cümlelerin başına cümleler doğru ise “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

1. (...) Hac, İslam'ın Mekke Dönemi'nde farz kılınmıştır.
2. (...) Peygamberimiz (s.a.v.) öncelikle nafile ibadetleri yerine getirmemizi tavsiye etmiştir.
3. (...) Peygamber Efendimiz (s.a.v.) çokça zikretmeyi, tövbe istiğfarda bulunmayı hayatının bir parçası hâline getirmiştir.
4. (...) Namaz, imandan sonra yerine getirilen en faziletli ibadettir.
5. (...) Hz. Ömer (r.a.) Peygamberimize (s.a.v.) inanan ilk Müslümanlardandır.

4. ÜNİTE

SOSYAL HAYATTA EN GÜZEL ÖRNEK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Ahd, izzet-i nefis ve sulh kavramlarını sözlüklerden araştırınız.
2. Yapacağınız bir iş ile ilgili danışacağınız kişide hangi özellikleri ararsınız? Arkadaşlarınızla konuşunuz.
3. Kur'an-ı Kerim mealinden adaletle ilgili bir ayet meali bularak defterinize yazınız.
4. Hz. Ali'nin (r.a.), hayatını tarih kitaplarından okuyunuz.
5. 8. sınıf Peygamberimiz'in (s.a.v.) Hayatı dersinin 3. ünitesinin konularını bularak defterinize yazınız.

1. Peygamberimiz ve İnsana Saygı

İnsanların başkalarıyla ilişkilerinde dikkat etmeleri gereken birtakım kurallar vardır. Bunların başında saygı gelir.

İslam'a göre insan, üstün ve saygıdeğer bir varlıktır. Yüce Allah (c.c.), insanlar arasında inanan, inanmayan ayrımı yapmadan

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

“Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.”⁽¹⁾ bir diğer ayette de

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ

“Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık...”⁽²⁾ ayetleri ile insanın diğer canlılar içindeki farklı konuma ve üstün yaratılış özelliklerine işaret etmiştir. Buna göre insan, gerek fiziki açıdan gerekse şerefi ve onuru bakımından ayrıcalıklı bir şekilde yaratılmış ve varlıklar içinde üstün kılınmıştır.

İnsanlar bir tarağın dişleri gibidir. Hiçbirinin diğeri üzerinde üstünlüğü yoktur.⁽³⁾ İslam dini gurur, kibir ve kendini üstün görme anlayışının karşısında durmuş ve insanların eşit olduğunu vurgulamıştır. Çünkü üstünlük iddiası her devirde zulmün ana kaynağıdır. Nitekim zalimler, kendilerini güçlü gören ve kuvvetli görünmek isteyen kimseler arasından çıkmıştır. İslam; gücün, zulme dönüşmesini önlemek için insanlar arasındaki üstünlük iddiasının karşısında durmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) insanlar arasında zamanla oluşacak sosyal statülerin toplumsal yaşamda meydana getireceği olumsuzluklara işaret ederek şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar! İyi bilin ki Rabb'iniz birdir, babanız birdir, hepiniz Âdem'in çocuklarıdır; Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, kızıl tenlinin beyaz tenliye, beyaz tenlinin de kızıl tenliye takva dışında hiçbir üstünlüğü yoktur.”⁽⁴⁾

Hız. Peygamber (s.a.v.) İslami ölçüleri aşmamak şartıyla özellikle büyüklere saygıyı emreder, aksini yapanları ise uyarırdı. Peygamberimiz (s.a.v.), sosyal ve toplumsal ilişkilerde kişilerin birbirlerine saygılı olmalarını tavsiye eder, bunu vurgulamak için şöyle söyledi:

“Küçüklerimize merhamet, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir.”⁽⁵⁾

(1) Tîn suresi, 4. ayet.

(2) İsrâ suresi, 70. ayet.

(3) Aclunî, Keşfü'l-Hafa ve Müzilu'l-İlbas, 2846.

(4) Ahmet b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 411.

(5) Tirmizi, Birr, 15.

Etkinlik

“İnsan ki, sırların sırrına erer;
Secdenin sırrına erdiği kadar.
Güllerle bezenmiş bir kabre girer;
Garibin gönlüne girdiği kadar.

İnsan ki, insandır Allah indinde;
Kur'an'ın aşkıyla dolduğu kadar.
Beşikten mezara her nefesinde;
Ayetlere tabi olduğu kadar

(Cengiz Numanoğlu, Şuur (Bütün Şiirleri) s. 46.)

Şiire göre;

- Secdenin sırrına ermek ne demektir?
- İnsan hangi özellikleriyle anlatılmaktadır? Sınıfça değerlendiriniz.

Resulüllah (s.a.v.) Kur'an'da belirtildiği gibi Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya yaptıkları aşırı övgünün, kendisine yapılmasını menetti. Bu hususa vurgu yapan bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya yaptıkları gibi, siz de bana aşırı övgüler yağdırarak beni üzerinde bulduğum (beşerî) çizginin üstüne çıkarmayın.”**⁽⁶⁾

Peygamberimiz (s.a.v.) köleliğin yaygın olduğu bir toplumda büyük bir değişim gerçekleştirdi. O, köleleri ikinci sınıf insan sayan anlayışı yıkarak köle ile efendiyi eşit sayan bir düşünceyi savundu. Örneğin Allah Resulü'nün (s.a.v.), bir kölenin oğlu olan Hz. Üsame bin Zeyd'i (r.a.) ordu komutanlığına getirmesi bazıları tarafından hoş karşılanmamıştı. Bu uygulamayı anlayamayanlara karşı Hz. Peygamber (s.a.v.), Üsame'nin (r.a.) ehliyet ve liyakatini hatırlattı. Böylece artık ırk, renk, statü ve zenginlik gibi ölçütlerin yerini ehliyet ve liyakate bıraktığını göstermiş oldu.⁽⁷⁾

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), kadın, erkek arasındaki eşitliğe özellikle dikkat çekti. Çünkü o dönemde birçok toplumda kadınlar hor görülerek dışlanıyordu. Bir adam vefat ettiği zaman onun vârisleri, geride kalan eşini de alma hakkına sahipti. Mirasçılar isterse o kadınla evlenebilir veya onu başkasıyla evlendirebilir ya da kadının hiç kimseyle evlenmesine izin vermeyebilirdi. Mirasçılar, ölen kişinin karısı üzerinde, o kadının ailesinden daha fazla hak sahibiydi. Kadının bu kadar aşağılanmasına karşılık Allah Resulü (s.a.v.) **“Kadın ve erkek bir bütünü tamamlayan iki eşit parça gibidir.”**⁽⁸⁾ buyurarak kadınla erkeğin eşit olduğuna işaret etti.

(6) Buhari, Enbiyâ, 44.

(7) İslam Ansiklopedisi, C 32, s. 78. (Madde: Müsavat, İlhan Kutluer.)

(8) Ebu Dâvûd, Taharet, 94.

Yazalım

Hiz. Ali (r.a.) Peygamberimiz (s.a.v.) ile ilgili ŗunları anlatmaktadır: **“O’nun meclisinde herkes eşit vaziyette ve alçak gönüllü idi. Ancak bir kimse diğeri-ne karşı Allah’a karşı sorumluluk bilinci (takva) ile üstünlük kazanabilirdi. Orada, yaşça büyük olanlara saygı gösterilir, küçüklerle de merhamet edilirdi. Toplantıdaki ihtiyaç sahiplerine öncelik tanınır, özellikle kimsesiz olanlara ayrı bir ilgi gösterilirdi.”**

(Tirmizi, Şemâil, 151.)

Hiz. Ali’nin (r.a.) Peygamberimizin (s.a.v.) davranışlarıyla ilgili yukarıdaki ifadelerini arkadaşlarınızla değerlendiriniz. Değerlendirmelerinizin sonucu yaptığınız çıkarımları listeleyiniz.

-
-
-
-
-

Hiz. Peygamber’in (s.a.v.) kendisi, insanlara saygıda son derece hassas olduğu gibi, ümmetinin de birbirleri hakkında hassas olmalarını isterdi. Çünkü Hiz. Peygamber (s.a.v.) Müslümanlara gelen veya gelebilecek her türlü zarar ve kötülükten ızdırap duyar ve rahatsız olurdu. Kur’an, Peygamberimizin (s.a.v.) bu tavrını **“Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, mü’minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.”**⁽⁹⁾ şeklinde beyan eder. Onun için, Müslümanların şeref ve namusuna karşı saygısızlık gösteren, onlara dil uzatanlara hitaben Hiz. Peygamber (s.a.v.) şöyle uyarıda bulunmaktadır: **“Ey dilleriyle iman edip fakat kalbine iman girmemiş olan topluluk! Müslümanların gıybetini yapmayın, onların mahremlerinin (ırz ve namuslarının) peşine düşüp dil uzatmayın. Muhakkak bilin ki kim ki Müslümanların ırz ve namuslarıyla uğraşırsa Allah da onun ırz ve namusunu ortaya döker. Kim ki ırz ve namusunu ortaya dökerse Allah onu evinin içerisinde dahi rezil eder.”**⁽¹⁰⁾

Allah Resulü (s.a.v.) eşyanın hukukuna karşı da çok hassas davranırdı. O (s.a.v.), çevrenin temiz tutulması, hayvanların korunması, suların kirletilmemesi, arazilerin boş bırakılmaması ve ağaç dikilmesi gibi birçok uygulama ile ekolojik dengeyi korumaya çaba gösterirdi. Çünkü doğada suların ve ormanların bilinçsiz bir şekilde israf edilmesi sonucunda topraklar çölleşir ve ürün yetişmez hâle gelir. Bu sonuç sadece insanı değil, doğadaki bütün canlıları olumsuz etkiler.

Bir gün Peygamberimizin (s.a.v.) yanındakilerden bazıları “Ey Allah’ın Resulü! Hayvanlara yaptığımız iyilikler için bize bir mükâfat var mıdır?” dediler. Bunun üzerine Efendimiz **“Evet! Vardır.”**⁽¹¹⁾ buyurdu. Hayvan haklarını ihlal edenlerin kıyamet günü hesap vereceklerini de belirtti.⁽¹²⁾ Ayrıca doğayı sesleriyle şenlendiren kuş yuvalarının bozulmasını, yumurta ve yavruların alınmasını yasakladı. O, hayvanların eğlence ve zevk için avlanılmasını hiçbir zaman hoş görmüyordu. Bu hadisler gösteriyor ki hayvanlara

(9) Tevbe suresi, 128. ayet.

(10) Ebu Dâvûd, Edebi, 35.

(11) Müslim, Selam, 2244.

(12) bk. Nesâi, Da’avât, 42.

karşı merhametli ve şefkatli davranmalıyız. Onların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmalıyız. Hayvanlara zarar verecek davranışlardan sakınmalıyız.

Peygamberimiz (s.a.v.), söz ve davranışları ile insanları Müslümanların ırz, namus ve şereflerine karşı saygılı olmaya davet etmektedir. Bu konuda da ashabını ve insanlığı uyarmıştır. Çünkü Müslüman ırzı, namusu, şerefi, malı, mülkü, maddî ve manevî kişiliği ile saygıya layıktır ve korunması gerekir. Öyle ise bizler de Peygamberimizin (s.a.v.) emir ve öğütlerine uyarak insanların şeref ve kişiliğini zedeleyecek davranışlardan kaçınmalıyız. İnsanların şahsiyetine zarar veren kişileri uyarmalıyız.

2. Peygamberimiz ve Adalet

Adalet; ifrat ve tefrit arasında orta yolu takip etmek, hak yol üzere dosdoğru olmak, dinen haram kılınan şeyleri terk etmek, farzları yapmak, içi ve dışı, özü, sözü ve davranışları eşit olmak, haklıya hakkını, haksıza cezasını vermek, suç ve cezada eşit davranmak, şirk, küfür, nifak ve zulmü terk etmek, anlamlarına gelir.⁽¹³⁾

İslam dininde insanların haklarının korunmasına ve adalete büyük bir önem verilir. Yüce Allah (c.c.), hak ve adalet konusunda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: **“İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin...”**⁽¹⁴⁾ Bir başka ayette ise **“Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”**⁽¹⁵⁾ denilmiştir.

Değerlendirelim

“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsizliğe itmesin. Adaletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan bir davranıştır. Allah’a isyandan sakının. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilmektedir.”

(Mâide suresi, 8. ayet.)

“Yönetimi ve yetkisi altındaki haklarında adil davrananlar, Allah katında nurdan minberler üzerinde olacaklardır.”

(Müslim, İmâre, 18.)

Yukarıdaki ayet ve hadisi arkadaşlarınızla sınıfınızda değerlendiriniz.

(13) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 6.

(14) Şu'arâ suresi, 183. ayet.

(15) Nahl suresi, 90. ayet.

Hız. Muhammed (s.a.v.) insanlar arasında hiçbir zaman ayırım yapmazdı. İnanç, dil, renk ve soy farkı gözetmezdi. Her zaman ve her ortamda haksızlıklara karşı çıkar, zayıf ve güçsüzlerin, kadınların, çocukların, yetimlerin ve yoksulların haklarını gözetirdi. Peygamberimiz (s.a.v.) Kur'an'ın, “...**Eğer hükmedecek olursan aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah, âdil davrananları sever.**”⁽¹⁶⁾ ayetini kendisine ilke edinmiş, hak ve adaletten ayrılmamıştır.

Peygamberimiz Hız. Muhammed (s.a.v.) yaşadığı toplumda güvenilen kişi yani “emin” olarak bilinmekteydi. Onun (s.a.v.) “emin” olarak nitelendirilmesinin nedenlerinden biri de “hak” konusundaki duyarlılığıdır. O (s.a.v.), toplumda herkesin hakkına saygılı davranırdı; onun kimseye maddi, manevi zararı dokunmazdı. Örneğin Hacerü'l-Esved'in yerine yerleştirilmesi konusunda ayrılığa düşen Mekkeli kabilelerin temsilcilerine, taşı bir örtünün üzerine koyup taşıtması fikri çok adil bulunmuştur. Böylelikle kimse'nin hakkı kimseye geçmemiştir.

Yazalım

ADİL BİR HAKEM

Hız. Muhammed'e (s.a.v.) otuz beş yaşlarında iken yer yüzünün ilk mabedi olan Kâbe, bir sel felaketinden dolayı büyük hasar görmüştü. Mekke'nin ileri gelenleri Kâbe'yi onarmaya karar verdiler.

Kâbe'nin tamirâtı tamamlanıp sıra Hacerü'l-Esved denen siyah taşın yerine konulmasına gelince kabileler arasında anlaşmazlık çıktı. Herkes bu şerefin kendi kabilesine ait olmasını istiyordu. Neredeyse savaş çıkacaktı. Uzun tartışmalar sonucunda Kâbe'ye ilk girecek kimseyi hakem tayin etmeye karar verdiler. Bu sırada

Kâbe'nin girişinde Hız. Muhammed (s.a.v.) görüldü. Herkes onun gelmesine çok sevinmişti. Durumu Hız. Muhammed'e (s.a.v.) anlattılar. Hız. Muhammed (s.a.v.) bir örtü istedi ve getirilen örtünün üzerine Hacerü'l-Esved'i koydu. Daha sonra bütün kabile reislerinden örtüyü beraberce tutup kaldırmalarını istedi. Herkes örtünün bir ucundan tutup taşı konulacağı yere kadar taşıdı, sonra Hız. Muhammed (s.a.v.) taşı kendi elleriyle yerine yerleştirdi. Böylece sorun çözülmüş oldu.

(Mevlâna Şibli, *Asr-ı Saadet, İslam Tarihi, C 1, s. 135-136.*)

Mekkeliler Kâbe'nin girişinde Hız. Muhammed'i (s.a.v.) görünce niçin çok sevinmiş olabilir? Nedenlerini örnekteki gibi yazınız.

- Hız. Muhammed (s.a.v.) güvenilir biri olduğu için

-
-
-

(16) Mâide suresi, 42. ayet.

Etkinlik

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ
بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ٱلْأَ
تَعْدِلُوا إِعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ
إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah’a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”

(Mâide suresi, 8. ayet.)

Yukarıdaki ayete göre Allah kendisine inananlardan nasıl davranmasını istemektedir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Hiz. Muhammed (s.a.v.) hak konusunda çok titiz davranırdı. Hiç kimsenin hakkının kendisine geçmesini istemezdi. Yaşamı boyunca kul hakkı konusunda özenli davrandı. Vefatından iki gün önce, “**Kimin bende alacağı varsa işte malım, canım; gelsin alsın.**”⁽¹⁷⁾ diyerek her hak sahibinin hakkının verilmesi konusunda bizlere uyarıda bulundu.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), insanların hukuk önünde eşit olduğunu söyler ve uygulamalarında da buna büyük önem verirdi. Örneğin bir gün soylu bir kadın hırsızlık yapmıştı. Bu kadının affedilmesi için yakınları Hiz. Peygamber’in (s.a.v.) sevdiği bir kişi olan Hiz. Üsame bin Zeyd’i (r.a.) aracı olarak gönderdiler. Hiz. Peygamber (s.a.v.), kendisinden bu kadının affedilmesini isteyen Hiz. Üsame’ye (r.a.) şöyle dedi: “**Ey Üsame! Seni bir daha Allah’ın koymuş olduğu bir cezanın uygulanmaması için aracılık yaparken görmeyeyim.**” Ardından da Müslümanlara hitaben şöyle bir konuşma yaptı: “**Şüphesiz sizden önceki milletlerin mahvolmasının sebeplerinden birisi, içlerinden soylu bir kişi hırsızlık yaptığında onun cezasını affetmeleri, zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise ona ceza uygulamalarıdır. Allah’a yemin olsun ki eğer hırsızlık yapan Muhammed’in kızı Fatıma da olsa onun da elini keserdim.**”⁽¹⁸⁾

Birçok alanda tutum ve davranışlarıyla bizlere örnek olan Peygamberimiz (s.a.v.) alışverişte ölçü ve tartıya dikkat edilmesini tavsiye eder, müşteri ve satıcı arasında haksızlıkların önlenmesini ve tarafların birbirlerine kolaylık göstermesini isterdi.

(17) İbn Kesir, C 4, s. 457.

(18) Buhari, Hudûd, 11; Ebu Dâvûd, Hudûd, 4.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde;

رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ وَإِذَا اشْتَرَى وَإِذَا اقْتَضَى

“Sattığında, satın aldığı ve hakkını aradığında kolaylık gösterene Allah rahmet etsin.”⁽¹⁹⁾ diyerek insanların ticari ilişkilerde, birbirlerinin haklarını korumalarının önemini vurguladı.

İnsanların hukuk önünde eşit olmadığı toplumlarda adaletin sağlanması mümkün değildir. Bu nedenle hukuk önünde eşitlik ilkesini zedeleyecek durumlardan uzak durmak gerekir. Bunlardan biri, yöneticilerin ve hâkimlerin yakınlık, akrabalık bağları ya da maddi kaygılarla adaletten ayrılmak ve haksız bir şekilde taraf tutmalarıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) hakkın aranması konusunda bir devlet başkanı ile vatandaş arasında bile ayırım gözetmezdi. Bu konuda Rabb’imiz bir ayette bizi şöyle uyarır: **“Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırmanız veya (şahitlikten) çekinmeniz (bilin ki) şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”**⁽²⁰⁾

Yazalım

Yukarıda verilen Nisa suresi 135. ayette adaletin uygulanması konusunda hangi hususlara vurgu yapılmaktadır? Sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz. Ulaştığınız sonuçları aşağıya listeleyiniz.

-
-
-

Hukuk önünde eşitlik ilkesini tehdit eden durumlardan biri de makam sahibi, zengin, itibarlı kimselerin yöneticileri ve hâkimleri baskı altına almalarıdır.

Bir başka durum da davalı ya da davacının yargı makamını yanıltmasıdır. Şüphesiz ki bir hâkim, hüküm verirken delillere bakar. Taraflar hâkimi yanıltacak özellikte deliller ileri sürerek ya da delilleri karartarak davayı lehlerine çevirebilir. Peygamberimiz (s.a.v.) bu tehlikeye dikkat çekerek şöyle buyurdu: **“Ben ancak bir beşerim. Sizden davalılar bana geldiğinde bazınız delil getirmede diğerinden daha becerikli olabilir. Ben de doğru söylüyor zannıyla onun lehinde hüküm verebilirim. Şu hâlde sizin ifadenize göre bir kimseye mümin kardeşinin hakkını alıp versem onu ister alsın isterse bıraksın; bu, cehennemden bir parçadır.”**⁽²¹⁾ Bu hadise göre adaletten ayrılmak yalnızca dünyevi felaketlere yol açmaz, aynı zamanda ahirette de büyük bir hüsrana sebep olur.

Başkalarının haklarına saygılı olma konusunda bizim için en iyi örnek Peygamber Efendimizdir (s.a.v.). O (s.a.v.), davranışlarıyla bize örnek olduğu gibi bunun önemini belirten pek çok söz de söylemiştir. Bizler onun (s.a.v.) hadislerini dikkate alarak başkalarının haklarını korumaya ve gözetmeye özen göstermeliyiz. Kul hakkının sadece hakkı yenen kişi tarafından affedilebileceğinin bilincinde olmalı, kul hakkına girecek davranışlardan kaçınmalıyız.

(19) Buhari, Büyü, 16.

(20) Nisâ suresi, 135. ayet.

(21) Buhari, Mezalim, 16.

Okuma Metni

Allah, adaleti ayakta tutarak (delilleriyle) şu hususu açıklamıştır ki, kendisinden başka ilah yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de (bunu ikrar etmişlerdir. Evet.) mutlak güç ve hikmet sahibi Allah'tan başka ilah yoktur.

(Âl'î İmrân suresi, 18. ayet.)

Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.

(Nisâ suresi 58. ayet.)

(Ey Muhammed!) Biz sana Kitab'ı (Kur'an'ı) hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana öğrettikleri ile hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma!

(Nisâ suresi, 105. ayet.)

Allah'a ve peygamberlerine iman edenler ve onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara gelince, işte onlara Allah mükafatlarını verecektir. Allah, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.

(Nisâ suresi, 152. ayet.)

De ki: "Rabbim adaleti emretti. Her secde yerinde yüzlerinizi (ona) doğrultun. Dini Allah'a has kılarak ona ibadet edin. Sizi başlangıçta yarattığı gibi (yine ona) döneceksiniz."

(Â'raf suresi 29. ayet.)

Yarattıklarımızdan, hakka sarılarak doğru yolu gösteren ve hak ile adaleti gerçekleştiren bir topluluk vardır.

(Â'raf suresi, 181. ayet.)

Kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Öyle ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek. (Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa, onu getirip ortaya koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz.

(Enbiyâ suresi 47. ayet.)

(Ey Muhammed!) Bundan dolayı sen çağrıya devam et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heva ve heveslerine uyma ve şöyle de: "Ben Allah'ın indirdiği her kitaba inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz sizedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak bir şey yoktur. Allah hepimizi bir araya toplayacaktır. Dönüş de ancak O'nadır."

(Şûra suresi, 15. ayet.)

3. Peygamberimiz ve İstişare

Etkinlik

“Danışan dağı aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış.” sözüyle verilmek istenen mesaj nedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

İstişare, herhangi bir konuda doğruyu bulmak için alanında güvenilir ve uzman kişilerin görüşlerine başvurmak ve onlarla fikir alışverişinde bulunmak demektir.⁽²²⁾ Ortak akıl faaliyeti olan istişare, başarılı kişilerin günlük yaşamının önemli bir parçasıdır.

İstişare, Kur'an'da müminlerin önemli özelliklerinden biri olarak sayılır. Bu konuda Kur'an'ın bir ayetinde şöyle buyrulur: **“Rablerinin çağrısına uyarlar, namazı özenle kılarlar. İşleri de aralarındaki**

İstişare etmek, işlerimizi kolaylaştırır.

danışma ile yürür. Kendilerine verdiğimiz rızıktan başkaları için harcarlar.”⁽²³⁾ Buna göre istişare, bir Müslüman'ın hayatında namaz ve sadaka gibi önemli bir davranıştır.

İstişare etmek insanların görüşlerine değer vermektir. Bu nedenle başkalarıyla fikir alışverişinde bulunmak toplumda sevgiyi ve dayanışmayı artırır. Kendisine fikir danışılan kişi ile danışan kişi arasında güvene dayalı bir dostluk oluşur.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) en önemli özelliklerinden biri onun istişareye önem vermesidir. O (s.a.v.), birçok konuda aile fertleriyle, arkadaşlarıyla ve diğer Müslümanlarla sık sık istişare ederdi. Örneğin Hendek Savaşı öncesinde nasıl bir savaş taktiği uygulanması gerektiğini ashabıyla istişare etmişti. Ortaya birçok fikir atıldı ancak Selman-ı Farisi'nin (r.a.) görüşleri daha isabetli bulunarak onun düşünceleri doğrultusunda şehrin etrafına hendekler kazılmasına karar verildi.⁽²⁴⁾

Sahabeden Hz. Ebu Hureyre (r.a.) “Hz. Peygamber'den (s.a.v.) daha çok ashabıyla istişare eden kimse görmedim.”⁽²⁵⁾ sözüyle Peygamberimizin (s.a.v.) istişareye verdiği önemi ifade etmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.), hem Allah'ın (c.c.) “İstişare et.”⁽²⁶⁾ emrine uymak hem de Müslümanlara istişareyi öğretmek amacıyla birçok konuda başkalarının fikirlerine başvurdu.

Allah Resulü'ne (s.a.v.) göre istişare, insanı hataya düşmekten korur. Bedir Savaşı'nda İslam ordusu, Bedir mevkisine yaklaştığı zaman Peygamberimiz (s.a.v.) orduya konaklama emri vermişti.

(22) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 184.

(23) Şûrâ suresi, 38. ayet.

(24) Muhammed Hamidullah, Hz. Peygamber'in Savaşları, s. 66.

(25) bk. Tirmizi, Cihat, 34.

(26) bk. Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

Bunun üzerine sahabeden Habbab bin Münzir (r.a.), Peygamberimize (s.a.v.) gelerek şöyle dedi: “Ey Allah’ın Resulü! Burada konaklamak Allah’ın (c.c.) emri midir, yoksa sizin savaş taktiğiniz midir?”

Peygamberimiz (s.a.v.):

“Hayır, bu benim görüşümdür.” buyurdu.

Bunun üzerine Habbab (r.a.), “Ey Allah’ın Resulü! Burası konaklamaya uygun bir yer değildir. Su kuyularına hâkim olabileceğimiz bir yerde konaklayalım.” diye öneride bulundu.

Habbab’ın (r.a.) bu sözleri üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) **“Sen güzel bir görüşe işaret ettin.”**⁽²⁷⁾ buyurarak onun görüşüne göre hareket etti.

Etkinlik

- Bir iş konusunda istişare eder misiniz?
- İstişare yapmak istediğiniz kişilerde hangi özellikleri ararsınız? Sınıfınızda arkadaşlarınızla tartışınız.

Peygamberimiz (s.a.v.), Bedir Savaşı’nda ele geçirilen esirler konusunda da ne yapılması gerektiğini, savaşa katılan ashabıyla istişare etmişti. Çünkü O (s.a.v.), sorumluluk sahibiydi. Putperestlerin kendilerine yaptıklarını affedemeyen sahabeden bazı kimseler, esirlerin hepsinin cezalandırılmasını önerdi. Peygamberimiz (s.a.v.), onların bu görüşünü beğenmedi. Sahabeden bazıları ise “Ey Allah’ın Elçisi! Bunlar bizim ne de olsa akrabalarımız, serbest bırakalım.” dediler. Peygamberimiz (s.a.v.), bunu da uygun görmedi. Müşrikle-

Alanında uzman kişilerle istişare etmeliyiz.

rin Müslümanlarla savaşmalarının bir bedeli olmalıydı. Peygamberimiz (s.a.v.), diğer fikirleri de dinledi ve sonunda müşriklerden okuma yazma bilenlerden her birinin Müslümanlardan on kişiye okuma yazma öğretmesi hâlinde serbest kalmalarına, okuma yazma bilmeyen müşriklerin ise fidye (tazminat) vermesine karar verdi.⁽²⁸⁾ Bu istişare sonucu verilen isabetli karar sayesinde pek çok Müslüman okuma yazma öğrenmiştir.

Her insan, her işi yapabilecek bilgi, yetenek ve tecrübeye sahip değildir. Bu nedenle istişare yapmak, işlerde hata yapma riskini en aza indirirken işlerin başarıya ulaşmasında kolaylık da sağlar. İstişare, bireyleri hatalardan ve eksikliklerden korur. İstişare sonucu başkalarından edindiğimiz bilgi ve

(27) İbn Hişâm, C 1, s. 146.

(28) İbnü'l-Esîr, el-Kamil Fi't-Tarih, C 2, s.136. bk. Enfâl suresi, 67-68. ayetler.

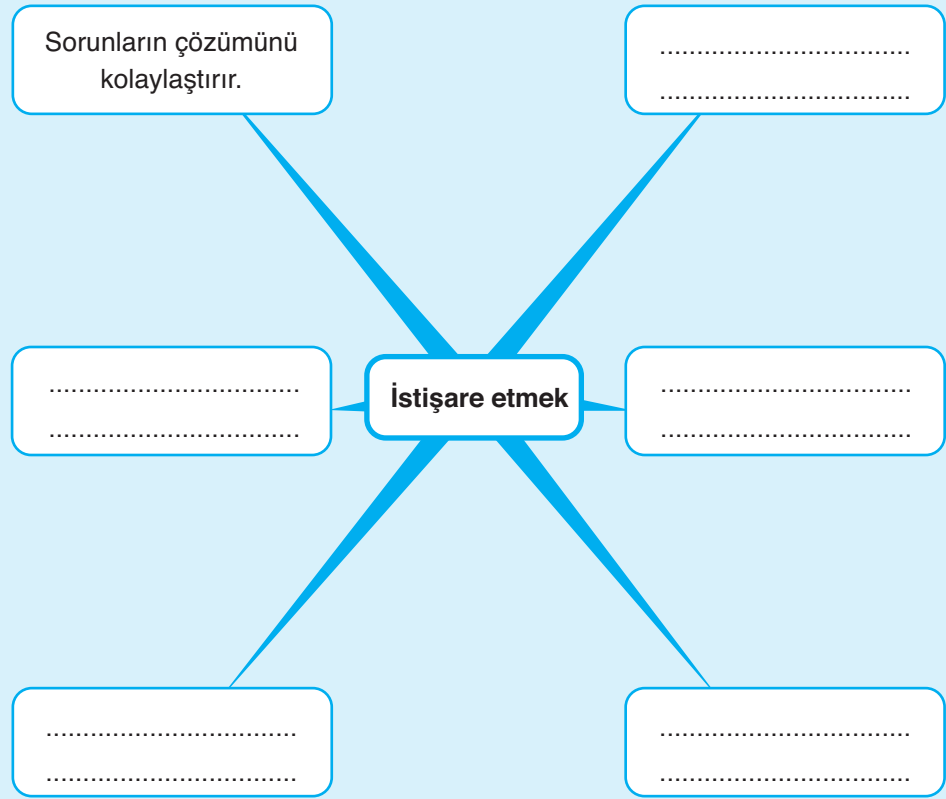
tecrübeler sayesinde işimizi kolaylıkla yapabilir ve yanlışla düşmekten korunabiliriz. Böylece işlerimizin sonunda pişmanlık yaşamayız. İstişarenin yararlarını çok iyi bilen Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bu hususta **“İstişare eden pişman olmaz.”**⁽²⁹⁾ buyurarak bizlere yol göstermiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) yönetimle ilgili konularda ashabıyla her zaman istişare etmeye önem verirdi. O (s.a.v.); Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) gibi sahabenin ileri gelenleriyle istişareler yapardı. Bir gün çevre ülkelerin liderlerine İslam’a davet mektupları yazdırmıştı. Ancak mektubun sonunda mühür yoktu. Kendisine “Krallar mühürsüz mektupları okumazlar.” denince bu öneriyi dikkate aldı ve kendisine gümüşten bir mühür yaptırdı. Mektuplar bu gümüş mühürle mühürlendikten sonra krallara gönderildi.⁽³⁰⁾

Hz. Muhammed’in (s.a.v.) en güzel sünnetlerinden biri olan istişare, pek çok toplumsal sorunun çözümü için başvurulması gereken bir yöntemdir. Bir ortak akıl faaliyeti olan istişare uygulandığı zaman hayatımızda karşılaştığımız sorunları çözmek daha kolay hâle gelir. Bu nedenle toplumsal sorunlar karşısında toplumun her kesiminin görüş ve önerileri dikkatle dinlenmeli, istişare sonucunda ortak bir çözüm bulunmalıdır. Bizler de bir işe başlarken Peygamberimizin (s.a.v.) bu sünnetine uyarak istişare etmeli, büyüklerimize sormalı, konuyla ilgili uzman ve bilgili kişilerin görüşlerini dikkate almalıyız.

Yazalım

Dinimizin istişareye verdiği önemi dikkate alarak aşağıdaki şemayı uygun ifadelerle tamamlayınız.

(29) Aclunî, Keşfü'l-Hafa ve Müzü'l-İlbas, C 2, s. 185.

(30) bk. Buharî, İlim, 7; Müslim, Libas, 58.

Yazalım

“Biriniz (din) kardeşine danıştığı zaman, danışılan kişi ona (yararlı görüşü) görüşünü belirtsin.”

(İbn Mâce, Edeb, 37.)

“Kendisine danışan (din) kardeşine, doğruyu bildiği hâlde yanlış fikir veren kimse kardeşine ihanet etmiş olur.”

(Ebu Dâvûd, İlim, 8.)

“Akıllı kimselerle istişare edin, doğruya erersiniz. Onlara karşı muhalefet etmeyin, pişman olursunuz.”

(Alauddin Ali el-muttaki el-Hindî, Kenzu'l-Ummal, C 3, s. 409.)

Yukarıdaki hadisler çerçevesinde istişarede uyulması gereken ilkeleri belirleyerek noktalı yerlere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Peygamberimiz ve Barış

Barış, bütün insanlık için vazgeçilmez bir değerdir. Bireysel ve toplumsal huzurun teminatıdır. Barışın olmadığı ortamlarda özgürlük, rahat, huzur, güven ve kalkınma olmaz. Barışa; soluduğumuz hava, içtiğimiz su, yediğimiz yiyecekler, üzerinde yaşadığımız toprak parçası kadar ihtiyaç duyarız.

İslam; silm ve selam kökünden türeyen bir kelime olup barış dinidir. Bu şekliyle Kur'an'ın 105 yerinde geçmektedir. Silm kelimesi barış, güven ve huzur; selam kelimesi mutluluk, esenlik ve güvenlik demektir. İslam kelimesi ise Allah'a (c.c.) teslim olmak, boyun eğmek ve itaat etmek anlamına gelir. Kur'an'a göre İslam, kişinin kendisini yalnız Allah'a (c.c.) teslim etmesi, yalnız ona (c.c.) kul olması, yalnız ona (c.c.) ibadet etmesi demektir. Tevhidin gereği de budur. Bu anlamıyla İslam, yalnız son peygamber olan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) getirdiği dinden ibaret değil, bütün peygamberlerin insanları tek Allah'a (c.c.) kulluk etmeye, ahirete iman etmeye ve salih amel işlemeye davet etmelerinin özünde olan bir inanç sistemidir. Bu bakımdan insanlığı tevhit inancına davet noktasında, Allah'ın (c.c.) bütün elçilerinin vazifesi aynıdır.⁽³¹⁾

Barış kelimesini karşılayan diğer bir kelime Kur'an-ı Kerim'de sıkça kullanılan “sulh” kavramıdır. Sulh, insanlar arasındaki nefreti ve çatışmayı ortadan kaldırmak demektir. Aynı kökten türeyen “ıslah” ise düzeltme, barıştırma ve ara buluculuk gibi anlamlarda kullanılır.

İslam'ı benimseyen kişi öncelikle kendisi, ailesi, çevresi ve doğayla barışık olmayı; yeryüzünde barışı, huzuru, güvenliği ve adaleti tesis etmeyi kabul etmiş demektir. Kendisini barışa adanmış bir kimse, aile hayatında huzur ve mutluluğun, toplumsal hayatta dayanışma ve barışın gerçekleşmesi için çaba sarf etmelidir.

(31) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 322,323.

Kur'an-ı Kerim, inananları kardeş kabul eder. Buna işaret eden bir ayette Yüce Rabbimiz (c.c.)

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“Mü'minler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin.”⁽³²⁾ buyurarak barış içinde kardeşçe yaşamamanın önemine vurgu

yapmıştır. Yüce Allah (c.c.), hiçbir ayırım yapmadan Müslümanların her konuda birbirlerinin yardımcıları olmalarını öğütler.⁽³³⁾ Hz. Muhammed (s.a.v.) de Medine'ye hicret ettiğinde birlikte yaşamayı kolaylaştırmaya yönelik olarak gerek Müslümanların gerekse Müslüman olmayanların birbirleriyle iyi ilişkiler içerisinde olmaları için çok çalışmıştır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hayatı boyunca barışa ve barış içinde yaşamaya büyük önem verirdi. O (s.a.v.), İslam'a davet için gittiği Taif'te horlandı ve vücudu kanlar içinde kalıncaya kadar taşatutuldu. Buna rağmen **“Rabb'im! Kuvvetimin zaafa uğradığını, çaresiz kaldığımı, halk nazarında hor görüldüğümü yalnız sana arz ederim.”**⁽³⁴⁾ diye Allah'a (c.c.) yalvardı ve bu durumda bile kimseye kin ve nefret beslemedi.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Bedir Savaşı'nda esir alınan düşman askerlerinin her birini on Müslüman'a okuma yazma öğretmesi karşılığında özgür bırakması, onun amacının öldürmek veya cezalandırmak olmadığı gösterir.⁽³⁵⁾ Uhud Savaşı'nda amcası Hz. Hamza (r.a.), şehit düşmüş, yanağı yaralanmış, dişleri kırılmış burnu ve kulakları kesilmişti. Peygamberimiz (s.a.v.) buna son derece üzüldü. Müşriklere misilleme düşünülürken Peygamberimiz affı ve bağışlamayı tercih etti.⁽³⁶⁾

İslam tarihinde Müslümanların barışa verdiği önemi gösteren pek çok örnek bulunmaktadır. Medine Sözleşmesi, Hudeybiye Antlaşması, Mekke'nin Fethi ve savaşlardan sonra esirlere uygulanan muamele bunlardan bazılarıdır.

Hudeybiye Antlaşması, Müslümanlar aleyhine çok ağır maddeler içermesine rağmen toplumsal barış adına kabul edilen önemli bir tarihî antlaşmadır. Bu antlaşma bile Hz. Peygamber'in (s.a.v.), savaşmak ve insanlara korku vermek için gönderilmediğini, bilakis barışın ve huzurun temsilcisi olarak gönderildiğini gösterir.

Arkadaşlarımızla barış içinde yaşamalıyız.

(32) Hucurât suresi, 10. ayet.

(33) bk. Tevbe suresi, 71. ayet.

(34) Muhammed Heykel, Hazreti Muhammed Mustafa, s. 193.

(35) İbnü'l-Esîr, el-Kamil Fi't-Tarih, C 2, s.136.

(36) bk. Nahl suresi, 126. ayet.

Hız. Muhammed (s.a.v.), gençliğinde haksızlık ve adaletsizliklerin önüne geçmek için Hilfü'l-Fudûl (Erdemliler Birliği) adlı barış teşkilatında aktif olarak görev aldı. İnsanların karşılaştıkları haksızlık ve zulümleri ortadan kaldırmayı amaç edinen bu teşkilat, birçok kimsenin sıkıntısını çözmüştür.

Hız. Muhammed (s.a.v.) her zaman barışa önem verirdi. Mekke'li müşrikler, vaktiyle Hız. Peygamberi (s.a.v.) öldürmek istediler, ona (s.a.v.) her türlü eziyeti yaptılar ve Mekke'den hicret etmesine neden oldular. Ancak Mekke fethedildiğinde Hız. Muhammed (s.a.v.), **“...Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir.”**⁽³⁷⁾ ayetini okuyarak Mekkelileri bağışladı. Aynı şekilde, çok sevdiği amcası Hız. Hamza'yı (r.a.) şehit eden kişiyi de affetti. Çünkü o (s.a.v.), Kur'an'ın, **“(Resulüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.”**⁽³⁸⁾ ayetini ilke edinmişti.

Barış içinde yaşamak ve müsamahakâr olmak dinimizce övülen davranışlardan sayılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de bu hususa şöyle işaret edilmiştir: **“...Onlar affetsinler, vazgeçip iyi muamelede bulunsunlar. Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”**⁽³⁹⁾ Kur'an-ı Kerim'in bir ayetinde de barış içinde yaşamak tavsiye edilmiş, barışı engelleyici davranışlardan sakınılması istenmiştir. **“Ey iman edenler! Hep birden barışa girin. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin, çünkü o apaçık düşmanınızdır.”**⁽⁴⁰⁾ Kur'an'da bir insanı öldürme tüm insanları öldürme sayılmış, bir insanı yaşama kavuşturma ise bütün insanları yaşama kavuşturma olarak kabul edilmiştir.⁽⁴¹⁾

Hız. Muhammed (s.a.v.) her zaman barış içinde olmayı kendisine hayat tarzı kabul edindi. Bununla beraber barışı bozacak, huzur ve güveni sarsacak davranışlardan da insanları uzak tutmaya gayret etti.

Onun (s.a.v.) yaklaşık yirmi üç yıl süren mücadelesi, öncelikle adalet ve barışın tesisi içindi. Peygamberimiz (s.a.v.), hiçbir zaman savaşı çıkar bir yol olarak görmedi. Fakat kaçınılmaz olduğunda da aşırıya kaçmadan savaşa girmekten çekinmedi.

Etkinlik

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ
تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

“Allah'ım! Sen Selam'sın. Selam (barış ve esenlik) sendendir. Yücelik ve ikram sahibi olan Allah'ım! Sen ne mübareksin.”

(Ebu Dâvûd, Vitr, 25.)

- Bu duayı daha çok ne zaman okuruz?
- Barış ve esenliğin Allah'tan (c.c.) gelmesi sizce ne demektir? Sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

(37) Yûsuf suresi, 92. ayet.

(38) A'râf suresi, 199. ayet.

(39) Nûr suresi, 22. ayet.

(40) Bakara suresi, 208. ayet.

(41) bk. Mâide suresi, 32. ayet.

5. Peygamberimiz ve Ticaret

Hız. Peygamber (s.a.v.), kişisel kazanca önem verirdi. Bu sebeple hicretten sonra Medine’de Müslümanlar için ticaret merkezi kurarak çalışma hayatının temellerini attı. Bu girişimi ile iş hayatı, işveren, işçi, esnaf, tüketici, hububat ve meyve üreticisi ile ticari ortaklığa dair çeşitli düzenlemeler yaptı.

Resulüllah (s.a.v.), zaman zaman Müslümanların alışveriş yaptıkları mekânları ziyaret edip ölçü ve tartı aletlerinin başına geçerek ticarete dürüstlüğün önemini vurgular, ölçü ve tartıda dürüst davrananların cennette peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraber olacağını söylerdi.⁽⁴²⁾

Hız. Peygamber (s.a.v.), ticarete güven ortamının oluşmasına çok önem verirdi. Pazarda bir Müslüman’ın kesinlik kazanmış, alışverişini bozacak tarzda pazarlığın yeniden yapılmasını ve üretici malını, pazara intikal ettirmeden önce malın hileli yollarla ucuza kapatılmasını doğru bulmazdı. Stokçuluğu, satılan malın kusurlarının gizlenmesini, gereksiz yere abartı ile övülmesini, yalan yere yeminle malın sürümünün artırılmak istenmesini de hoş karşılamazdı.

Hız. Peygamber (s.a.v.), zenginlerin dinî, sosyal, mali sorumluluklarının gereğini yerine getirmelerini isterdi. Darda kalan iyi niyetli borçluya mühlet verilmesini tavsiye eder, ribâ (faiz) ile borç alıp vermeyi kesinlikle yasaklardı. Çünkü Kur’an-ı Kerim’de ribâ kesin bir dille yasaklanmıştır.⁽⁴³⁾

Etkinlik

“Allah faiz malını mahveder, sadakaları ise arttırır (bereketlendirir). Allah hiçbir günahkâr nankörü sevmez.”

(Bakara suresi, 276. ayet.)

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın.”

(Bakara suresi, 278. ayet.)

“Eğer böyle yapmazsanız Allah ve Resulüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz ne de başkaları size haksızlık etmiş olur.”

(Bakara suresi, 279. ayet.)

“Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.”

(Âl-i İmrân suresi, 130. ayet.)

- Yukarıda verilen ayetlerin indiriliş sebeplerini araştırınız.
- Ayetlerin yorumunu sınıfa getireceğiniz bir tefsir kitabından okuyunuz.
- Faizin, toplumsal zararlarını sınıfınızda arkadaşlarınızla konuşarak değerlendiriniz.

Hicretten sonra Medine’deki pazarlara genellikle müşrik ve Yahudiler hâkimdi. Bunlar ticari faaliyetlerinde kendi dinî anlayışlarına ve cahiliye âdetlerine göre hareket ediyorlardı. Hız. Peygamber (s.a.v.), Medine’deki diğer pazarları gezip gördükten sonra buraların Müslümanların pazarı olamayacağını söyledi. İslam’ın ekonomik konulardaki hükümlerini uygulayabilmek için Müslümanların kendi pazarlarını kurmalarına gerek duydu. Benî Sâide Bölgesi’nde bulunan açık bir alanı pazar yeri olarak seçti ve bir pazar

(42) bk. Tirmizi, Büyü, 4.

(43) bk. Bakara suresi, 279. ayet; Âl-i İmrân suresi, 130. ayet.

nizamnamesi hazırladı. Bu pazarda esnafın sabit mekânlar edinmesini yasakladı ve burada vergi alınmayacağını ilan etti.

Peygamberimiz ticareti bilen, tecrübeli bir tüccardı. Ticareti bildiği için vergi alınmadığı takdirde satıcıların yeni pazarı tercih edeceklerini biliyordu. Çünkü Yahudi kabilelerinden Benî Kaynukâ, kendi pazarlarını parselleyip ücret karşılığında kiraya vermişlerdi. Ayrıca pazar vergisi de alıyorlardı. Nitekim tüccar, Müslümanların kurduğu pazara rağbet göstermiş ve burası yeterli müşteri bulmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine’de kurulan yeni pazarı kontrol için görevliler tayin etti. Bunlardan biri Hz. Ömer b. Hattab (r.a.), diğeri de Hz. Semrâ bint Nuheyk (r.a.), ismindeki bir hanım sahibidir.⁽⁴⁴⁾

Alışverişte dürüst davranmalıyız.

İslam, ticareti helal kılarken ve teşvik ederken faizi yasaklamıştır. Alışverişi ve diğer borç türlerini faizden arındırmıştır.⁽⁴⁵⁾

Hz. Peygamber (s.a.v.) ticari bir malı, pahalılaşması gayesiyle stoklayıp piyasaya arzını geciktirmeyi yasakladı (ihtikâr). Çünkü bu, fiyatların suni bir şekilde yükselmesine ve normal piyasa seviyesinin üstüne çıkmasına yol açmaktadır. Özellikle temel ihtiyaç maddeleri söz konusu olduğunda bu tutum toplumun zarar görmesine sebep olmakta ve uzun müddet devamı hâlinde toplumsal bunalımlara yol açmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.), malı çok pahalı satmak için bekleten kimseyi kınardı.⁽⁴⁶⁾

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), mallarını ucuza kapatmak maksadıyla köylüyü, şehir dışında karşılamayı hoş görmezdi.⁽⁴⁷⁾ O dönemde şehirli sermaye sahipleri piyasa fiyatlarından habersiz yabancı ticaret kervanlarını yolda karşılayarak getirdikleri malları toptan ucuza kapatmak suretiyle stoklayıp yüksek fiyatla satarlardı. Üreticinin ve satıcının bazı uyanık sermayedarlar tarafından bu şekilde aldatılmasını önlemek maksadıyla Hz. Peygamber (s.a.v.) bunu yasakladı ve bu yasağı uygulamak üzere görevliler tayin etti. Şayet Hz. Peygamber (s.a.v.) bu önleme başvurmazdı üretici emeğinin karşılığını alamaz ve üreticinin alın teri boşa gitmiş olurdu. Diğer yönden sermaye sahipleri haksız kazanç elde etmiş olurlardı.

(44) İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 310.

(45) bk. Rûm suresi 39. ayet; Âl-i İmrân suresi, 130. ayet; İbn Hişâm, C 4, s. 251.

(46) bk. İbn Mâce, C 2, s. 728, 729.

(47) bk. Buhârî, Büyü, 64.

Hız. Peygamber (s.a.v.) fiyatların makul sınırlar içinde serbest rekabet piyasasında arz ve talep dengesine göre oluşması ilkesini benimserdi. Kârın tabii ve ahlaki şartlara bağlı olarak ayarlanması öngörürdü. Buna rağmen, bir kimse malını pazarın ve günün fiyatından fazlaya satarsa bu kişinin hile yapmış ve karşısındakini aldatmış olacağını ifade ederdi.⁽⁴⁸⁾

Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün çarşıda dolaşıyordu. Bir yiyecek yığınının önünde durup elini çuvalın içine soktu. Parmağına bir ıslaklık geldi. Satıcıya:

“Bu nedir?” diye sordu. Mal sahibi:

“Ya Resulüllah! Yağmur yağmıştı, ondan ıslanmış olacak.” deyince Peygamberimiz (s.a.v.):

“Neden o ıslak tarafı herkesin görebileceği şekilde üste koymadın? Bizi aldatan bizden değildir.”⁽⁴⁹⁾ buyurdu.

Resulüllah (s.a.v.), başka bir hadisinde de kusurlu bir malın kusurunu söylemeden satmanın helal olmadığını bildirmiştir.⁽⁵⁰⁾

Alışverişte müşteriyi kandırmak için yalan söylemek, hele hele yalan yere yemin etmek büyük günahdır.

Ticaret hayatında dikkat edilecek hususlardan biri de gerekli olduğu durumlarda, ortaya konulan şartlar ile alacak verecek gibi hususların, iki şahitle birlikte yazılı hâle getirilmesidir. Bu durum, **“Ey iman edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın. Aranızda bir yazıcı, adaletle yazsın...”**⁽⁵¹⁾ ifadesiyle başlayan uzun bir ayette Yüce Allah (c.c.) tarafından tavsiye edilmiştir.

Etkinlik

“Satarken ve alırken, borcunu isterken ve öderken kolaylık gösteren kimseye Allah rahmet eylesin!” Buhari, Büyû, 16.

Peygamberimiz (s.a.v.) yukarıdaki hadisinde hangi konularda kolaylık gösterilmesini öğütlemiştir?

Bu konularda kolaylık göstermek insanlar arası ilişkilere katkısı nasıl olur? Arkadaşlarınızda tartışınız.

Hız. Peygamber (s.a.v.), gelir elde ederken başvurulmaması gereken usullerle, harcama yaparken dikkat edilmesi gereken prensipleri de belirlemiştir. Söz gelimi, gayrimeşru kazanç yollarıyla (hırsızlık, gasp vb.), haksız ve batıl yollarla gelir sağlamayı yasaklamıştır. Helal olan ticarete de haksızlığı önlemek için ölçü ve tartıda hile yapılmamasını emretmiştir. Harcamalarda da orta yolun izlenmesini istemiş, israf ve cimriliği hoş görmemiştir.⁽⁵²⁾

Hız. Peygamber (s.a.v.) işçi işveren ilişkilerine bir düzenleme getirdi. İslam öncesi Arap toplumunda yaygın olan ücretle iş yaptırma ve işçi çalıştırmada büyük haksızlıklar vardı. Peygamberimiz işçilere ağır iş yüklenmesi, ücretin geciktirilmesi, kaybolan malın haksız yere işçiye ödetilmesi gibi uygulamaları yasakladı, işçilere adaletli bir şekilde davranılmasını ve kardeş muamelesi yapılmasını emretti. Bu hususla ilgili bir hadisinde: **“İşçiye ücretini teri kurumadan veriniz.”**⁽⁵³⁾ buyurarak çalışan ve çalıştıran arasındaki hukuki

(48) İbrahim Sarıçam, Hız. Muhammed Evrensel Mesajı, s. 311.

(49) Müslim, İman, s. 164.

(50) İbn Mâce, Ticaret, 45.

(51) Bakara suresi, 282. ayet.

(52) İbrahim Sarıçam, Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 311.

(53) İbn Mâce, Rühûn, 4.

ilişkilerin çerçevesini belirledi. Hz. Peygamber (s.a.v.) kıyamet gününde üç kişinin düşmanı olduğunu belirtmiş, bunlardan birinin “İşçi çalıştırıp da ona ücretini vermeyen kimse”⁽⁵⁴⁾ olduğunu söylemiştir.

Bizler her alanda olduğu gibi Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ticari ve ekonomik alanda yaptığı çalışmaları kendimize örnek almalıyız. Alışveriş ve ticaretle insanların haklarını gasp etmemeliyiz. İnsanların ekonomik haklarına saygılı olmalı, bunun dinimizde bir yükümlülük, insani ve yasal bir sorumluluk olduğunu bilmeliyiz. Bu nedenle alışverişte insanlara zarar verecek davranışlardan kaçınmalıyız.

Yazalım

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ
وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ

“Doğru sözlü, dürüst ve güvenilir tacir; peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraberdir.”

(Tirmizi, Büyû, 4.)

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisini toplumsal güven ve insan hakları açısından değerlendiriniz.

6. Peygamberimiz ve Ahde Vefa

Sözünde durma, verdiği sözlere bağlı kalma, özü ve sözü doğru olma anlamına gelen ahde vefa, İslam ahlakının en önemli prensiplerinden biridir. Kur'an'a göre ahde vefa, iman ederek Allah (c.c.) ile ahitleşmiş ve böylece hür iradesiyle kendisini sadakat yükümlülüğü altına sokmuş olan müminin ahlaki borcudur.⁽⁵⁵⁾

Ahit ve söz ister insanlara ister Allah'a (c.c.) karşı verilmiş olsun, yükümlülük şartlarını taşıyan her insanı borçlu ve sorumlu kılar. Bu sorumluluğun yerine getirilmesine ahde vefa veya ahde riayet denir. Kur'an-ı Kerim'de ahde vefaya işaret eden ayetlerden birinde şöyle buyrulur: “Yüzlerinizi doğruya ve batıya çevirmeniz erdemlilik değildir. Asıl erdemli kişi Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlarına, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan; namazı kılıp zekâtı verendir. Böyleleri anlaşma yaptıklarında sözlerini tutarlar; darlıkta, hastalıkta ve savaş zamanında sabrederler. İşte doğru olanlar bunlardır ve işte takvâ sahipleri bunlardır.”⁽⁵⁶⁾ Başka bir ayette de Müminlerin özelliklerinden birinin de ahitlerine riayet etmek olduğu vurgulanarak şöyle denir:

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ

“Yine onlar (o müminler) ki emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler.”⁽⁵⁷⁾

(54) İbn Mâce, Rühûn, 4..

(55) Dinî Kavramlar Sözlüğü, s 11.

(56) Bakara suresi, 177. ayet.

(57) Mü'minûn suresi, 8. ayet.

Her zaman vefalı olmalıyız.

Kur'an-ı Kerim'e göre iman, yalnızca bir inanma değil, bunun yanında dinî esaslara uyulacağına dair gönüllü bir taahhüt ve söz vermedir. Bu suretle iman ile ahit arasında sıkı bir ilişki vardır. Mesela; “**...Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, ben de size vadettiklerimi vereyim. Yalnızca benden korkun.**”⁽⁵⁸⁾ mealindeki ayette geçen birinci ahit, Allah'ın (c.c.) kullarına olan emir, yasak ve tavsiyeleri; ikinci ahit ise Allah'ın (c.c.) kullarına vadettiği af

ve mükâfat olarak anlaşılmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) de “**Allah'ım! Gücüm yettiği kadar ahidine ve vaadine sadakat gösteriyorum.**”⁽⁵⁹⁾ buyurarak Allah'a (c.c.) verdiği sözü ifade etmiştir.

Etkinlik

لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ، وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ

“Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin ise dini yoktur.”

(Ahmet b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 134.)

Peygamberimizin (s.a.v.) hadisini verilen sözü yerine getirmekle imanı ilişkilendirerek sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Ahde vefa, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) en önemli vasıflarındandır. Düşmanlarının ona, el-Emin demesinin nedeni kendisinin ahde vefa ve emanete riayet göstermesinden kaynaklanıyordu. Nitekim o, konu ile ilgili hadislerinde, ahde vefa göstermeyi imandan, ahde aykırı davranmayı ise nifak alametlerinden sayardı. Bununla ilgili bir sözünde Peygamberimiz (s.a.v.) “**Münafığın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, vadettiğini yerine getirmez ve emanete ihanet eder.**”⁽⁶⁰⁾ buyurarak ahde vefanın önemine işaret ediyordu.

Peygamberimiz (s.a.v.) herkesin güvenini kazanmış biriydi. Hasımları hicret öncesinde onu nasıl öldüreceklerini tasarlarken o (s.a.v.), kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine nasıl iade edeceğini düşünüyordu. Akşam, müşrikler tarafından sarılan evinde, emanet para ve mücevherleri sahiplerine ulaştırması için Hz. Ali'yi (r.a.) yatağında bırakmış ve sessizce Medine'nin yolunu tutmuştu.

Hız. Hatice (r.a.), ilk vahiy geldiğinde şaşkınlık içinde olan eşi Hz. Muhammed'i (s.a.v.) ahlaki niteliklerini söyleyerek şöyle teskin etti:

— Allah (c.c.) seni esirgesin, Ey Ebe'l-Kasım! Allah seni hiçbir zaman yalnız bırakmayacaktır. Çünkü sen doğrusun, emanete riayet edersin, akrabayı gözetirsin, merhametlisin ve güzel ahlaklısın.⁽⁶¹⁾

(58) Bakara suresi, 40. ayet.

(59) Buhari, De'avât 16; Tirmizi, De'avât 15.

(60) Buhari, İman 24.

(61) Buhari, Bedü'l-Vahy, 3; Müslim, İman, 252.

Peygamberimiz (s.a.v.), açık tebliğe başladığında Kureyşlileri Safa Tepesi'nde toplayıp onlara şu soruyu sordu: **“Ey Kureyş! Şu dağların arkasında size karşı hazırlanan bir ordu var desem bana inanır mısınız?”**

Bu soruya, orada bulunanların istisnasız hepsi tek bir ağızdan “Evet, çünkü senden hiçbir yalan söz işitmedik! Sen hep doğru söylersin.”⁽⁶²⁾ diye cevap verdiler.

Onun (s.a.v.) dürüstlüğü konusunda hiç kimsenin şüphesi yoktu. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.), aralarında kırk yıl boyunca kusursuz, lekesiz bir hayat yaşamıştı.

Şam'da bulunan Bizans kayserinin, ticaret için gelen Ebu Süfyan'a, Hz. Muhammed (s.a.v.) hakkında sorduğu sorulardan biri de onun sözünde durup durmadığıydı. Ebu Süfyan ise Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hiçbir sözünden dönmediğini söyleyerek Hz. Muhammed'in (s.a.v.) verdiği sözlerdeki sadakatini itiraf etmek zorunda kalmıştır.

Etkinlik

“Antlaşma yaptığınız zaman, Allah’a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah’ı kendinize kefil kılarak pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı bilir.”

(Nahl suresi, 91. ayet.)

“...Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir.”

(İsrâ suresi, 34. ayet.)

Yukarıdaki ayet meallerini ahde vefa göstermenin önemi açısından arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Peygamberimiz (s.a.v.) randevularını hiç aksatmazdı. O (s.a.v.), günlük hayatında ve bütün ilişkilerinde ahde vefa ilkesine sadakat gösterir, bu bağlamda verdiği her sözü mutlaka yerine getirir, randevularına kesinlikle uyardı.

Bir keresinde Hz. Abdullah bin Ömer (r.a.), Mekke yolunda bir bedevi ile karşılaşır. Ona selam verir, binmekte olduğu merkebe onu bindirir, başındaki sariği da ona giydirebilir.

Bu manzaraya şahit olan Hz. Abdullah bin Dînar (r.a.), Hz. İbn Ömer'e (r.a.),

— Allah hayrını versin, bunlar bedavidir. Basit şeyler onları mutlu eder, der. Hz. Abdullah bin Ömer (r.a.), ona şu şekilde cevap verir:

— Bunun babası, babam Ömer bin Hattâb'ın (r.a.), dostu idi. Ben bir keresinde Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini işittim:

“İyiliklerin en değerlisi, insanın babası öldükten sonra, baba dostunun ailesini kollayıp gözetmesidir.”⁽⁶³⁾

Bir gün sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Hz. Aişe (r.a.), ile beraberken evlerine ihtiyar bir hanım gelir. Allah Resulü (s.a.v.) ona adını sorar. O da **“Cessâme el - Müzenî”** diye cevap verir. Bunun üzerine Efen-dimiz (s.a.v.), “çirkin” manasına gelen bu adı, “güzel” anlamındaki yeni bir isimle değiştirerek, **“Hayır, se-nin adın ‘Cessâme’ değil, Hassâne el-Müzenî’dir.”** buyurur. Sonra da ihtiyar kadına hâlini hatırlar

(62) Nevevi, Riyazü's-Salihin ve Tercümesi, C 1, s. 361.

(63) Müslim, Birr ve Sıla, 11-13.

sorar, pek çok iltifatlarla bulunur. Yaşlı hanım gittikten sonra Allah Resulü'nün (s.a.v.) ona gösterdiği saygı ve alaka dikkatinden kaçmamış olan Hz. Aişe (r.a.), merak ederek,

— Bu yaşlı hanım kimdi ya Resulüllah, diye sorar. O da;

— **Hatice'nin arkadaşı olup onun sağlığında bize gelip giderdi. Kuşkusuz ahde güzel bir şekilde vefâ göstermek imandandır.**⁽⁶⁴⁾ buyurdu.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), dostla yapılan iyiliğe bizzat ve en güzel şekilde karşılık vermeyi de vefanın gereği olarak gördü. Nitekim Habeşistan'dan Necaşi'nin gönderdiği heyet, bir gün Hz. Peygamber'i (s.a.v.) ziyarete gelmişti. Efendimiz (s.a.v.) kalkıp kendisi onlara hizmet etmeye başladı. Bunu gören ashabı;

Ya Resulüllah, siz bırakın, sizin yerinize biz yaparız, dediler.

Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.v.) duygularını,

— **Onlar benim ashabıma iyilik yaptılar, ben de bizzat onlara iyilik yapmak istiyorum.**⁽⁶⁵⁾ diyerek vefanın en güzel örneğini gösteren bir tavır ortaya koydu. Habeşli heyete yaptığı ikram ve iltifat onların şahsında bizzat devlet başkanı olan Necaşi'ye iltifat demektir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de onlarla bizzat ilgilenecek zor zamanda kendisine ve ashabına yapılan iyiliğe ne kadar değer verdiğini göstermiş ve vefakârlığın en güzel örneğini sergilemiştir.

Kısacası Müslüman; özü sözü doğru, içi dışı bir olan ve kendisine güvenilen kişidir. O, sözüne güvenilen ve başkalarına zarar vermeyeceği düşünülen kişi olmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde Müslüman'ın, elinden ve dilinden başkalarına zarar gelmeyen kişi olduğunu ifade etmiştir.⁽⁶⁶⁾ Biz de Peygamberimizi (s.a.v.), kendimize örnek almalı, verdiğimiz sözleri tutmalı ve yerine getiremeyeceğimiz sözler vererek yalancı duruma düşmemeliyiz. Özellikle iyilik gördüğümüz insanlar başta olmak üzere herkese karşı güler yüzlü ve vefalı olmalıyız.

Yazalım

“Bir kişinin kalbinde aynı anda iman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir arada bulunamaz.”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 2, s. 349.)

Peygamberimizin (s.a.v.), hadisini okuyunuz.

• Doğruluk ile yalancılığın, emanetle hıyanetin bireysel ve toplumsal zararlarıyla ilgili slogan oluşturunuz.

• Oluşturduğunuz sloganları aşağıya listeleyiniz. Daha sonra sınıf panosunda yayınlayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

(64) Hâkim, el-Müstedrek, C I, s.20.

(65) İbn Kesir, Bidâye, C 3, s. 99.

(66) bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 2, s. 186.

7. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Ali (r.a.)

İslam tarihinde önemli bir yeri olan Hz. Ali (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) amcası Ebu Talib'in küçük oğludur. Hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce dünyaya gelmiştir. Ebu Talib'in maddi durumunun bozulması üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) onun bakımını üstlenmiş ve Hz. Ali beş yaşından itibaren Hz. Peygamber'in (s.a.v.) himayesinde büyümüştür. Küçük bir çocukken Resulullah'ın (s.a.v.) peygamberliğini kabul ederek Müslüman olma şerefine nail olmuştur.⁽⁶⁷⁾

Hz. Ali (r.a.), çocukluğunda hiç puta tapmadığı için kendisi daha sonraları "Kerremallahuveche" (Allah yüzünü şereflendirsin.) sıfatıyla anılmıştır. Sahabe arasında bu sıfatla anılan tek kişidir. Çeşitli künye ve unvanlarla anılan Hz. Ali'nin (r.a.) aslan anlamında "Haydar", Allah'ın (c.c.) güçlü aslanı anlamında "Esedullahi'l-Gâlib", Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmış anlamında "el-Murtazâ" gibi lakapları da vardır.

Hz. Ali (r.a.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ilk inanan kişilerdendi. Mekke müşriklerinin Müslümanlara eziyetlerini artırmaları hatta kendisini öldürmeye teşebbüs etmeleri üzerine Medine'ye hicret etmeye karar veren Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Ali'yi (r.a.), kendisini öldürmeye gelecek müşrikleri oyalamak, yokluğunu hissettirmemek ve üzerindeki emanetleri sahiplerine vermek amacıyla Mekke'de bırakmıştır. O da gece Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yatağına yatarak onun evde olduğu kanaatini uyandırmıştır. Daha sonra da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendisine bıraktığı emanet eşyaları sahiplerine iade edip yine onun emri ile Mekke'den ayrılarak Kuba'da Hz. Peygamber'e (s.a.v.) yetişmiştir. Hicretin beşinci ayında muhacir ile ensar arasında yakınlık ve dayanışma sağlamak amacıyla yapılan kardeşleştirmede (muâhât), Hz. Peygamber (s.a.v.) onu kendisine kardeş seçmiştir.

Hz. Ali (r.a.), Hz. Peygamber'e (s.a.v.) vahiy kâtipliği yapmıştır. Onun fıkıh alanındaki üstünlüğü de sahabiler tarafından tartışılmayan bir gerçektir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), onun ilmi ile ilgili şöyle demiştir: **"Ey Ali, ben ilmin şehriyim, sen ise onun kapısıdır."**⁽⁶⁸⁾ O, hayatında söylediğini yaşayan biriydi. Adalet sahibi ve insan haklarına son derece riayet eden bir idareciydi.

Hz. Ali (r.a.), Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ashâbı içerisinde ilmi ile temayüz edenlerin başında geldiğinden, âlimler içerisinde zirvede olduğuna hiç kuşku yoktur. Çünkü o, küçük yaştan itibaren Peygamber Efendimizin (s.a.v.) himayesinde, terbiyesinde yetişmiştir. Hz. Ali (r.a.), Mekke'de okuma yazma bilen az sayıda kimseden biridir. Bunun için Efendimiz'in (s.a.v.) vahiy kâtipleri içerisinde yer almaktadır. Aynı zamanda Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hayattayken Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberleyen sahabilerdendi. Bu yönüyle de Allah'ın (c.c.) kitabını yazma, öğrenme, anlama ve onunla amel etme hususunda ashâbın en önde gelenlerindendi. Hz. İbn Sa'd (r.a.) Peygamber Efendimizin (s.a.v.) vefatını müteakip Hz. Ali'nin (r.a.), altı ay kadar inzivaya çekildiğini, bu müddet içerisinde Kur'an-ı Kerim'i iniş sırasına göre

Hz. Ali (r.a.) yazılı levha

(67) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 13.

(68) Tirmizi, Menâkıb, 20.

tertip ettiğini belirtir. Hz. Ali (r.a.), ayetlerin nerede ve ne zaman indiğini bilirdi. Nitekim o, insanlara hitap ederek “Bana sorunuz. Allah’a yemin ederim ki bana hangi şeyden sorsanız mutlaka size cevap veririm. Bana Allah’ın kitabından sorunuz. Allah’a yemin ederim ki ben Allah’ın kitabında inen her ayetin gece mi, gündüz mü, dağda mı, ovada mı indiğini bilirim.”⁽⁶⁹⁾ demiştir.

Hz. Ali (r.a.), Hz. Peygamber’le (s.a.v.) Tebuk dışındaki bütün savaflara katıldı. Bu savaflarda sancaktarlık yaptı ve büyük kahramanlıklar gösterdi. Bedir Savaşı’na giderken Hz. Peygamber’in (s.a.v.) önünde iki sancaktan birini o taşıdı. Uhut Savaşı’nda, müşrikler tarafından tuzak olarak kazılan çukurlardan birine düşen Hz. Peygamber’i (s.a.v.), Hz. Talha bin Ubeydullah (r.a.), ile birlikte buradan çıkardı. Bu savaşta Hz. Peygamber’i (s.a.v.) koruyan ve onunla birlikte dağa sığınan az sayıda saha-beden biriydi.

Hz. Ali (r.a.), Uhut, Hendek Savafları ve Mustalikoğulları ile yapılan savaftaki kahramanlıklarıyla ünlüdür. Özellikle Hendek Savaşı’nda hendeği aşmak isteyenlerle yaptığı mücadeleye anılır. Hendek Savaşı’ndan sonraki Kurayza Savaşı’nda sancağı taşıyan Hz. Ali (r.a.) bu savaşta aynı zamanda öncü birliklerin başında yer almıştır.

Hz. Ali (r.a.), Hudeybiye Antlaşması’nın metnini yazdı ve antlaşmanın şahitleri arasında yer aldı. Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından Hayber’in fethinden önce Fedek’e, Sa’d oğulları üzerine gönderilen 100 kişilik askerî birliğe komutanlık yaptı. Hz. Peygamber (s.a.v.), Hayber Seferi’ne çıkarken beyaz renkli sancağı Hz. Ali’ye (r.a.) verdi ve bu seferde Hayber’in fethi gerçekleşti. Mekke’nin fethinden sonra Kâbe’nin putlardan arındırılması görevi kendisine verildi. Huneyn Savaşı’nda, İslam ordusunun bozguna uğradığı esnada Hz. Peygamber’le (s.a.v.) birlikte direniş göstermişlerdir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) vasiyeti üzerine cenazesini Hz. Ali (r.a.), Hz. Abbas (r.a.), onun oğulları Hz. Fazl (r.a.), Hz. Kusem (r.a.), ve Hz. Üsâme bin Zeyd (r.a.) birlikte yıkadı.

Hz. Ali (r.a.), hicretin 2. yılında (M. 624) Hz. Fatıma ile evlendi. Bu evlilikten Hz. Hasan (r.a.), Hz. Hüseyin (r.a.), ve Hz. Muhsin (r.a.), adlı erkek çocuklarıyla Hz. Zeyneb (r.a.) ve Hz. Ümmü Gülsüm (r.a.), isimli kız çocukları dünyaya gelmiştir. Resulullah’ın (s.a.v.) soyu, Hz. Fatıma (r.a.) ile Hz. Ali’nin (r.a.) çocuklarından devam etmiştir.

İlk üç halife döneminde Hz. Ali (r.a.), aktif siyasetten uzak durdu. Zaman zaman bazı hususlarda görüşüne başvurulana kimselerden olmakla birlikte yönetimde görev almadığı gibi fetihler için gönderilen orduların içinde de bulunmadı.

Hz. Ali (r.a.), iktidarı döneminde birçok sorunla boğuşmak zorunda kaldı. İslam tarihinin en önemli iç çatışmalarından biri bu dönemde meydana geldi. Hz. Ali’nin (r.a.) vefatından sonra yerine seçilen oğlu Hz. Hasan (r.a.) ise yaklaşık altı ay sonra Muâviye ile barış yaparak siyasetten ayrıldı.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hz. Ali’yi (r.a.) çok sever, onun güzel ahlakını ve ilmini takdir ederdi. Kızı Hz. Fatıma (r.a.) validemizi, onunla evlendirirken **“Kızım, kocan insanların en önce Müslüman olanı ve en çok ilmi olanıdır.”**⁽⁷⁰⁾ demiştir.

Yine sahabe-i kiramın en âlimlerinden biri olan Hz. Abdullah bin Abbas’a (r.a.) Hz. Ali’nin (r.a.) ilmi sorulunca “Ben onun ilim denizinden ancak bir damlayım.”⁽⁷¹⁾ diye cevap vermiştir. Bunların her ikisi de

(69) Celaluddin es-Süyûtî, el-İtkan fi Ulumi’l Kur’an, C 2, s. 1227.

(70) Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C I, s. 295.

(71) Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C I, s.295.

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) amcasının oğludur. Abdullah, amcası Abbas'ın oğlu, Hz. Ali (r.a.) de, amcası Ebu Talib'in oğludur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) her ikisi için de dua etmiştir. Hz. Abbas (r.a.) için “**Allahım! Ona Kitabı öğret ve dinde derin anlayış sahibi kıl.**”⁽⁷²⁾ diye, Hz. Ali (r.a.) için de: “**Allahım! Onun kalbine hidayet eyle, dilini hakkı söyletmekte sabit kıl ve ona doğruyu bildir.**”⁽⁷³⁾ diye dua etmiştir.

Hz. Ali (r.a.), etkili ve güzel hitabeti ile tanınır. Dinî kaynaklar onun pek çok hutbe, mektup ile güzel ve hikmetli sözünü bize ulaştırmıştır. Bütün Müslümanların sevgisini kazanmış olan Hz. Ali (r.a.), askerî ve siyasi pek çok başarılar elde etmiştir. O, dinî bilgisi dolayısıyla tarih boyunca bütün Müslümanlarca sevilip sayılan ve örnek alınan tarihî bir kişiliktir. Hz. Ali (r.a.), bütün Müslümanların ortak bir değeridir.

Hz. Ali (r.a.) döneminde siyasi karışıklıklar meydana gelmiştir. Abdurrahman b. Mülcem adlı biri tarafından hicri kırk yılı Ramazan ayının on dokuz veya yirmi birinci gününde Kûfe’de şehit edilmiştir. Hz. Ali (r.a.), Müslümanlar arasında ilmi, kahramanlığı ve cömertliği ile simge hâline gelmiştir.⁽⁷⁴⁾

8. Hadisten Hayata

اَلْمُسْلِمُ اَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ مَنْ كَانَ فِي
حَاجَةٍ اَخِيهِ كَانَ اللهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ
كُرْبَةً فَرَّجَ اللهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Resulü Allah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Ona zulmetmez, haksızlık yapmaz, onu yalnız bırakmaz. Müslüman kardeşinin ihtiyacını gideren kimsenin Allah da ihtiyacını giderir. Kim bir Müslüman’dan bir sıkıntıyı giderirse, Allahü Teâlâ o kimsenin kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim bir Müslüman’ın ayıp ve kusurunu örterse Allahü Teâlâ da o kimsenin ayıp ve kusurunu örter.”

(Buhari, Mezâlim, 3; Müslim, Birr, 58.)

İslam dininde inananlar arasındaki ilişkiler din kardeşliği temeline dayanır. Din kardeşliği, kan kardeşliğinden daha büyük bir önem arz etmektedir. “...**Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar**

(72) İbn Sâ’d, et-Tabakatu’l Kübra, C 2, s. 365.

(73) Doğuştan günümüze Büyük İslam Tarihi, C I, s. 295; İbn Sâ’d, et-Tabakatu’l Kübra, C 2, s.337.

(74) Dinî Terimler Sözlüğü, s. 13.

bile onları kendilerine tercih ederler...⁽⁷⁵⁾ ayeti, toplumda başkalarının da düşünülmesi gerektiği hususunu bir nevi müminlerin özellikleri olarak nitelemektedir.⁽⁷⁶⁾ Bir toplumu, kardeşini tercih edebilecek seviyeye ulaşmış sağlam vicdanlar ayakta tutabilir. Dolayısıyla aralarında hiçbir statü farkı gözetilmeksizin tüm inananların kardeş olduğu kesin bir ifade ile belirtilmiştir: Kur'an-ı Kerim;

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

“Müminler ancak kardeşlerdir...”⁽⁷⁷⁾ buyurarak İslam dinindeki kardeşliğin önemine dikkat çekmiştir. Kardeşlik duygusu, kutlu ve güçlü bir bağ olduğu kadar büyük bir sorumluluğu da beraberinde getirir. Kardeşlik, karşılıklı olarak birbirlerine hayırlı ve faydalı olmayı, birbirine yardım etmeyi, birbirinin sevinç ve kederine ortak olmayı gerektirir. Kardeşler arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiği konusunda çok önemli mesajlar söz konusudur.

İnsanların acı ve ızdıraplarını paylaşmak, dertlerine deva olmaya çalışmak ve bu yolla Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak, gerçek manada Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini yerine getirmek demektir. **“Müminin mümine karşı durumu, bir parçası diğer parçasını sımsıkı kenetleyip tutan binalar gibidir.”**⁽⁷⁸⁾ Dolayısıyla inanan insanlar birbirlerine sımsıkı bağlı olmak durumundadırlar.

Etkinlik

“Kim bir Müslüman'ın dünya sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa, Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse, Allah da dünya ve ahirette onun ayıplarını örter. Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da onun yardımcısı olur.”

(Ebu Dâvûd, Edep 60.)

Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisini sınıfta arkadaşlarınızla değerlendirerek Müslüman'ın sorumluluğuyla ilgili çıkarımlarda bulununuz. Ulaştığınız bulguları sınıfça değerlendiriniz.

Müslüman, öteki din kardeşlerini kendisinden asla aşağı görmeyecek hatta onları kendi nefesine tercih edecektir. Öylesine yakın, sıcak ve samimi bir duyarlılığa sahip olmayan, yani din kardeşlerinin derdini dert edinmeyen, onların dertleriyle dertlenmeyen kişi onlardan olma hakkını kaybedecektir. Çünkü din kardeşliğinden daha güçlü bir başka bağ yoktur. Hayat, ancak din kardeşleriyle birlikte yaşanır ve paylaşılır güzelidir.

Hız. Peygamber (s.a.v.), temelde sosyal ilişkilerin paylaşma duyguları üzerine kurulması gerektiğini belirtir. İslam toplumunda iş ve ticaretten siyasi ve idari hayata kadar her alandaki ilişkilerde Müslümanların böyle bir ahlaki şuurla hareket etmesi gerekir.⁽⁷⁹⁾ Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde **“Sizden biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olamaz.”**⁽⁸⁰⁾ buyurmuştur. İşte

(75) Haşr suresi, 9. ayet.

(76) bk. Nisâ suresi, 36. ayet; İnsan suresi, 8. ayet.

(77) Hucurât suresi, 10. ayet.

(78) Buhari, Salât, 88, Mezâlim, 5; Tirmizi, Birr, 18; Nesâî, Zekât, 67.

(79) Mustafa Çağrı, “İbadet, Ahlak ve Tasavvuf” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 23, s. 13.

(80) Buhari, İman, 7; Müslim, İman, 71.

Hız. Peygamber'in (s.a.v.), eşsiz bir sosyal dayanışma ve yardımlaşma örneği olarak sergilediği bu kardeşleştirme projesi; İslam tarihinde önemli bir yere sahiptir. Başkasını düşünme, ihlas, empati, ahde vefa, iyilikseverlik, güven duygusu, duyarlılık, samimiyet, değer verme, cömertlik, sevgi, saygı ve isar gibi bazı güzel huylar kazandırma açısından önemlidir. Bu proje aynı zamanda müminleri kötü huylar arasında bulunan bencillik, cimrilik, çıkarıcılık, haset ve kıskançlık gibi huylardan da arındırmıştır.

Bencillik, hemen her konuda ve alanda yardımlaşmaya, dayanışmaya ve iş birliğine engel olmaktadır. Kibir, cimrilik, kin gütmeye, aşırı hırs, açgözlülük, tamahkârlık gibi bazı kötü huylar, bencillik duygusundan kaynaklanabilmektedir. Kardeşlik duygusu, Müslümanlar arasında her alanda kendisini göstermelidir.

İnsanlara yardım etmek, Peygamberimizin (s.a.v.) öğütlerindendir.

Yazalım

Peygamberimiz (s.a.v.) Müslümanların birbirlerine nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili pek çok hadis söylemiştir. Her Müslüman'ın bu hadisleri okuyup içselleştirmesi gerekir.

Günümüzde Müslümanların daha çok ihtiyaç duyduğu bu hadisleri, hadis kitaplarından bularak aşağıya yazınız.

-
-
-
-
-
-

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İstişare ne demektir? Peygamberimizin (s.a.v.) istişareye verdiği önemi açıklayınız.
2. Adalet ne demektir? Peygamberimizin adalet anlayışını bir örnekle anlatınız.
3. Peygamberimizin barış konusundaki duyarlılığı nasıldır? Belirtiniz.
4. “**Yine onlar (o müminler) ki, emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler.**” (Mü’minûn suresi, 8. ayet.) ayetini açıklayan kısa bir kompozisyon yazınız.
5. Hz. Ali (r.a.) kimle ve ne zaman evlenmiştir? Hz. Ali’nin (r.a.) çocuklarının isimlerini söyleyiniz.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. **Aşağıdakilerden hangisi istişare edilecek kişide bulunması gereken özelliklerden biri değildir?**
 - A) Tecrübe
 - B) Bilgi
 - C) Güvenilirlik
 - D) Yöneticilik
 - E) Sır saklayabilmek
2. **Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Bedir Savaşı’nda ordunun konaklaması ile ilgili görüşlerini aldığı sahabi aşağıdakilerden hangisidir?**
 - A) Hz. Ebu Bekir (r.a.)
 - B) Hz. Selman-ı Farisi (r.a.)
 - C) Hz. Habbab bin Münzir (r.a.)
 - D) Hz. Ali (r.a.)
 - E) Hz. Zeyd bin Sabit (r.a.)
3. **Aşağıdakilerden hangisi istişare ile aynı anlamda kullanılan kavramlardan biridir?**
 - A) Tefekkür
 - B) Danışma
 - C) Liyakat
 - D) İftar
 - E) İstiğfar
4. **Aşağıdakilerden hangisi ticari hayatta Hz. Peygamber’in (s.a.v.) getirdiği ölçülere uymaz?**
 - A) Satılmış mal üzerine pazarlık yapmamak
 - B) Kâr sınırlamasına gitmek
 - C) Malın kusurunu söylemek
 - D) Ticarete yemin etmemek
 - E) Alışverişteki anlaşma şartlarını iki şahit huzurunda yazılı metne dönüştürmek

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

A. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

B. 1. C	2. E	3. D	4. C	5. E	6. C
C. 1. cennet	2. hayâ	3. zindan	4. sabır	5. tevazu	
Ç. 1. Y	2. D	3. D	4. Y	5. D	

2. ÜNİTE

A. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

B. 1. C	2. C	3. B	4. C	
C. 1. D	2. Y	3. Y	4. D	5. Y

3. ÜNİTE

A. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

B. 1. D	2. A	3. B	4. D	5. C
C. 1. nafile	2. uyur, namaz	3. zekât	4. oruç	5. cihat
Ç. 1. Y	2. Y	3. D	4. D	5. Y

4. ÜNİTE

A. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

B. 1. D	2. C	3. B	4. B
---------	------	------	------

SÖZLÜK

A

- adalet** : 1. Doğruluk, eşitlik, denklik, aşırılıktan uzak ve dengeli olma, her şeye hakkını verme. 2. Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk. Her şeyin olması gerektiği yerde bulunması.
- afiyet** : Hasta olmama durumu, sağlık, esenlik.
- arş** : 1. Taht, çardak, cumba, çatı, dam, tavan, kubbe. 2. Hükümlerlik, şan, şeref. 3. Bütün âlemi kuşatan, nasıl olduğunun bilinmesi insan aklının dışında kalan ve sadece Allah (c.c.) tarafından bilinen şey.
- arz** : Hz. Peygamber'in (s.a.v.) her sene ramazan ayında, o ramazan ayına kadar gelen bütün sure ve ayetleri Cebrail'e (a.s.), Cebrail'in de (a.s.) kendisine okuması.
- Ashab-ı Suffe** : Hz. Peygamber'in Medine'deki mescidinin bitişiğinde bulunan ve adına "suffa" denen üstü kapalı özel bir yerde Kur'an-ı Kerim ve din öğrenimi gören sahabiler; ehli suffa.
- azim** : 1. Kararlılık, 2. Emirlerine hiçbir şekilde karşı gelmek mümkün olmayan ve âciz bırakılamayan, kendisinin ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu ve yüce varlık anlamında Allah'ın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.

B

- beşer** : İnsanoğlu, insan.
- biat** : 1. Söz verme amacıyla el sıkma. 2. Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme.
- boykot** : Bir işi, bir davranışı yapmama kararı alma.
- buğuz** : Görülen bir hoşnutsuzluk karşısında Allah (c.c.) rızası için kalben tepki gösterme.
- buhran** : Bunalım, bunluk, kriz.

C

- Cahiliye Dönemi** : Hz. Peygamber'in (s.a.v.) peygamberliğinden önce, insanların yaşadıkları ve özünde, putlara tapma, soy sople övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.
- cihan** : Evren, dünya.
- cihat** : 1. İyiliğin yerleşmesi ve kötülüğün ortadan kalkması için maddi ve manevi tüm imkânlarını kullanarak gayret sarf etmek. 2. Düşmanlara karşı ülkeyi savunmak amacıyla silahlı mücadele verme.
- cimri** : Elindeki imkânları kullanmaktan aşırı derecede kaçınan her türlü sıkıntıya katlanarak mal biriktiren ve harcanması gereken yerde harcamayan, pinti.
- cizye** : Geçmişte Müslüman devletlerin, gayrimüslimlerin canlarını, mallarını, namuslarını korumak ve inançlarını özgür bir biçimde yaşamaları için devletin sağlamış olduğu imkânlarla karşılık çalışabilir durumda olan erkeklerden almış olduğu vergi.

D

- Dâru'l-Erkâm** : Mekke Dönemi'nde Hz. Peygamber'in, Müslümanlara İslam'ı anlattığı, gelen vahyi tebliğ ettiği, topluca ibadet veya çeşitli görüşmelerin yapıldığı ve İslami eğitimin verildiği Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evi.
- Dâru'n-Nedve** : Müslümanlıktan önce, Hz. Peygamber'in dedelerinden Kusay b. Kilab (ö. 480?) tarafından kurulan, Mekke'de Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinin toplanıp siyasi, hukuki ve idari konuları görüştükleri, ayrıca nikâh vb. törenler için de kullandıkları yer.
- denge** : **1.** Bir nesnenin veya bir insanın devrilmeden durma hâli, muvazene, balans. **2.** Zihinsel veya duygusal uyum.

E

- efrad** : Bireyler, fertler.
- ehl-i kitap** : Yahudiler ve Hristiyanları müşriklerden ayırt etmek için elde bulunan Tevrat, Zebur ve İncile inanan kimseler.
- elem** : Üzüntü, keder, derd.
- eli açık** : Cömert.
- eli sıkı** : Cimri.
- emanet** : Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişiye korunması gereken eşya, kimse vb. inam, vedia.
- ensar** : Hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden diğer Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden; beslenme, barınma ihtiyaçlarını gideren ve farklı bir ortamda yeni bir yaşamın kurulabilmesinde onlara yardımcı olan ve sahip oldukları her şeyi onlarla paylaşan Medineli Müslümanlar.
- eşraf** : Bir yerin zenginleri, sözü geçenler, ileri gelenler.

F

- faiz** : **1.** Fazlalık, artma, çoğalma, nema, riba. **2.** Hizmet ve emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen, dinen uygun görülmeyen kazanç.
- farz** : İslam dininde mükelleflerden yapılması kesinlikle istenen ve terk edilmesi günah olan fiiller, emirler.
- fesat** : **1.** Bozukluk. **2.** Karışıklık, kargaşalık, ara bozuculuk. **3.** Hile.
- fey** : Savaş yapmaksızın Müslümanların gayrimüslimlerden almış olduğu taşınır ve taşınmaz mallar, ganimet
- fitrat** : **1.** Yokken var etme, yaratma. **2.** Allah'ın (c.c.) tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması.
- fitri** : Doğuştan.

G

- gam** : Tasa, kaygı, üzüntü.
- ganimet** : **1.** Herhangi bir zorluk çekmeden elde edilen şey. **2.** Savaş sırasında Müslüman olmayan düşman ordusundaki askerlerden alınan her türlü mal ve esirler.
- gazve** : Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bizzat kendisinin sevk ve idare ettiği savaşlar.

H

Hacerü'l-Esved	: Tavafin başlangıç yerini göstermek üzere Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan, yerden 1.5 metre yüksekliğinde, oval biçiminde, hafif kırmızı ve sarı damarcıkları bulunan, 30 cm çapında parlak siyah bir taş.
hadis	: 1. Söz, haber. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, fiilleri ve takrirleri; sahabilerin dine aykırı olmayan söz ve davranışlarını onaması. 3. Kur'an-ı Kerim'deki açıklanması gereken yerleri açıklama, emir ve yasakları insanlara bildirme, Kur'an-ı Kerim'de hükmü olmayan konularda hüküm koyma, bireysel ve toplumsal hayatın tüm alanlarında kişileri ahlaken geliştirme amacıyla Hz. Muhammed'in (s.a.v.) söylemiş olduğu sözler.
haham	: Yahudi din adamı.
hak	: 1. Gerçek, doğru, gerçeğe uygun. 2. Adalet. 3. Gerek sözün gerekse eylemin zaman ve şartlara göre nasıl söylenmesi ve yapılması gerekiyorsa öylece yerine getirilmesi.
halis	: Katışık olmayan, katışıksız.
hanif	: Hz. İbrahim'in (a.s.) tebliğ ettiği, tevhid inancını koruyan; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber olarak gönderilmesinden önce Allah'ın varlığına ve birliğine inanan kimse.
haşr	: Bütün canlıların öbür dünyada yeniden diriltilerek "mahşer" denilen yerde dünyadaki yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vermek üzere bir araya gelmeleri, getirilmeleri.
hat	: Güzel yazı yazma, sanatkârane yazılmış yazı.
helak	: Ölme, öldürme, yok etme, yok olma.
hibe	: Karşılıklı şart koşulmadan bir malın, hayatta iken sahibi tarafından bir başkasına mülk edinmek amacıyla bağışlanması.
Hicaz	: Arabistan Yarımadası'nda Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan, Mekke ve Medine ile hac ve umre yapacakların ihrama girecekleri yerleri de içine alan coğrafi bölge.
hicret	: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ve sahabenin İslam'ı gereği gibi yaşamak, diğer insanlara Allah'ın (c.c.) emirlerini duyurmak ve müşriklerin işkencelerinden kurtulmak amacıyla Mekke'den Medine'ye 622 yılında yaptıkları göç.
hikmet	: 1. Bilgelik. 2. Allah'ın (c.c.) her şeyi bir amaca yönelik yaratması. 3. İnsanın varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi.
hor görmek	: Bir kimseye değersiz gözle bakmak.
hububat	: Tahıl
Hulefa-i Raşidin	: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra seçimle yönetime getirilen ve halkın önderi konumunda olan dört ünlü halife: Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali.
husûf namazı	: Ay tutulması esnasında karanlıktan kurtulmanın ve Allah'ın (c.c.) büyüklüğünü kabullenmenin bir işareti olarak kılınan nafîle namaz.
huy	: 1. İnsanın yaratılış ve ruh özelliklerinin bütünü, mizaç, tabiat. 2. Alışkanlık.

I

irz : Bir kimsenin başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti.
ızdırıp : 1. Acı. 2. Üzüntü, sıkıntı, keder.

İ

içtihat : Kur'an-ı Kerim ve hadislerden delil ve hüküm çıkarabilecek seviyedeki İslam fıkıh bilginlerinin, hakkında bir emir veya yasak olmayan konularda Kur'an ve hadislerden yeni hükümler çıkarması.

iffet : 1. Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma. 2. Cinsel konularda ahlak kurallarına bağlı kalarak insanın namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması.

ifrat : 1. Öz ve işte sınırı aşma, aşırı gitme, taşkın olma, ölçüsüz davranma. 2. Dinin koymuş olduğu kurallarda peygamberin örnekliliğini göz önünde bulundurmamaya aşırı gitme, kural tanımama.

ihسان : 1. İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme. 2. İnsanın, kendisinin Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak O'nu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.

iktisat : 1. Ekonomi. İnsanların üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü. 2. İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasında, kaynakların kullanım yollarını inceleyen sosyal bir bilim dalı.

ilham : Gönle doğan şey, kalbe gelen mana, akıl yürütme ve düşünmeye dayanmaksızın elde edilen bilgi.

iltica : Sığınma.

infak : 1. Tükenme, tamamlanma, bitirme, son bulma, yoksul düşme. 2. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için insanın kendisine verilen malların şükrünün bir göstergesi olarak onun emrettiği yerlere harcama yapması, bağışta bulunması.

İnfitâr : Yerin ve göğün durumuyla ilgili kıyamet tasvirlerinin yapıldığı, Kur'an-ı Kerim'in seksen ikinci suresinin adı.

irade : Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç.

irşad : Dinî konularda yeterlilik sahibi kişilerin, insanları, dünya ve ahiret mutluluğunu elde etmeleri için hak ve hakikate, doğru yola, salih amele ve her çeşit iyiliğe çağırarak onların her türlü kötülükten uzaklaşmasını sağlama gayreti.

irtidat : Müslüman bir kimsenin İslam dininin kurallarından birini veya tamamını inkâr etmesi yahut İslam'ın dışında herhangi bir dine girmesi veya ateist olması.

isar : Bir şeyi veya bir kimseyi diğerine üstün tutma tercih etme.

istikrar : 1. Aynı kararda, biçimde sürme, kararlılık. 2. Denge.

istişare : 1. Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma. 2. Yöneticilerin halkın durumunu ilgilendiren konularda daha güzel ve yararlı sonuçlara varabilmeleri için uzmanlarla görüş alışverişinde bulunmaları.

िताат : 1. Allah'ın (c.c.) ve elçisinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma. 2. Dinen, ilmen ve yaş olarak kendisinden üstün olanlara saygı duyma, onların meşru isteklerine uyma.

itidal	: Aşırı olmama durumu, ılımlılık, ölçülülük.
izzetinefis	: İnsanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet.

K

kâfir	: Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini inkâr eden, yaratmada, emretmede, isimlerinde ve sıfatlarında Allah'ı (c.c.) tek ve eşsiz kabul etmeyen; yaratıcı olarak Allah'ı (c.c.) kabul etse bile O'nun göndermiş olduğu elçilerin hepsine ayrı ayrı inanmayan, elçilerin getirmiş olduğu kitapları toptan reddeden veya Allah'ın (c.c.) vahiyle bildirdiği hükümlerin bir tanesini dahi inkâr eden.
kayser	: Roma ve Bizans imparatorlarına verilen unvan.
keder	: Üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırap, tasa.
kıraat	: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) okuma biçimini örnek alarak Kur'an-ı Kerim'i harflerin çıkış yerlerine ve tecvit kurallarına uygun olarak okuma.
kin	: Öç almayı amaçlayan gizli düşmanlık, garaz.
kindar	: Kinci, kinli.
Kureyş	: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bağlı olduğu kabilenin adı.
kusûf namazı	: Güneş tutulması durumunda kılınan iki rekâtlık nafile namaz.

L

leh	: Bir şeyden veya bir kimseden yana olma, aleyh karşıtı.
liyakat	: Bir kimsenin kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu, değer.

M

mahrem	: Aralarındaki kan bağı yakınlığından dolayı birbirleri ile evlenmeleri yasak olan çok yakın akrabalar.
maḥşer	: Kıyamet günü ikinci kez sûra üflendikten sonra bütün insanların diriltilerek mezarlarından kalkıp dünyada iken yaptıkları her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.
marifet	: 1. Bilme, tanıma. 2. Derin düşünme yoluyla bir şeyin anlaşılması veya ilhama dayanan aracısız bilgi, irfan.
masum	: 1. Suçsuz, günahsız. 2. Temiz saf.
medeniyet	: Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıklarının fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü, uygarlık.
megazi	: 1. Savaşlar, harpler, gazalar. 2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatını konu edinen siyer ilminin bir kolu olarak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) savaşları ile ilgili bilgileri içeren kitaplar.
menasik	: Allah'a (c.c.) yaklaşmak için yapılan her türlü taat, hac ibadeti esnasında yerine getirilmesi gereken vazifeler, kurban kesmek ve kurban kesilen yer.
merhamet	: 1. Şefkat gösterme, acıma, yumuşak huylu olma. 2. Affetme, bağışlama, iyilik etme.
mesabe	: Derece, değer, rütbe.

metanet	: Metin olma, dayanma, dayanıklılık, sağlamlık.
misvak	: Diş temizliğinde kullanılan arak ağacının küçük ince dalı.
muamelat	: İslam fıkhnın ibadetlerle ilgili hükümlerinin dışında kalan ve insanların birbirleriyle veya bireyin toplum ile yahut toplumların birbirleriyle olan hukuki, idari, mali, iktisadi ve beşerî ilişkilerini düzenleyen bölümü.
muayyen	: Belirli, belirlenmiş, bilinen.
muhacir	: İslam dinini Kur'an-ı Kerim'in emrettiği gibi yaşamak, Mekkeli müşriklerin her türlü baskısından kurtulmak ve din, can, namus, akıl ve soy emniyetini sağlayıp her türlü tehlikeden korunmak amacıyla Mekke'den Medine'ye hicret eden Hz. Muhammed (s.a.v.) ve arkadaşları.
mukabele	: 1. Karşılaştırma, karşılık verme, karı karşıya bulunma. 2. Hafızların cami ve mesitlerde cemaate dönerek Kur'an-ı Kerim okurken cemaatin de Mushafları açarak takip etmeleri şeklinde gerçekleşen bir okuma biçimi.
murdar	: Kirli, pis, imansız, İslami kurallara göre kesilmeyen hayvan.
mutmain	: Doyuma ulaşma, doyum.
muttaki	: 1. Korunan, sakınan, çeken, takvalı, dinî konularda bilinçli, şuurlu kimse. 2. Allah'a (c.c.) iman edip namaz kılan, zekât veren, hiçbir ibadetini aksatmayan, Allah'ın (c.c.) yasaklarından sakınan, şirke ve diğer günahlara düşmeyen, inancının bilincinde olan duyarlı Müslüman.
mücahit	: 1. Gayret eden, çok çalışan, cihat eden. 2. Din, can, akıl, mal ve namus emniyetini sağlamak için çalışan; vatani uğrunda düşmanlarla savaşan; her türlü şirk ve kötülüğün ortadan kalkıp adaletin egemen olması için gayret eden ve tüm bu çalışmalarında yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetken kimse.
müfessir	: Kur'an-ı Kerim'i insanların anlayabileceği şekilde, Kur'an ilimlerinden yararlanarak yorumlayan Allah'ın (c.c.) ayetlerindeki esas amacı ortaya çıkarmaya çalışan ve tefsir ilminde otorite olan din bilgini.
müsamaha	: İslam'da bir kimsenin hatasını yüzüne vurup mahcup etmeksizin hoş görme, anlayış göstererek bağışlama veya hatasını düzeltmesi için imkân hazırlama.
müşavere	: Danışma, müracaat, bilgi sorma, istişare.
müşrik	: Allah'a (c.c.) inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın (c.c.) dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a ortak koştan kimse.
müşterek	: Ortak, ortaklaşa, el birliğiyle yapılan veya hazırlanan.
mütekebbir	: Her türlü güç ve kuvveti elinde tutan, kendisinden daha büyük bir varlık olmayan, yücelik ve ululuk sahibi, anlamında Allah'ın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.
mütevazı	: 1. Alçak gönüllü. 2. Gösterişsiz, iddiasız.

N

nafile	: 1. Fazlalık, fazladan yapılan iş. 2. Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) de yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.
---------------	--

namus	: 1. Bir toplum içinde ahlak kurallarına karşı beslenen bağlılık. 2. Dürüstlük, doğruluk.
nasip	: 1. Birinin payına düşen şey. 2. Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey.
nazil	: İnen, inmiş.
nebi	: 1. Elçi, peygamber, resul, yalvaç. 2. Allah'ın (c.c.) kendisine vahyettiği şeyleri öğrenip olduğu gibi insanlara aktaran, onları vahye inanmaya ve itaat etmeye çağıran peygamber.
Necaşi	: Habeş hükümdarı, Habeş krallarına verilen isim.
nimet	: 1. İyilik, mutluluk, bağış, ihsan. 2. Allah (c.c.) tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın uzaklaştırılması.
nizam	: 1. Düzen. 2. Kural.

Ö

öfke	: Engelleme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap.
özgürlük	: Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu.

P

perhiz	: Sağlığı korumak veya düzeltmek amacıyla uygulanan beslenme düzeni, diyet.
---------------	---

R

rahip	: Hristiyanlıkta, dünyadan el etek çekerek manastırlarda evlenmeden yaşayan, erkek din adamı, keşiş.
reis	: 1. Bir topluluğun başında bulunan başkan, lider. 2. Küçük tekne kaptanı.
rıfk	: Bir Müslüman'da olması gereken incelik, naziklik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özellikler.
riba	: Faiz.
ruh	: 1. İnsanda ve hayvanda canlılık unsuru, hayat, can, öz. 2. Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) göndermiş olduğu kitap, Kur'an-ı Kerim, vahiy.
ruhbanlık	: Dünya işlerinden tamamen uzaklaşarak, manastırlarda, kiliselerde veya insanlardan uzak yerlerde kurulan ibadet yerlerinde sırf ahiret işleriyle meşgul olma, dünyadan el - etek çekme, rahiplik, keşişlik.

S

sabır	: 1. Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç. 2. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme.
sadakat	: İçten bağlılık, sağlam, güçlü dostluk.

sahabe	: 1. Arkadaş, dost, veli. 2. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Hz. Peygamber'i (s.a.v.) çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimseler. (Tekili sahabidir.)
salih amel	: Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.
seriyye	: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kumanda etmediği küçük askerî birlik, öncü kuvvet, akıncı birliği
sıhhat	: 1. Sağlık ve esenlik. 2. Doğruluk.
silm	: Barış, güven ve huzur.
siyer	: 1. Yol, gidiş, hâl ve hareket, yaşayış tarzı. 2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatını, onun yaşayış biçimini, niteliklerini, ahlakını, savaşlarını anlatan ve İslam tarihi içinde yer alan özel bir ilim dalı.
sorumluluk	: Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.
suffe	: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mescidine bitişik, üstü örtülü ve etrafı açık mesken.
sulh	: 1. Barış, anlaşma. 2. İki kişi veya iki grup arasındaki anlaşmazlığın, davanın veya savaşın sona ermesi için yapılan anlaşma, barış.

Ş

şamil	: Kaplayan, kapsayan, içine alan.
şan	: Gösteriş, gösterişlilik.
şecaat	: 1. Yiğitlik, kahramanlık, cesaret. 2. Bir Müslüman'da bulunması gereken öfke ile korkaklık arasındaki güzel huy, ahlak. 3. Hakkını alma, haksızlığa boyun eğmeme ve savaşlarda düşmana karşı cesaretli davranma.
şer	: 1. Kötü, fena, kötü iş, bela, musibet. 2. Bu dünyada hukuki yaptırımları ve kınamayı, ahirette de cehennem azabını ve Allah'ın (c.c.) gazabını gerektiren kötü sözler, inançlar, davranışlar.
şeref	: 1. Başkalarının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur. 2. Erdem, gözü peklik ve yetenekle kazanılmış iyi şöhret.
şirk	: 1. Denklik, ortaklık, ortak olma, eş koşma. 2. Allah'a (c.c.) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme.
şûra	: Devlet ve hükûmet başkanının, önemli işlerde, alanında uzman olan kişilere ve toplumun ileri gelenlerine danışması ve onların görüşlerini alması.
şükür	: Kulun, Allah'ın (c.c.) vermiş olduğu sayısız nimetlerin O'nun sonsuz iyilik ve bağışının sonucu olduğunu fark ederek kalbinin teşekkür duygusuyla dolması ve bunu diliyle ifade etmesi; tutum ve davranışlarıyla haramlardan kaçınarak, farzları yerine getirerek Allah'a (c.c.) bağlanması.

T

Tabiin	: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sahabelerinin zamanına yetişen, onlarla görüşen, sohbette bulunan ve Müslüman olarak ölen kişiler.
tağut	: Allah'a (c.c.) isyan ederek insanların tek hâkimi ve sahibi olduğunun iddia eden ve onları kendine kulluk yapmaya zorlayan kimse veya kurum.
takriri sünnet	: Hz. Peygamber'in (s.a.v.), huzurunda sahabe tarafından söylenen sözleri ya da işlenen fiilleri reddetmeyip susması, onaylaması veya güzel karşılmasıyla oluşan sünnet.
takva	: Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma; sünnete uyma.
tasa	: Üzüntülü düşünce durumu, kaygı, endişe, gam.
tasadduk	: Allah'ın (c.c.) rızasını elde etmek amacıyla helal yollardan sahip olunan kazancın bir bölümünü ibadet niyetiyle ihtiyaç sahiplerine verme.
tavaf	: Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmesi.
teba	: 1. Uyruk. 2. Bir kişinin, bir kurumun, bir devletin yönetimi altında olma durumu.
tebliğ	: 1. Bildirme, haber verme. 2. Açıklanması gereken dinî bir hükmü, yerine göre örnekler vererek, yerine göre nasihat ederek sözlü ve yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatma; etkileyici bir dille insanlara duyurma.
tedavi	: İlaç vb. ile hastalığı iyi etme, iyileştirme, sağaltım, sağaltma.
tefrika	: 1. Parçalanma, ayrılma, gruplaşma, fırkalaşma, nifak. 2. Doğruluğu din ve akıl yoluyla belirlenmiş olan konularda ayrı hareket etme.
tefrit	: Herhangi bir konuda geride kalma, yeterli ölçüde olmama durumu, ifrat karşıtı.
tefsir	: Kur'an-ı Kerim ayetlerinin anlamlarını açıklamaya, hükümlerini ve bu hükümlerin dayandığı gerekçeleri açığa çıkarmaya ve ayetleri belirli bir yöntem çerçevesinde yorumlamaya yarayan ilim dalı.
teheccüd	: Gecenin son üçte birlik bölümünde uykudan kalkarak kılınan nafile namaz.
telbiye	: Hac ve umre için ihrama giren kişinin "Buyur Allah'ım! Her zaman emrindeyim Allah'ım! Buyur Allah'ım! Senin asla hiçbir ortağın yoktur. Emrindeyim her zaman Allah'ım! Bütün hamdler ve şükürler sanadır Allah'ım! Ve bütün nimetler sendendir, tüm var olanların sahibi sensin. Senin asla hiçbir ortağın yoktur!" anlamına gelen "Lebbeyk Allahümme lebbeyk. La şerike leke lebbeyk inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk la şerike leke" biçiminde söylediği dua.
tertil	: Kur'an-ı Kerim'i tecvit kurallarına uygun olarak okuma.
tesbih etmek	: Allah'ı (c.c.) her türlü noksan sıfatlardan uzak tutmak.
teşhis	: Hastalığın ne olduğunu araştırıp ortaya koyma, tanı, tanılama.
tevazu	: 1. Alçak gönüllülük. 2. Gösterişsizlik.

tevekkül : İnsanın, yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan, yeterli ve gerekli çalışmaları en güzel biçimde yerine getirdikten sonra sonucu Allah'tan (c.c.) beklemesi.

tevhit : **1.** Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. **2.** "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür." anlamına gelen "La ilahe illallah, Muhammedün Resulüllah." cümlesine kalp ile inanıp dil ile söyleme.

Ü

ümmet : Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din etrafında birleşen millet.

V

vahiy : Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahi bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.

vefa : **1.** Sözünde durma, sözünü yerine getirme. **2.** Kişinin kendisine iyilikte bulunana aynısıyla veya daha fazlasıyla karşılıklı bulunması.

vesile : Sebep, bahane.

vicdan : Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç.

Y

yaratmak : Allah'ın (c.c.) olmayan bir şeyi var etmesi.

Yerib : Hz. Peygamber'in hicret edip ilk İslam devletini kurduğu, yeryüzünde namaz kılmak için yolculuğun yapılması emredilen, üç mescitten biri olan Mescid-i Nebi'nin bulunduğu Arabistan'ın Hicaz bölgesinde bir şehir. Medine.

Z

zeval : **1.** Yok olma, yok edilme. **2.** Öğle.

zikir : Allah'ı (c.c.) anmak amacıyla yapılması ve söylenmesi istenen dua, ibadet, tesbih ve övgü sözleri.

zimmet : **1.** Üstünde olan şey. **2.** Bir kimsenin yasal olmayan yollardan üzerine geçirip ödemeye zorunlu olduğu para.

ziyade : Çok ,daha çok, daha fazla.

zorba : Gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan (kimse), müstebit, despot, diktatör.

zuhur etmek : Ortaya çıkmak, görünmek, belirtmek.

KAYNAKÇA

- Abdürrezzak b. Hemmam. Tahkik: Habiburrahman A'zami, *"el-Musannef."* Beyrut: 1983.
- Aclunî, İsmail b. Muhammed. *"Keşfü'l-Hafa ve Müzilu'l-İlbas."* Dâru İhyâit-Türasi'l Arabi. Beyrut: 1351.
- Afzalurrahman. *"Siret Ansiklopedisi."* VI. çev.: Kenan Dönmez, Hakan Bayrak, Yusuf Balcı. İstanbul: İnkılab Yayınları. 1996.
- Ahmed b. Hanbel. *"Müsned."* VI. İstanbul: Çağrı Yayınları. 1982.
- Ahmet Cevdet Paşa. *"Kıyas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulâfâ."* İstanbul: Bedir Yayınları. 2012.
- AlaUddin Ali el-Muttaki, el Hindi. *"Kenzü'l Ummal fi Süneni'l akval ve'l-ef'al."* Beyrut: 1985.
- Altuntaş, Halil; Muzaffer Şahin. *"Kur'an-ı Kerim Meali."* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 14. Baskı. 2007.
- Apaydın, Yunus; M. Akif Aydın; Ali Bardakoğlu; Mustafa Çağrırcı. *"İlmihâl (İslam ve Toplum)."* II. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2005.
- Asya, Arif Nihat. *"Dualar ve Aminler."* İstanbul: Ötüken Yayınları. 1996.
- Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *"el - Edebü'l-Müfred."* VIII. çev.: Ramazan Sönmez. Konya: Konevi Yayınları. 2007.
- Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *"Sahih-i Buhari."* İstanbul: Çağrı Yayınları. 1992.
- Celaluddin es-Suyuti. *"el-İtkân fi Ulumi'l-Kur'an."* 4. baskı. İstanbul: 1978.
- Çağrırcı, Mustafa. *"İbadet, Ahlak ve Tasavvuf."* Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XXIII: 11-13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2001.
- Çakan, İsmail Lütfi. *"Siyasetli, İnâyetli Muhammed"* (Hz. Peygamber'in İnsanları Değerlendirmesi). Ankara: Diyanet İlmî Dergi. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Özel Sayısı. 2000.
- Çelik, Ömer; Mustafa Öztürk; Murat Kaya. *"Üsve-i Hasene."* İstanbul: Erkam Yayınları. 2003.
- Çetin, Abdurrahman. *"Peygamberimiz ve Sosyal Hayat."* İstanbul: Ensar Yayınları. 2015.
- Demirci, Muhsin. *"Kur'an Tarihi."* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. 3. Baskı. 2010.
- Ebu Dâvûd. *"Sünen."* V. İstanbul: Çağrı Yayınları. 1992.
- Ebu Nuaym el - İsfehani. *"Hilyetü'l Evliya ve Tabakâtü'l - Asfiya Muhtasari"* çev.: Zekeriya Yıldız, Hüseyin Yıldız, İstanbul: Ocak Yayıncılık. 2010.
- Erdoğan, Mehmet. *"Vahiy Akıl Dengesi Açısından Sünnet."* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları. 2009.
- Ersoy, Mehmet Âkif. *"Safahat."* hzl.: M. Ertuğrul Düzdağ. İstanbul: Çağrı Yayınları. 2006.
- Hâkim en-Nisaburî. *"el-Müstedrek."* Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye. 1990.
- Hamidullah, Muhammed. *"Hz. Peygamber'in Savaşları."* çev.: Salih Tuğ. İstanbul: Yağmur Yayınları. 1962.
- Hamidullah, Muhammed. *"İslam Peygamberi"* I-II. çev.: Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yayıncılık ve Ticaret. 2003.
- Hasan, İbrahim Hasan. *"İslam Tarihi."* XIV. çev.: İsmail Yiğit, Abdülkerim Özaydın, Fehamettin Başar, Ziya Kızılcı, İdris Bostan. İstanbul: Kayıhan Yayınları. 1985.
- Heykel, Muhammed. *"Hazreti Muhammed Mustafa."* çev.: Ö. Rıza Doğrul. İstanbul: İnkılap Kitabevi. 1985.
- Heysemi Nurettin. *"Mecmau'z-Zevaid."* XX. çev.: Yusuf Özbek. İstanbul: Ocak Yayıncılık. 2007.

- İbn Hişâm. “*Siret-i Nebi*.” V. çev.: Hasan Ege. İstanbul: Kahraman Yayınları. 2001.
- İbn Mâce. “*Sünen*.” II. İstanbul: Çağrı Yayınları. 1981.
- İbn Mâce. “*Sünen*.” X. çev.: Haydar Hatipoğlu. İstanbul: Kahraman Yayınları. 1982.
- İbn Kesîr, İmaduddin Ebu'l - Fida İsmail. “*Camîu'l - Mesânîd ve's-Sünen*.” Beyrut: Dâru'l - Fikr. 1930.
- İbn Receb el Hanbelî. “*Camîu'l Ulûm vel Hikem*.” İstanbul: Daru'l Hadis. 2015.
- İbn Sâ'd. “*et-Tabakâtul-Kübra*.” VIII. Kahire: Neşri Sekâfeti İslâmiyye. 1985.
- İbnü'l Esîr, Ali b. Muhammed eş - Şeybani. “*el - Kamil Fit-Tarih*.” XI. Beyrut. 1965.
- İmam Malik. “*Muvatta*.” çev.: Ahmet Büyükpınar, İstanbul: Beyan Yayınları. 1994.
- Kâdî İyâz, Ebu'l-Fadl. “*eş-Şifâ bi Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ*.” IV. Beyrut: 1937.
- Kapar, Mehmet Ali. “*Hz. Peygamber'in Gerçekleştirdiği Toplum Yapısı ve Özellikleri*.” Ankara: Diyanet İlmî Dergi Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Özel Sayısı. 2000.
- Karaman, Fikret; İsmail Karagöz; İbrahim Paçacı; Mehmet Canbulat; Ahmet Gelişgen; İbrahim İ. Ural. “*Dinî Kavramlar Sözlüğü*.” Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 2006.
- Karaman, Hayrettin; Ali Özek; İ. Kafi Dönmez; Mustafa Çağırıcı; Sadrettin Gümüş. “*Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*.” V. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 2006.
- Karaman, Hayrettin; İ. Kafi Dönmez; Mustafa Çağırıcı; Sadrettin Gümüş; Ali Turgut. “*Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meal*.” Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2009.
- Kutluer, İlhan. “*Müsavat*.” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. XXXII: 76-79. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2006.
- M. Yusuf, Kandehevi. “*Hayatü's-Sahabe*.” IV. çev.: Sıtkı Güllü. İstanbul: Divan Yayınları. 1980.
- Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. “*Ortaöğretim Peygamberimizin Hayatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) Öğretim Programı*.” Ankara: 2018.
- Mevlâna, Şibli. “*Asrı Saadet, İslam Tarihi*.” V. çev.: Ömer Rıza Doğrul. İstanbul: Eser Neşriyet. 1977.
- Muhâsibî, Hâris b.Esed. “*Risâletü'l-Müsterşidin*.” Thk. Abdülfettah Ebu Gudde. Halep: 1384.
- Müslim. “*Sahih-i Müslim*.” V. İstanbul: Çağrı Yayınları. 1992.
- Nesâî. “*Sünen*.” XIII. İstanbul: Kalem Yayınları. 1981.
- Nevevi, Muhyiddin. “*Riyazü's-Salihîn Tercümesi*.” VIII. çev.: Yaşar Kandemir, İ. Lütfi Çakan, Raşit Küçük, İstanbul: Erkam Yayınları. 1997.
- Numanoğlu, Cengiz. “*Şuur (Bütün Şiirleri)*.” İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı. 2014.
- Özalp, N. Ahmet. “*Bilgelikler Divanı*.” İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları. 2012.
- Özel, Ahmet. “*Cihad*” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. VII: 527-531. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2007.
- Parlatır, Selahattin. “*Dua*.” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. IX: 530-535. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1994.
- “*Sahih-i Buharî ve Tercemesi*.” I-XVI. çev.: Mehmed Sofuoğlu. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 1987-1989.
- Sarıçam, İbrahim. “*Hz. Ebu Bekir*” Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2007.
- Sarıçam, İbrahim. “*Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*.” Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 2007.
- Sarıçam, İbrahim. “*Hz. Ömer*.” Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2017.

- Sarıçam, İbrahim. *"Hz. Peygamber'in Çağımıza Mesajları."* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2005.
- Serinsu, A. Nedim; Mehmet Sürmeli; Arif Alkan; Ömer Akyürek; Bilal Deliser; Ayhan Baştürk; Ali Çınar; Yusuf Mavili. *"Dinî Terimler Sözlüğü."* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. 2009.
- Sürmeli, Mehmet. *"Gaye İnsan Hz. Muhammed."* Ankara: Atlas Yayınları. 2017.
- Taberi. *"Tarih-i Taberi."* IV. çev.: M. Faruk Görtunca. İstanbul: Sağlam Yayınevi. 2007.
- Taberi. *"Camî'ü'l Beyan Tevilü'l-Kur'an."* V. Kahire: Daru's-Selam. 2007.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-sülemi. *"Sünen-i Tirmizi Tercümesi."* VI. çev.: Osman Zeki Mollamehmetoğlu. İstanbul: Yunus Emre Yayınevi. 1981.
- "Türkçe Sözlük."* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2011.
- "Yazım Kılavuzu."* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2012.
- Yıldız, Hakkı Dursun. *"Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi."* XIV. İstanbul: Çağ Yayınları. 1989.
- Yiğit, İsmail; Rıza Savaş; Adnan Demircan; Casim Avcı. *"İlk Dönem İslâm Tarihi."* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 2013.
- Yücel, İrfan. *"Peygamberimizin Hayatı."* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 1999.
- Zekiyyüddin, Şaban. *"İslam Hukuk İlminin Esasları."* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2014.
- Zerkanî, Muhammed Abdulazim. *"Menâhilü'l-Kur'an fî ulûmi'l-Kur'an."* Mısır: 1948.

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

- <http://kuran.diyaret.gov.tr/portal/index.html> (Erişim Tarihi: 13.07.2018)
- <http://tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 26.10.2018)

İNTERNETTEN ALINAN GÖRSEL KAYNAKÇA

- <http://www.shutterstock.com/>: s. 9, s. 11, s. 16, s. 17, s. 18, s. 20, s. 23, s. 27, s. 28, s. 35 (1 ve 2. görsel), s. 37 (1. görsel) s. 38, s. 39, s. 41, s. 43, s. 48, s. 53, s. 55, s. 59, s. 65 (1, 2, 3 ve 4. görsel), s. 67, s. 69, s. 72, s. 76, s. 78 (2. görsel), s. 80, s. 83, s. 87, s. 92, s. 93, s. 96, s. 97, s. 103 (1 ve 2. görsel), s. 106, s. 109, s. 113,
- s. 14 <http://www.hataysonhaber.com/mehmet-akif-ersoy/>
- s. 25 <https://www.sondakika.com/haber/haber-ulas-ta-sehit-omer-halisdemir-ani-kosesi-9080828/> (Erişim Tarihi: 25.09.2018)
- s. 37 <http://www.insanveislam.org/?pnum=1044&pt=Hadislerle+%C4%B0slam+PDF> (Erişim Tarihi: 24.04.2019)
- s. 57 <https://www.internethaber.com/sahih-i-buharinin-en-eski-nushasinin-tipkibasimi-satisa-cikiyor-2010042h.htm> (Erişim Tarihi: 24.04.2019)
- s. 91 <https://diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/11469/diyanet-isleri-baskani-prof-dr-ali-erbas-sehitler-camiinde-sehitlik-ve-gazilik-konulu-hutbe-irad-etti> (Erişim Tarihi: 24.04.2019)

YAZARIN KENDİ ARŞİVİNDEN ALINAN GÖRSEL KAYNAKÇA

- s. 19, s. 21, s. 33, s. 42, s. 45, s. 47, s. 50, s. 51, s. 60, s. 62, s. 75, s. 78 (1. görsel), s. 89, s. 100,